

**KTO KARATAY
ÜNİVERSİTESİ**

T.C.

KTO Karatay Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

**KENTSEL MEKÂNDA KİMLİK SORUNLARI AKŞEHİR
ÖRNEĞİ**

Güner TOKA

Yüksek Lisans Tezi

KONYA

Aralık 2017

KENTSEL MEKÂNDANIN KİMLİK SORUNLARI AKŞEHİR ÖRNEĞİ

GÜNER TOKA

KTO Karatay Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

KONYA
Aralık 2017

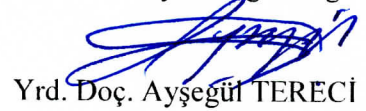
Fen Bilimleri Enstitü Onayı

Prof. Dr. Hüseyin Bekir YILDIZ

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

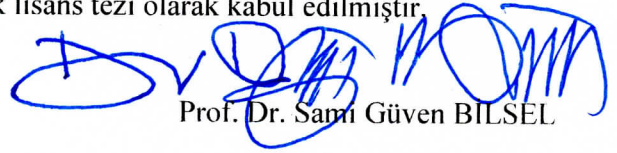
Bu yüksek lisans tezinin yapılması gereken bütün gerekliliklerinin yerine getirdiğini onaylıyorum.

Yrd. Doç. Ayşegül TEREÇİ

Anabilim Dalı Başkanı

Güner TOKA tarafından hazırlanan “Kentsel Mekânda Kimlik Sorunsalı Akşehir Örneği” başlıklı bu çalışma 27/12/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jüri tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Sami Güven BİLSEL

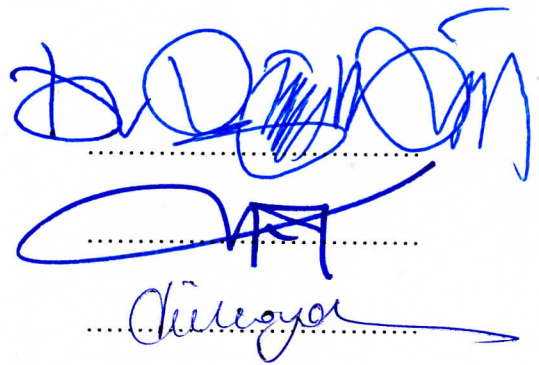
Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri

Başkan: Prof. Dr. Sami Güven BİLSEL

Üye: Prof. Dr. Kerim ÇINAR

Üye: Prof. Dr. Dicle AYDIN

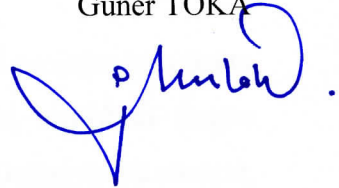

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak ve kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

27/12/2017

Güner TOKA

ÖZET

KENTSEL MEKÂNDA KİMLİK SORUNSALI AKŞEHİR ÖRNEĞİ

TOKA, Güner

Yüksek Lisans- Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sami Güven BİLSEL

Aralık 2017

Ülkemizde 1950'li yıllardan sonraki süreçte artan bir hızla devam eden kırdan kente göçün yaşanması ile birlikte, kentler, aşırı nüfus artışı, çarpık kentleşme ve gecekondu sorunu ile karşı karşıya kalmışlardır. Bunun yanı sıra kentsel mekanlar, özellikle tarihsel yerleşme alanları, artan nüfus yoğunluğu ve ilgisizlik gibi nedenlerle özgün kimliklerini kaybetmiş ya da terk edilerek ve kentin gelişme bölgesinden koparılarak köhneme sürecine girmişlerdir.

Bu anlamda günümüzde kentlerin değişim ve dönüşümü ile ilgili projeler bir çözüm olarak düşünülmektedir. Ancak kentsel dönüşüm sürecinde, mekânın özgün karakterinin korunması ve sürdürülebilmesi önemli bir noktadır. Dolayısıyla bu süreçte, bir yandan korunurken diğer yandan tarihi çevrenin fiziksel ve sosyal kimliğinin sürdürülmesinde kentsel dönüşüm faaliyetleri bu ilkelerin gerekliliği ile birlikte ele alınmalıdır.

Bu çalışmanın amacı, kentsel dönüşüm projelerinde dönüşüm faaliyetlerinin mekânın kimliğini kaybetmeden yapılmasının önemini, Akşehir kenti örneğinden yola çıkılarak ortaya koymaktır.

Anahtar Kelime: Değişim, Dönüşüm, Kimlik, Kentsel Mekanda Kimlik

ABSTRACT

IDENTITY PROBLEM IN URBAN SPACE THE AKŞEHİR EXAMPLE

TOKA, Güner

Master Thesis – Graduate School of Natural and Applied Science – Programme of
Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Sami Güven BİLSEL

December 2017

In our country especially after 1950's with the increasing migration from rural to urban areas, an unexpected growth of the population in the cities has led to the problem of irregular urbanization and slums.

The urban spaces in general and the historic quarters in particular have lost their identity, either because of excessive population increase or because they have been abandoned and isolated from the new development areas of the city. Therefore, they have been condemned to deterioration.

Nowadays, the projects related to re-development and urban regeneration are considered as a solution. However, in the process of urban regeneration, preserving and maintaining the authentic character of urban places is an important issue.

Urban regeneration activities should be considered together with the necessity of the principles such as the preservation of historical areas and physical, social identity as maintaining the character of the urban places.

The aim of this study is to demonstrate the importance of regenerating without losing its character and urban identity, while performing urban regeneration, depending on the study conducted on the city of Akşehir.

Keyword: Change, Transformation, Identity, Urban Locus Identity

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren değerli hocam Prof. Dr. Sami Güven BİLSEL'e, Prof. Dr. Kerim ÇINAR'a, mimarlık mesleğini seçmem ve okumam için büyük katkıda bulunan çok değerli dedem Mehmet TOKA'ya ve bütün aileme teőekkürü bir borç bilirim.

Güner TOKA

Aralık, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	x
RESİMLERİN LİSTESİ	xi
GRAFİKLERİN LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı	2
1.3. İzlenen Yöntem	2
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE DEĞİŞİM, DÖNÜŞÜM VE KENT	4
2.1. Kentsel Değişme, Gelişme ve Kentsel Dönüşüm	5
2.2. Kentsel Dönüşümün Boyutları	11
2.2.1. Fiziksel Boyut	11
2.2.2. Ekonomik Boyut	12
2.2.3. Sosyal Boyut	14
2.2.4. Yönetmel Boyut	16
2.3. Kentsel Dönüşümün Yöntemleri	17
2.3.1. Yeniden Canlandırma (Revitalization)	18
2.3.2. Rehabilitasyon (Esenleştirme)	19
2.3.3. Yeniden Oluşum (Regeneration)	20
2.3.4. Yenileme-Yenileşme (Renewal- Renovation)	21
2.3.4.1. Mekânsal Tarihsel Kültürel Süreklilik ve Sürdürülebilir Kentsel Yenileşme	23
2.3.5. Soylulaştırma (Gentrification)	25
2.3.6. Yeniden Geliştirme (Redevelopment)	26
2.4. Kent ve Küreselleşme Yerelleşme Kavramı	26

2.5. Mekânsal ve Toplumsal Değişim: Küresel Yeniden Yapılanma Süreci	32
2.5.1. Yerelleşme Kavramı	35
2.5.2. Yeni Kent Grupları: Metropol Kentler, Büyük Kentler ve Küçük Kentler	37
2.5.5. Yeni Kentsel Müdahaleler: Kentsel Dönüşümler	38
3. KENTSEL MEKANDA KİMLİK SORUNSALI	45
3.1. Kimlik Kavramı	46
3.2. Mimari Kimlik	47
3.3. Kent Kimliği	48
3.3.1. Toplumsal Kimlik	52
3.3.2. Mekânsal Kimlik	52
3.4. Kentin Kimliğini Oluşturan Etkenler	54
3.4.1. Tarihsel Etkenler	54
3.4.2. Fiziksel Etkenler	55
3.4.3. Sosyal Etkenler	56
3.4.4. Kültürel Etkenler	56
3.5. Kültür ve Kentsel Kimlik	57
3.5.1. Kent ve Kentli Kültürü- Soyut ve Somut Kültürel Değerler	57
3.5.2. Kimlikli-Kişilikli Kentsel Mekân “Özgün Yer”	58
3.5.3. Kültürel Karma ve Kentin “Baskın” Kültürel Kimliği	59
3.5.4. Özgün Yer İsimleri, Yabancılaşma Ve Kimliksizleşme	60
3.5.5. Kent İmgesi, Kültürel Süreklilik	61
3.5.6. Kültürel Süreklilik ve Yeni Yapının Bağlamsal Uygunluğu	62
4. KENTSEL MEKÂNDAN KİMLİK SORUNSALI: AKŞEHİR ÖRNEĞİ	64
4.1. Akşehir İlçesi Mekânsal ve Tarihsel Kimlik Özellikleri	64
4.1.1. Akşehir’in Tarihteki Yeri	67
4.1.2. Akşehir İlçesinin Mekânsal Kimliğini Yansıtan Eserleri	68
4.1.3. Akşehir Kültürü	74
4.1.4. Akşehir İlçesi Kent Silüeti Özellikleri	75
4.2. Seçilen Çalışma Alanına İlişkin Bilgiler	76

4.3. Çalışma Alanının Analizi	83
4.4. Çalışma Alanında Araştırmanın Önemi, İçeriği ve Yöntemi	89
4.5. Anket Sonuçları	90
4.5.1. Anket Sonuçlarına Ait Bulgular	90
4.5.2. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	106
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	111
KAYNAKLAR	116
EKLER	126
ÖZGEÇMİŞ	130

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1: Türkiye’de Kentlerde Yaşayan Nüfus	10
Çizelge 4.1. Cinsiyet (%)	90
Çizelge 4.2. Yaş (%)	90
Çizelge 4.3. Eğitim Seviyesi (%)	91
Çizelge 4.4: Meslek (%)	91
Çizelge 4.5: Kentlerde Kültürel Kimliği Belirleyen Etkenler (%)	92
Çizelge 4.6: Yaş Gruplarına Göre Kentlerde Kültürel Kimliği Belirleyen Etkenler (%)	93
Çizelge 4.7: Mimarlara Göre Kentlerde Kültürel Kimliği Belirleyen Etkenler (%)	93
Çizelge 4.8. Akşehir’in Özgün Kentsel Kimliğini Oluşturan Öğeler	94
Çizelge 4.9: Örneklenen Mahallelerin Olumlu Özellikleri	94
Çizelge 4.10: Örneklenen Mahallelerin Olumsuz Özellikleri	95
Çizelge 4.11: Dönüşüm Uygulamasında, Özgün Kültürel Kimlik Oluşturmada Akşehir İlçesinde Yapılmak İstenen Fiziksel Değişiklikler	95
Çizelge 4.12: Dönüşüm Uygulamasında, Özgün Kültürel Kimlik Oluşturmada Akşehir İlçesinde Yapılmak İstenen Yönelimsel Değişiklikler	95
Çizelge 4.13: Kentlerdeki Kültürel Kimlik Sorunsalına Yaklaşımında Bir Araç Olarak Uygulanan “Kentsel Dönüşüm” Yöntemi Hakkındaki Düşünceler (%)	96
Çizelge 4.14: Kentsel Dönüşüm Projelerinde Kentin Yerleşik Kültürel Kimlik Özellikleri Kent Görünüm ve Silüet İlişkilerinin Yeterince Gözetilme Durumu	97
Çizelge 4.15: Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kentsel Çevrenin İyileştirilmesi, Yaya Mekanlarının Geliştirilmesi ve Kentin Mekânsal Kalitenin Artırılması İçin Çözüm Olma Durumu (%)	98
Çizelge 4.16.A: Kentsel Dönüşüm Uygulama Amaçları (1. Önem Derecesine Göre)	98

Çizelge 4.16.B: Kentsel Dönüşüm Uygulama Amaçları (2. Önem Derecesine Göre)	99
Çizelge 4.16.C: Kentsel Dönüşüm Uygulama Amaçları (3. Önem Derecesine Göre)	100
Çizelge 4.17: Park, Açık Spor veya Mesire Alanlarına Gitme Alışkanlığı	100
Çizelge 4.18: Kentsel Dönüşüm İçinde Dinlenme, Eğlence ve Sosyal Yaşam Alanlarının Düzenlenmesinde Ayrılması Gereken Yerin Alanı (%)	101
Çizelge 4.19: Park, Açık Spor veya Mesire Alanlarına Gitme Alışkanlığına Göre Kentsel Dönüşüm İçinde Dinlenme, Eğlence ve Sosyal ve Kültürel Yaşam Alanlarının Düzenlenmesinde Oransal Olarak Ayrılması İstenen Yer	102
Çizelge 4.20: Türkiye’de Uygulanan Kentsel Dönüşüm Projelerinde Kentin Yerleşik Kültürel Kimlik Özellikleri Kent Görünüm ve Siluet İlişkilerinin Yeterince Gözetilme Durumu (%)	102
Çizelge 4.21: Kentsel Dönüşüm Projelerinin Hangi Kurum/Kuruluş Tarafından Uygulanması Gerektiği Eğilimi	103
Çizelge 4.22: Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kentliye –Kullanıcıya Sağladığı Toplumsal Yararlar	103
Çizelge 4.23: Kentsel Dönüşüm Alanları ve Bu Kapsamda Yer Alan Kamusal Alan, Meydan, Meydancık ve Kentsel Açık-Yeşil Alanların Kullanımında Kullanıcıların Önerileri	104
Çizelge 4.24: Toplu Dönüşüm Bölgesi Olarak Ele Alınacak Olan İki Mahallede, Sürdürülecek Kentsel Dönüşüm Sürecinde Akşehir’in Alışıl gelmiş Kentsel Kimliğinin Korunması ve Sürdürülmesi Konusunda Alınabilecek Önlemler	105

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1: Küresel Yeniden Yapılanma Sürecindeki Değişimler, Mekânsal ve Toplumsal Dinamikler İlişkisi	33
Şekil 2.2: Kültür Ekseni Üzerinden Sürdürülen Kentler Arası Yarışa İlişkin Parkurlar	41
Şekil 2.3: Batıdaki Başarılı Kentsel Dönüşümlerin Ortak Özellikleri	42
Şekil 2.4: Yeni Kentsel Müdahalelerin Ortaya Çıkartabileceği Riskler Tablosu	43
Şekil 3.1: Eiffel Kulesi-Paris ve Kremlin Sarayı-Moskova	49
Şekil 3.2: Bilbao Guggenheim Müzesi- Bilbao Ve Sidney Opera Binası- Sidney	50
Şekil 3.3: Kentsel Kimliğin Yapma Çevre Bileşenlerine Örnek Fotoğraflar	51
Şekil 3.4: Kentsel Kimliğin Doğal Çevre Bileşenleri, Mardin Ve Safranbolu Evleri	53
Şekil 3.5: Kentsel Kimliğin Yapay Mekânsal Bileşenlerine Örnekler	54
Şekil 4.1: Akşehir İlçesi Konumu	65
Şekil 4.2: Akşehir İlçesi Yerleşim Haritası	66
Şekil 4.3: Akşehir İlçesi Belirlenen Bölgenin Haritası	77
Şekil 4.4: Akşehir İlçesi Belirlenen Bölge Uydu Görüntüsü	78
Şekil 4.5: Akşehir İlçesi Belirlenen Bölge İmar Planı	83
Şekil 4.6: Akşehir İlçesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı	84
Şekil 4.7: Akşehir İlçesi Belirlenen Bölgenin 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı	84
Şekil 4.8: Belirlenen Bölge Proje Taslağı	85
Şekil 4.9: Belirlenen Bölge Leke Çalışması 1	88
Şekil 4.10: Belirlenen Bölge Leke Çalışması 2	88

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 4.1: Batı Cephesi Karargâhı Müzesi	68
Resim 4.2: Nasreddin Hoca Türbesi	69
Resim 4.3: Ermeni Kilisesi	71
Resim 4.4: Akşehir Evleri Restorasyonu	72
Resim 4.5: Akşehir Evleri Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları	72
Resim 4.6: Akşehir Belediyesi (1965)- Akşehir Belediyesi (2016)	73
Resim 4.7: Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesinden Görüntü 1	79
Resim 4.8: Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesinden Görüntü 2	79
Resim 4.9: Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesinden Görüntü 3	80
Resim 4.10: Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesinden Görüntü 4	80
Resim 4.11: Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesinden Görüntü 5	81
Resim 4.12: Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesinden Görüntü 6	81
Resim 4.13: Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesinden Görüntü 7	82
Resim 4.24: Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesinden Görüntü 8	82

GRAFİKLERİN LİSTESİ

Grafik	Sayfa
Grafik 4.1: Kültürel Kimliği Belirleyen Etkenler	92
Grafik 4.2: Kentsel Dönüşüm Yöntemi	97
Grafik 4.3: Kentsel Dönüşümüm 1. Öncelikli Amacı	99
Grafik 4.4: Alan	101
Grafik 4.5: Toplumsal Yararlar	104
Grafik 4.6: Öneriler	105

KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklama
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliği
İMF	Uluslararası Para Fonu
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret anlaşması

1.GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

Toplumsal kurumların ve değerlerin oluşması ve bireysel hayata yansması konusunda kentsel mekânların büyük önemi vardır. Zamanla bu değerler, kente bir kimlik kazandırmakta ve tarih boyunca adeta o kentin temel özelliğini gösteren bir boyuta taşınmaktadır. Hemen her dönemde, kentleşme, kentsel dönüşüm gibi temel konuların dile getirilmesi durumunda; kent kimliği, ön plana çıkmakta ve yapılacak faaliyetlerde etkili olmaktadır. Bugün kentlerin kendilerine özgü kimlikleri her zamankinden çok daha fazla önem arz etmektedir. Hatta kentlerin kendi kimliklerini ortaya koyabilmeleri için projeler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Sosyal bilimciler tarafından çeşitli kentler üzerinde çalışmalar yapılarak; kentlerin yapısı, kültürü, kentsel alan kullanımı ve kentsel dönüşüm politikaları özenle vurgulanmaktadır.

Küreselleşme olgusu, gelişmekte olan ülkeleri ve üçüncü dünya ülkelerini etkisi altında tutmakta ve toplumların ekonomik, sosyal, kültürel yaşamlarını gelişmiş ülkelerin ekonomik amaçları doğrultusunda dünyayı biçimlendirmeye çalışmaktadır. Bu dünya ekonomisini elinde tutmaya yönelik hızla etkisi artan küreselleşme süreci sonuçları itibarıyla yaşam mekanlarımızı ve mimarimizi, dolayısıyla da kentlerimizin kimliklerini, kaçınılmaz biçimde etkilemektedir.

Bir kentsel mekânın kimliğini belirleyen karakteri, o mekânın biçimsel ve özdeksel (maddesel) nitelikleriyle tanım ve anlam kazanmaktadır. Kentsel mekânda olagelen sürekli değişim olgusunun bir başka boyutu yabancılaşma ve 'kimliksizleşme'dir.

Uzun yıllar boyunca ülkemizde tarihi kimliğe sahip olan kentlerimizin korunmasında büyük bir ihmal yaşanmıştır. Hızla artan göç, yetersiz yaptırımlar, bilinçsiz yaklaşımlarla birçok kentimiz kaderine terkedilmiştir. Kentlerin yaşatılarak korunması son yıllarda üzerinde önemle durulan bir kavramdır.

Bu çalışmada amaç, kentlerde kimlik sorunsalını kentin geleneksel, mimari karakterini ve kimlik özelliklerini koruması misyonunu ve güncel kentsel dönüşüm olgusunu değişme, düzeltme yenileme olayı ile birlikte ele almaktır.

Son yıllarda üzerinde önemle durulan kentsel mekânda kimlik ve mekânsal kimlik sorunsalı kavramları incelenerek, kentlerin ve mekanların kimliksizleşme sorununa olası çözüm alternatiflerini tartışmaya açabilmektir.

Bu bağlamda çalışmada Konya'nın Akşehir ilçesi Yenimahalle ve İstasyon mahallelerinde kentte ve mekânda kimlik sorunsalı incelenecektir.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma konusu ile ilgili olarak Türkiye genelinde, çalışma alanına yakın olarak çeşitli illerde (İstanbul, Ankara vb. gibi) farklı araştırmalar yapılmıştır.

Bu araştırmanın ana konusu "Kentlerde Kimlik Sorunu" kavramının incelenmesidir. Bu amaçla seçilen örnek çalışma alanı, Konya'nın Akşehir ilçesi Yeni Mahalle ve İstasyon mahalleleri olarak belirlemiştir.

Yeni Mahalle Konya ili Akşehir ilçesine bağlıdır. Yeni Mahallesinin coğrafi konumu ise 38° 22' 45.8076" Kuzey ve 31° 26' 18.8304" Doğu gps koordinatlarıdır. Yeni Mahalle bağlı olduğu Akşehir ilçe merkezine 3 kilometre mesafe uzaklıktadır. Yeni Mahallenin Konya şehir merkezine mesafesi ise yaklaşık 108 kilometredir.

İstasyon mahallesi Konya ili Akşehir ilçesine bağlıdır. İstasyon Mahallesinin coğrafi konumu 38.3680 enlem ve 31.4433 boylam olarak haritada gösterilmektedir.

1.3. İzlenen Yöntem

Araştırmanın yöntemi; literatür araştırması, görsel analiz (fotoğraflar, haritalar ve kişisel gözlemler), arazi etüt çalışması ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır.

Araştırmaya literatür taramaları ile başlanmıştır. Taranan kaynaklardan elde edilen verilerle oluşturulan teorik çerçeve ile değişim, dönüşüm, kent, Kimlik, Kentsel mekânsal kimlik kavramı ve sorunsal kavramları incelenmiştir.

Görsel analiz- Arazi etüt çalışması kapsamında bölge Akşehir ilçesi Yenimahalle ve İstasyon mahalleleri ile ilgili görseller ve belgeler ilgili kurumlardan elde edilerek ve arazi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucunda sorunlar daha yakından tespit edilip anlaşılmaya çalışılmış ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Araştırmanın değerlendirme ve sonuç aşamasında, araştırmanın temelini oluşturan literatür ve veri toplama çalışmaları ile ulaşılan kavramsal ve kuramsal sonuçlar pekiştirilerek sonuçlar değerlendirilmiştir. Ucu açık bırakılan bu çalışmanın sürdürülebilmesi benzer yer ve koşullarda yürütülecek çalışmalar için yol gösterici önerileri sunmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE DEĞİŞİM, DÖNÜŞÜM VE KENT

Kentler uygarlıkların kurdukları yaşam mekanlarıdır ve bu özellikleri ile uygarlıkları temsil ederler. Zaman içerisindeki dönüşümler, uygarlıkları ve kentleri de dönüştürmüş, süreç içerisinde meydana gelen köklü yenilikler, yıkımlar ve yeni oluşumlar, kent mekânına izlerini yansıtmışlardır.

Günümüzde de değişim ve dönüşüm artan bir hızla devam etmektedir. Yaşanılan kent alanları ve dolayısıyla bireyler, her geçen gün daha da hızlı bir biçimde, günün getirdiği yenilikleri benimsemekte ve dönüşmektedir. Günümüzde, yaşanan yenilikleri doğru analiz yapmak, yönlendirmek ve değişimler karşısında farklılık oluşturmak, kentlerin ve toplum olarak kültürün sürekliliğini sağlamak amacıyla büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel süreçte kentlerin yaşadığı değişimler, farklı dinamikler kapsamında gelişmektedir. Küresel anlamda yeniden yapılanma süreciyle beraber meydana gelen toplumsal ve mekânsal değişimler, kentlerin küresel anlamda öne çıkmasını mümkün kılmış ve farklı nitelikteki kentlerin, kendi sahip olduğu özellikleri kapsamında yarış ortamına girmelerini teşvik etmiştir. Bu anlamda kentler, yoğun bir mücadele ortamına dahil olmuş ve bunun sonucunda kimlik sorunları yaşanmaya başlanmıştır.

Değişim, dönüşüm ve kent kavramlarından ilki olan, değişim kavramı “*salt başka bir biçime ya da duruma girme*” (1) olarak ifade edilmektedir. Değişim belli bir süreçte meydana gelir ve zaman kavramı ile yakından ilişkilidir. Zaman, dönüşümün gerçekleştiği bütün olayların sahnesi niteliğindedir, olaylar zaman içerisinde yok olurlar, sadece hatıra olarak yaşarlar, bu anlamda değişim, süreklilik arz eden ve kaçınılmaz bir durum şeklindedir (2).

Kaçınılmaz olan bu değişime yön vermek, hayatın her sahasında ulaşılmak istenen alanlara doğru, onun kaçınılmaz bir araç olarak kullanılmasına olanak vermekte ve bu durum değişime olan farkındalığın önemini bir kere daha ortaya koymaktadır.

Belirli bir süre zarfında değişime uğrayan madde, aynı zamanda dönüşüme uğramakta, önceki halinden farklı bir duruma gelmekte ve değişim beraberinde

dönüşümü getirmektedir (3). Kentlerin yaşamış olduğu dönemsel değişim/dönüşümde aynı sürecin içinde değerlendirilebilir.

Kenti kavramsal olarak irdelediğimizde ise, onun insanlık tarihinin bütün süreçlerinde değişen anlamlara sahip olan dinamik bir yapıyı ifade ettiği görülmektedir. Kent sözlükteki kent tanımı “*Nüfusunun çoğu ticaret, hizmet sanayi ya da yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı.*” şeklindedir (1).

İnsanlığın kültür tarihi boyunca yaşadığı dönüşümlerin kentlerde geliştiği söylenebilir. Konut birey olarak insanın yaşam alanı olduğu gibi kent de toplum olarak insanlığın yaşam mekanıdır. Bu nedenle kent konusu incelenirken öncelikle insanların kent ile olan ilişkisinden bahsetmek gerekir. Bilindiği gibi insanın yaşadığı ortam ile kurduğu fiziksel ve anlamsal bazı bağları bulunmaktadır. Çevre ile oluşturulan bu türden bağlar birbirleri ile de etkileşim içindedir yani fiziksel çevrede gerçekleşen dönüşümler çevre ile oluşturulan anlamsal bağlarında dönüşümüne neden olabilmektedir (4). Bu durumun tersi olarak psiko-kültürel süreçlerin sonucunda yaratılan imge ve imajlarda insanın çevrenin fiziksel dönüşümünü gerçekleştirmesinde bir harita rolü üstlenmektedir (5). Sonuç olarak değişim ve dönüşüm her alanda etkisini gösterdiği gibi kentlerin dokusunda önemli farkındalıklar yaratmaktadır.

2.1. Kentsel Değişme, Gelişme ve Kentsel Dönüşüm

Genel bir tanımla kentsel dönüşüm; kentlerde daha eskiden oluşturulduğu için ya da belirli doğa olayları sebebi ile kullanım dışı kalmış olan kentsel alan ve yapıların fiziksel olarak yeniden kullanımı için yapılan yatırım ve dönüşümü ifade etmektedir.

Bu durum kentlerde yaşayan bireyler için yatırım koşulları, iş imkanları, tüketim ve yaşam kalitesi gibi pek çok alanda değişime de neden olmaktadır (6).

Kentsel dönüşüm genel olarak mekânda dönüşüm olarak algılanmakla beraber, aslında mekân ve toplum ilişkisi arasında ki diyalektik ilişki ile ifade edilmekte olan bütüncül bir görüşü açıklamaktadır.

Farklı bir anlatımla kentsel dönüşüm; kentsel sorunların çözümünde, ekonomik, mekânsal ve toplumsal koşulların tamamını kapsayan bir eylem planı olarak açıklanabilmektedir (7).

Kentsel dönüşümün içeriği şu şekilde anlatılmaktadır (8);

- Fonksiyonunu kaybetmiş mekânlara yeni işlevler kazandırmak ve bu anlamda dönüştürülmek,
- Kent içindeki çarpık yapılaşma, niteliksiz, sağlıksız ve kaçak alanları yenileştirmek,
- Doğal afet gibi beklenmeyen durumlardan etkilenmesi olası yapıları dönüştürmek,
- Kentin işlevlerini doğru tanımlayarak bir plan çerçevesinde dönüştürmek,
- Kentin alt yapısını gelişim ve değişim kapsamında yenilemek (9).

Kentsel dönüşüm ile ilgili bazı yazarların düşünceleri şu şekildedir:

Lichfield'a göre, kentlerin bozulma sürecini daha iyi anlama amacından yola çıkarak planlanan dönüşümde hedeflenen sonuçların üzerinde bir uzlaşma şeklindedir (10).

Donnison'a göre ise, kentsel dönüşüm, kentlerde zaman içerisinde meydana gelen çökme eskime gibi sorunları eşzamanlı çözebilmek amacıyla oluşturulan ve yeni taleplere cevap verebilen uzun vadeli stratejik planlardır (11).

Roberts (2000)'a göre kentsel dönüşüm; kapsam olarak geniş ve entegre bir vizyon ile kentin fiziksel sosyal ve ekonomik durumunun iyileştirilerek yeniden ve ergonomik olarak kullanılması sürecini yaratan bir eylem olarak tanımlanmaktadır (12).

Daha açık ifade ile; kent veya kentin belli bir alanında kaybedilmiş bir ekonomik işlevin tekrardan geliştirilebilmesi, buna bağlı yada ayrıca gelişmiş olan artık işlemez hale gelmiş toplumsal bir işlevin tekrar işler hale getirilmesi, toplumsal dışlanmanın yaşanmaya başladığı alanlarda, toplumsal bütünleşmeyi gerçekleştirecek düzenlemelerin yapılması, ekolojik dengenin bozulduğu bölgelerde dengenin tekrar

kurulmaya çalışılması bir bütün olarak kentsel dönüşümü ifade eder. Bu sebeple kentsel dönüşüm, kent içinde yeni alanların planlanıp geliştirilmesinden ziyade halihazırda var olan fakat işlevini yitirmiş alanların planlanarak bu sürecin yönetimi ile ilgilidir.

Turok (2004)'a göre kentsel dönüşümün kendi içinde üç ayırd edici özelliği olmalıdır, bu özellikler;

- Mekânın doğasını değiştirirken yaşayanlarında sürece dahil edilmesi
- Değişime uğrayacak alan ile ilgili devletin sorumlulukları ve amaçlarının belirlenmesi.
- Sektör ve devlet ortaklı şeklinde faaliyetlerin yürütülmesi (13)

Tüm bu bilgilerin ışığında en basit şekliyle kentsel dönüşüm, giderek bozulan kentsel alanın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarının kapsamlı ve bütünlük yaklaşımlarla iyileştirilmesine yönelik olarak uygulanan strateji ve eylemlerin bütünü olarak da tanımlanabilir.

Kentsel dönüşüm var olan şehrin yapısına ve orada yaşayan bireylerin fiziksel, sosyal ve ekonomik anlamda geleceğine yön veren aynı zamanda genel olarak kentin bütün örf ve adetlerine etki eden eylemlerdir. Bu sebeplerden dolayı kentsel dönüşüm planlarının hazırlık aşamasında farklı disiplinler ile birlikte çalışma mecburiyeti bulunmaktadır (14,15).

Kentsel dönüşümün genel amaçları şu şekildedir (16):

- Genel olarak toplumsal yıpranmanın sebeplerini araştırarak, bu sebeplerin ortadan kaldırılmasıyla kentsel alanlarda ki çöküntü halini ortadan kaldırmak,
- Kentlerin dokusal özelliklerini oluşturmak ve pek çok koşulun fiziksel olarak sürekli değişim ihtiyacına cevap vermek,
- Kentlerin refahını ve yaşam kalitesini artıracak etkin bir kalkınma modeli geliştirmek,

- Kentsel alanların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayacak stratejiler belirlemek,
- Kentsel planlamada toplumda etkili olan kurum ve kuruluşların katılımını sağlamak.

Çağdaş anlamda kentsel planlamada iki alternatif stratejiden bahsetmek mümkündür. Bu stratejiler (17):

- İçsel yenilenme (re-organizasyon)
- Dışa doğru yayılma

Her iki kentsel gelişme stratejisinde de amaç bireylerin sağlığı ve refahıdır. Dolayısıyla sıkışık, dar, yetersiz ortamlarda gerekli sağlık koşullarını sağlayamadan yaşamlarını sürdüren kentli insana alternatif sunmak kentsel planlamanın temel hedefini oluşturmaktadır. Bu anlamda ya kent içinde ki yerleşik alanlarda düzenleme yapılmalı, ya da kent dışında ki alanlar, banliyöler, uydu kentler veya yeni kentlerde, istihdam olanakları da olan, yeni yaşam koşulları oluşturmak hedeflenmektedir.

İkinci dünya savaşından günümüze gelinceye dek, uygulandıkları ülkelere göre önemli farklılıklar gösteren her iki kentsel gelişme stratejisinin, postmodern düşünce akımına uyumlu uygulama alanları, içsel yenilenmede doğrudan kent merkezlerinde, çok renkli, canlı, süslü, oyuncaklı kent mekanları yaratarak, ‘kentsel girişimcilikle uygun yatırım ortamları hazırlarken, yan ürün olarak da kent insanına yeni kültürel olanaklar sunmayı amaçlamakta. Dışa doğru yayılma stratejisinin günümüzdeki uygulama alanı ise, artık olanakları açısından aralarında bir fark kalmayan kırsal ile kenti bütünleştiren yeni (rurban) yaşam çevreleri oluşturmaktır (17).

Ülkemizde yoğunlaşma ve yenileşme kavramları kentsel dönüşüm şeklinde algılanmaktadır.

Bilsel , konu ile ilgili olarak, “*Bizim, gelecek kuşaklara aktarabileceğimiz ecdat yadigarı mimari mirasımızı bile acımadan yıkıp, daha sağlıksız, daha çirkin bir yapıya dönüştürmemiz olgusu, olsa olsa, hızlı değişme ve gelişmenin hummalı*

etkisine kapılıp –söz yerinde ise- değerbilmezliğe yönelmemizden çok; yerleşik kültüre geçmeden önce göçebe yaşadığımız tarihsel çağlardan kalma ‘çadır kurup kaldırma’ alışkanlığımızdan kaynaklanmakta olsa gerektir.” açıklaması oldukça dikkat çekicidir (18).

Türkiye’de kentsel dönüşümün geçmişi ve bu süreci etkileyen gelişmeleri ise kısaca aşağıda ki gibi özetlemek mümkündür.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, kentsel planlama anlamında yapılan kapsamlı hukuksal düzenlemelerin yanı sıra, kentsel gelişim uygulamalarının uygulandığı kentler, 61 il içerisinde sadece İstanbul, Ankara ve İzmir illeridir. Özellikle, 1927 yılında Türkiye’de % 24.2 olan kentlerde yaşayan nüfusun oranı, 1950 yılına kadar önemli bir değişim göstermemiştir. 1950 yılında, % 25 olan kentlerde yaşayan nüfusun oranı, sonraki yıllarda sürekli artış göstererek 2000 yılında % 64.9’a yükselmiştir. Kırk yıl içinde (1950-1990) 2 katlanan dünya nüfusunun yıllık artış oranı % 1.7, Avrupa’daki nüfusun yıllık artış oranı % 0.2 iken, Türkiye’deki nüfusun yıllık artış oranı % 2.64 olmuştur. Bu dönemde (1950-1990), Türkiye’deki kentleşme oranı, yıllık nüfus artış oranınının 2 katı civarındaydı. Bu rakamlar, Türkiye’nin hızlı bir kentleşme süreci yaşandığını işaret etmektedir. Son zamanlarda, nüfus artış oranı azalmakla beraber, diğer gelişmiş ülkelere göre yüksektir. Bu anlamda 1990-2000 yılları arasında, Türkiye’nin yıllık nüfus artış oranı % 2 ve kentleşme oranı % 3.2 olması buna örnektir (18).

Çizelge 2.1: Türkiye’de Kentlerde Yaşayan Nüfus (18)

Yıl	Türkiye Nüfusu	İl ve İlçe Merkezleri			Belediyeler		
		Sayı	Nüfus	%	Sayı	Nüfus	Yüzde
1927	13 648 270	391	3 305 879	24.22	460	-	-
1935	16 158 018	413	3 802 642	23.53	505	4 174 542	25.84
1940	17 820 950	433	4 346 249	24.39	549	4 753 304	26.67
1945	18 790 174	459	4 687 102	24.94	583	5 145 020	27.38
1950	20 947 188	485	5 244 337	25.04	628	5 768 665	27.54
1955	24 064 763	559	6 927 343	28.79	809	7 804 354	32.43
1960	27 754 820	637	8 859 731	31.92	995	9 994 644	36.01
1965	31 391 421	638	10 805 817	34.42	1062	12 787 663	40.74
1970	35 605 176	639	13 691 101	38.45	1303	16 753 979	47.06
1975	40 347 719	639	16 869 068	41.81	1654	20 500 442	50.81
1980	44 736 957	639	19 645 007	43.91	1725	25 523 604	57.05
1985	50 664 458	647	26 865 757	53.03	1703	31 223 447	61.63
1990	56 473 035	902	33 326 351	59.01	2053	37 884 455	67.08
1997	62 865 574	929	40 882 357	65.03	2827	48 623 460	77.35
2000	67 803 927	931	44 006 274	64.90	3228	53 784 377	79.32

Çizelgede görüldüğü gibi 1950’den sonraki dönemde nüfus artışı hızlanmıştır. O dönemde çok partili rejimin benimsenmesi ve liberal ekonomi politikası, ülkede önemli yapısal değişimlere neden olmuştur. Kent ve deniz kıyılarına yakın bölgelerde sanayileşme, tarım sektöründe sağlanan mali destek ve yatırım kolaylıkları, Türkiye’nin toplumsal yapısında ve mekanlarında ciddi değişimlere sebep olmuştur.

Tarımda makineleşmenin yaşanması üretimin aksamasına ve köylü insanının işsiz kalmasına dolayısıyla kırsal alanlardan kentlere göçe neden olmuştur. Bu durum ile karşı karşıya kalınması; kentlerde imar, planlama ve altyapı eksikliklerinin yanı sıra konut üretiminin ve istihdam yaratmanın da yetersiz kalması gibi ciddi sorunlara neden olmuştur. Bu durumun en çarpıcı sonucu olarak, Türkiye’nin kentsel alanlarında elli yıl boyunca (1950-2000) yoğun bir şekilde kaçak yapılaşmanın ve

gecekonduşma sürecinin yaşanmasıdır. Bu durum günümüzde azalmakla birlikte, devam etmektedir (19).

Kentleşmede yaşanan bu sorunlar karşısında merkezi ve yerel yönetimler gereken planlamayı yapamamışlar ve bundan dolayı Türkiye’de kentleşme süreci devlet gözetiminden ziyade özel sektörün inisiyatifinde kalmıştır. Özellikle büyük şehirlerde kaçak yapılaşma olmuştur.

2.2. Kentsel Dönüşümün Boyutları

Kentsel dönüşümün boyutları aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

2.2.1. Fiziksel Boyut

Fiziksel boyut, temel altyapı, konut stoku ve çevre ile ilgilidir. Ayrıca bölgenin içinde bulunduğu kent ile arasındaki ulaşım ve elektronik bağlantılarını da içerir.

Fiziksel boyut, dokunun tasarım ve kalitesinin doğru gerçekleştirilmesi biçiminde ifade edilmiş olup sürdürülebilir toplumlar için planlama yapılabilmesi, sosyal dâhil olma ile birlikte ekonomik başarının teşvik edilmesi ve çevrenin korunması için planlama sisteminin modernize edilmesine ilişkin ölçütleri de kapsamaktadır (20).

Kentsel dönüşümde mevcut yapıların durumu, alanın fiziksel durumunun analizinde önemli bir gösterge olarak öne çıksa da fiziksel stokun bileşenleri çok daha geniş kapsamlıdır.

Bunları şöyle sıralayabiliriz. Yapılar, arazi ve parseller, kentsel boşluklar, açık alan ve su, donatılar ve hizmetler, telekomünikasyon, ulaşım altyapısı, çevresel kalite. Fiziksel dönüşüm ile herhangi bir alanın bütünsel olarak dönüştürülmesi ifade edilmekte ve aşağıdaki şu beş rolü üstlenmektedir.

- Sorunların çözülmesi,
- Değişim ve dönüşüme öncülük yapılması,
- Fırsatların değerlendirilmesi,

- Ek yatırım kaynaklarının sağlanması,
- Sosyal, ekonomik ve fiziksel yenileme sürecinin entegrasyonunun sağlanması (21).

2.2.2. Ekonomik Boyut

Kentler ekonomik birimler olduğundan dolayı kentsel dönüşümünde ekonomik boyutu, kentsel dönüşümün bütün olarak algılanması açısından üzerinde durulması gereken bir konu olmaktadır. Bu anlamda dönüşümün maliyeti, kârı ve zararı, katma değeri, malı olanakları, vergileri, bütçesi, vb. gibi birçok ekonomik faktör gündeme gelmektedir.

Herhangi bir kentsel alanda gerçekleşen dönüşüm esnasında öncelikle bu alanın rant değeri gündeme gelmektedir. Bu aşamada rant değeri iki şekilde ele alınmaktadır. Birincisi bu alanın dönüşümden önceki m rant değeri, ikincisi ise dönüşümden sonraki ulaşması düşünülen potansiyel rant değeri şeklindedir. Dönüşümde diğer bir ekonomik faktör olan yatırım değeri müdahale şekline göre değişkenlik göstermektedir. Var olan alanda yıkım yapılması ve yeniden inşa süreci yüksek maliyetlere neden olmaktadır. Ancak aynı alanda yapılan kısmi iyileştirmelerin maliyeti daha düşük olacaktır. Bu işlemlerde rant değeri ile yatırım maliyetinin toplamı ise toplam maliyeti ortaya çıkmaktadır.

Basit bir hesaplama göre dönüşümün sonucunda toplam maliyeti ile elde edilecek toplam gelir aynı tutarda ise kentsel dönüşüm projesi kendisini finanse etmiş anlamına gelmektedir. Diğer taraftan gelir maliyeti aşarsa proje artı değer üretmiş anlamına gelmektedir. Bu durumda söz konusu artı değer kime dağıtılacağı ve kim tarafından el konulacağı bir problem olarak durmaktadır (21-22).

Bununla birlikte toplam maliyetlerin, toplam gelirlerden daha az olması ise dönüşümün kendini finanse etme konusunda yetersiz kaldığı anlamına gelecektir. Böyle bir durumda maliyet ve gelir arasındaki eksi farkı kimin finanse edeceği bir sorun olarak gündeme gelecektir. Dolayısıyla başarılı bir dönüşüm projesi ekonomik anlamda artı değer üretmeli ve minimum anlamda kendini finanse etmelidir. Diğer

tarafından bireyler dönüşümün finansal yüküne katlanmak istemeyeceklerdir. Sonuç olarak ortaya çıkan bu durumda finans yükü ya devlet tarafından karşılanacak ya da dönüşüm kararı durdurulacaktır.

Bir diğer önemli konu ise kentsel dönüşüm alanında imar haklarının ve toprak rantının nasıl düzenleneceğidir. Bu anlamda birçok yöntem bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: “İmar Haklarının Toplulaştırılması” ve “İmar Haklarının Transferi” yöntemleridir. İmar Haklarının Toplulaştırılması yöntemi parsel bazında mevcut imar haklarının bir proje bazında bir araya getirilerek toplulaştırılması ve yaratılan değer kamuya ve özel sektör iş birliği çerçevesinde paylaşılmasıyla gerçekleştirilmektedir (23).

İmar Haklarının Toplulaştırılması yönteminin proje bazında kazanımları aşağıda gibidir:

- Parsel olarak değil, proje anlamında yapılaşma izni verilir.
- Proje anlamında elde edilen değer ortak bir şekilde paylaşılır.
- Projeler arazilerin gelişim amacıyla ele alınır ve piyasa koşulları dikkate alınır.
- İmar haklarından ziyade, elde edilen değerler paylaşılır.
- Kamulaştırma yapılmaz bunun yerine, toplulaştırma uygulamasına gidilir ve daha fazla kamu yararı elde edilir.
- Farklı kesimler projeye dahil edilir.
- Proje katılımı sağlanan ortaklıkların geliştirilmesi mümkün olur (22-23).

Yukarıda ki yöntem arsa değerini değil, imar hakkı alım satımını konu almaktadır. Yöntem iki şekilde uygulanmaktadır. Daha çok tercih ilk yöntem, arsasının değerini korumak amacıyla güden arsa sahibinin, farklı bir proje kapsamında, yatırımcının yoğunluk artış talebini karşılamak üzere, imar hakkını piyasa koşullarında yatırımcıya satması şeklinde gerçekleşmektedir. Diğer yöntemde ise yerel yönetim imar haklarının transferi anlamında banka oluşturmaktadır. Yatırımcılar taleplerini arsa sahiplerinden değil bankada oluşturulan havuzdan karşılamaktadır (23).

Bu yöntemde iki faktör oldukça önemlidir. İlki arsa sahibinin gayrimenkullerinden elde edeceği gelir anlamında mağduriyet yaşamaması, diğeri ise transfer yapılacak projenin maksimum imar tutarının aşılmasıdır (23,24).

2.2.3. Sosyal Boyut

Kent, doğal olarak sosyal bir boyuta sahip olduğu için kentsel dönüşüm de sosyal bir yöne sahiptir. Bu anlamda kentsel dönüşüm hem kente hem de kentliye yapılan bir müdahale sürecidir. Dolayısıyla kentsel dönüşümün amacı kentin fiziki alt yapısını ve görüntüsünü güçlendirmek ve aynı zamanda o kentte yaşayan bireylerin de yaşam kalitesini arttırmak gibi bir misyonu üstlenmektir.

Bu anlamda toplum özelliklerini iki ana eksen kapsamında incelemek mümkündür. İlk eksen, toplumun var olan kültürel ve sosyal özellikleridir. Bu özellikler proje bazında dikkate alınması gereken önemli verilerdir. Diğer eksen ise hedeflenen özelliklerdir. Bu özelliklerden kasıt, kentsel dönüşüm sonrasında topluma kazandırılması düşünülen niteliklerdir (22).

Kentsel dönüşümden önce dikkate alınması gereken faktörler: kültürel özellikler, bilinçlilik düzeyi, yöreden hoşnutluk, mülk sahipliği durumu, ekonomik durum vb. gibi şekilde sıralanabilir. Kişilerin kültürel özellikleri ise geldiği yere, eğitim durumuna, gelenek ve göreneklere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ekonomik durum ise, bireylerin gelir, servet ve istihdam olanaklarını kapsar.

Bu faktörler içerisinde ki ekonomik durum diğerlerinden farklı bir önem arz etmektedir. Şöyle ki; kentsel dönüşümün maliyetinin bir kısmının mahalle sakinleri tarafından karşılanması söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla bireylerin ekonomik durumu ne kadar iyi olursa dönüşümü gerçekleştirmek de o kadar kolay olacaktır. Bu veriler ışığında şu stratejiler uygulanır (25):

- Toplum kimliği ve karakteri analiz edilir.
- Toplumun ihtiyaçları belirlenir.

- Toplumsal grupların (yaş, cinsiyet, din, engellilik durumu vs göre) ihtiyaçları analiz edilir.
- Taleplerin karşılanmasında kullanılacak araçlar belirlenir.
- Yerel anlamda temsilci seçilir.
- Kentsel dönüşüme aktif katılımın sağlanması için bireyler teşvik edilir.
- Etkin ve verimli ortaklıklar kurulur.
- Toplumla birlikte ortak amaçlar geliştirilir (22,24).

Kentsel dönüşüm projelerinde sosyal yapıda amaçlanan iki faktörün olduğu ifade edilebilir. İlk faktör o bölgedeki sosyal yapının iyileştirilmesi, ikincisi ise sosyal yapının tamamıyla değiştirilmesi şeklindedir. Bu anlamda asıl önemli olan dönüşüm alanında orada yaşayanların yine orada kalmaya devam etmesidir. Bu yüzden sosyal yapının iyileştirilmesi bu iki faktörü sağlamalıdır. Farklı yöntemlerle ile bu anlamda iyileştirme sağlanabilir.

Bazı hallerde sosyal yapının bütünüyle değiştirilmesi, yani belli bir bölgede meskûn topluluğun yerine yeni bir toplumsal tabaka dönüşüm alanına çekilebilir.

Bölge içinde deformasyona uğrayan sosyal yapının toplumsal çöküntülere yol açacağı aşıkardır. Bu durumda alanın eski ve asıl sahiplerinin bölgeyi terk etmesi ve alana yeni yerleşen yerleşimcilerin buraları bakımsız bırakması durumunda veya toprak rantının yüksek olduğu durumlarda sosyal yapının değiştirilmesi bir gereklilik olarak meydana çıkabilmektedir (22,23). Belirtmek gerekir ki, sosyal yapının değişmesi kavramı ile soylulaştırma kavramları örtüşen kavramlardır. Bu sebeple kentsel dönüşüm konusunun önemli argümanlarından olan soylulaştırma kavramının da incelenmesi faydalı olacaktır.

İlk olarak 60'lı yıllarda bir kavram olarak ortaya koyulan soylulaştırma; zaman içerisinde anlamını genişletmiştir. Soylulaştırma kavramı başlangıçta işçi veya dar gelirli sosyal sınıfların yaşadığı şehir merkezlerinde bulunan tarihi binalara, bu sınıfları yerlerinden ederek yerleşen üst-orta sınıfların yerleşmesi ve sözü edilen binaları rehabilite etmesi sürecini ifade etmek için kullanılmıştır (26).

Soylulaştırma kapsamında fiziksel anlamda değişim olan restorasyon ve kısmı yenileşme faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Ancak günümüzde yeniden yapma ve yeni yapılanmalar da soylulaştırmanın kapsamı içerisine girmiştir.

Orta sınıf bireylerin kültürel anlamda tercihleri ve iş alışkanlıklarındaki dönüşüm de onları soylulaştırma sonucuna maruz bırakmıştır. Kadının çalışma hayatına dahil edilmesi ile çift maaşlı birlikteliklerin ortaya çıkması ve iş ile ev arasındaki mesafenin azaltılmasına yönelik talepler soylulaştırma da bir neden olarak ortaya çıkmıştır.

2.2.4. Yönetsel Boyut

Kentsel dönüşüm, sadece bir kurumun gerçekleştirilebileceği bir eylem değildir. Hem yönetsel hem de sosyo-ekonomik açıdan dönüşüm faaliyetlerinin içinde direkt veya dolaylı olarak yer alması gerekli kişi, kurum ve kuruluşlar söz konusudur.

Kentsel dönüşüm kapsamında yönetimi iki farklı anlamıyla algılamak gerekmektedir. Bunlardan ilki, dönüşüm sürecinin ana aktörü olan yönetimlerin bölgeye dair kararları ve yönetimin ilkeleri, ikincisi ise, dönüşüm alanının, dönüşüm sürecinde ve sonrasında sürekliliği sağlamak amacıyla belli bir kurum tarafından yönetilmesidir (27).

Kentsel dönüşüm alanının yönetilmesi, bütünleşmiş bir yaklaşım üzerine odaklanmalıdır. Başarma isteği, yeterli kaynağa sahip olmak ve iş birliği anlamında hareket etmek, yeniden oluşum ve sürdürülebilirlik şeklinde faaliyetleri kolaylaştıran temel yaklaşımlar şeklinde kabul edilmektedir. Yönetimin 4 temel unsuru aşağıda ki gibidir:

- Yönetimlerin, dönüşüm alanındaki tüm ortaklar ve taraflar açısından değerlendirilip, anlaşılması ve benimsenmesi,
- Dönüşüm bölgesinin taleplerini karşılamak,
- Dinamik ve esnek bir yapıya sahip olmak,
- Gerektiğinde dönüşüm alanının yönetimini denetlemek ve kontrol etmek (27).

Dönüşüm bölgesinde yönetimsel organizasyonun gerçekleştirilmesi adına, alanda yapılacak faaliyetlerin açık bir şekilde hangi taraflara ait olduğunu, sorumlulukların nasıl ve hangi koşullarda paylaşılacağını belirlemek, taraflar arasında iş birliği, bilgi aktarımı ve alışverişin koşullarını saptamak vb. gibi konular yönetimsel stratejiler olarak ifade edilmektedir (24).

Yönetimsel anlamda bir diğer konu ise dönüşüm ile ilgili o bölge ve ülkede ki yasal düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler süreci kolaylaştırıcı ve sinerji yaratıcı etkide olmalıdır. Aksi takdirde süreç gereğinden fazla uzayacak ve bu anlamda yönetimsel faaliyetlerde aksayacaktır.

2.3. Kentsel Dönüşümün Yöntemleri

Kentsel dönüşümün asıl hedefi eskimiş, yıpranmış ve çökme tehlikesi olan alan ve bölgelerin tekrara yaşanabilir bölge haline getirilmesidir. Bu anlamda hedefler şu şekilde ifade edilmektedir;

- Kentin fiziksel olanakları ile toplumsal talepleri arasında sinerji yaratmak
- Kentin dokusuna katkısı olan öğelerin fiziksel anlamda sürekli değişim ihtiyacına cevap vermesi,
- Kentin ve kentlinin refah ve yaşam kalitesini arttırmak bu anlamda başarılı bir ekonomik kalkınma modeli ortaya koymak,
- Kentsel alanlarının âtil kalmasını engellemek, en etkin biçimde kullanımını gerçekleştirmek ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınmak,
- Toplumsal talepler çerçevesinde kentsel politikayı şekillendirmek (24).

Diğer taraftan bölgesel ve mekânsal planlama hedeflerinin ilkesi olan sürdürülebilirlik aynı zamanda kentsel dönüşümün de temel ilkesi olarak kabul edilmektedir.

Sürdürülebilirlik, çevresel değerlerin ve doğal kaynak savurganlığının önüne geçilecek şekilde mantıksal yöntemlerle, günümüzde ve gelecekte nesillerin haklarına ve yararlarına uygun, özverisiz yaklaşımla ve ülke ekonomisine katkıda bulunacak çevreci bir yaklaşımdır (12).

Bunun yanı sıra sürdürülebilirlik, kentte mekânsal özellikleri ve kentte yaşayan bireylerin örf, adet ve kültürlerini daha rahat bir çerçevede devam ettirmeleri, ayrıca çevresel ve ekolojik özelliklerin devam ettirilmesi ve ekonomik gelişmelerin mümkün kılınması kentsel dönüşüm projelerinin hedeflerini oluşturmaktadır (12).

Kentsel dönüşüm yöntemleri, belirlenen hedefe, projenin gerçekleştirileceği alana ve bunun gibi farklı faktörlere göre değişkenlik göstermektedir. Bu anlamda eylemsel olarak kentsel dönüşüm şekilleri aşağıda ki gibi ifade edilebilir:

Kentsel yeniden canlandırma

- Rehabilitasyon
- Yeniden Oluşum (Regeneration)
- Yenileme-Yenileşme (Renewal- Renovation)
- Soylulaştırma
- Yeniden Geliştirme (Redevelopment)

2.3.1. Yeniden Canlandırma (Revitalization)

Yeniden canlanma veya yeniden canlandırma; sosyal, fiziksel veya ekonomik anlamda çökmüş, terk edilmiş, başıboş kalmış yaşam alanların, bu sonuçlara neden olan faktörlerini tespit edip ortadan kaldırılması ve bu alanların tekrar yaşanabilir hale getirilmesini sağlamak şeklinde ifade edilebilmektedir.

Yeniden canlandırma projelerinde, özellikle sanayi alanlarının kent dışına çıkarılması ile boşaltılan alanların kent ekonomisine katkı sağlayacak şekilde revize edilmesi en sık kullanılan yöntemdir (24).

Eskimiş ve yaşanılması mümkün olmayan fiziksel ve ekonomik anlamda çökmüş alanların bunlar içerisinde özellikle kent merkezlerindeki tarihi yapıların ve alanların sosyal alanlara dönüştürülmesi hem ekonomik hem de sosyal anlamda katkı sağlayacaktır.

Diğer bir ifadeyle yeniden canlandırma, terk edilmiş, depolama, imalat gibi işlemlere tahsis edilmiş ya da düşük gelir grupları tarafından sağlıksız ve yoğun bir biçimde kullanılan tarihsel yapı ve kent dokularının ekonomik yönden ve kullanım açısından canlandırılması işlemidir.

2.3.2. Rehabilitasyon (Esenleştirme)

Rehabilitasyon işlemi, mevcut fiziksel durumu tamamıyla yıkmadan, kısmi müdahalelerle, sosyal ve ekonomik anlamda yapı ve fiziksel koşulları iyileştirme amacına yönelik dönüştürme sürecidir. Bu anlamda sağlıklı hale getirme, canlandırma, ıslah imar vb. gibi uygulama biçimleri rehabilitasyona örnektir.

Bilindiği gibi belirli bir alanın tamamıyla yıkılması ve yeniden inşa edilmesi ciddi maliyetler doğurmaktadır. Bu anlamda rehabilitasyon, bir alanda yıkım ve yeniden yapımın daha güç, karmaşık ve yüksek finansman gerektiren bir süreç olması sonucu ortaya çıkan bir yaklaşımdır (28).

Rehabilitasyon çalışmaları, genel olarak kentlerdeki tarihi alanların fiziksel, ekonomik ve sosyal anlamda iyileştirilerek kent dokusuna yeniden kazandırılması amacını gütmektedir. Bilindiği tarihi mekanların kentin, kentlinin ve ülkenin geçmişini yansıtmaktadır ve bu anlamda oldukça önemli mekanlardır. Bu mekanlar zamanla ihmal edilmiş olabilirler. Dolayısıyla bu mekânların kente tekrara kazandırılması hem tarihi anlamda hem de kente artı değer yaratması açısından önemlidir. Eskişehir Odunpazarı evleri günümüzde verilebilecek örneklerden birisidir.

Öncelikle mevcut olan yapıların çağdaş mekân ve konfor gereksinimlerine yanıt vermeyen kısımlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Daha sonraki süreçte, tarihi çevrenin, kentsel doku içerisindeki yerini önemseyerek gelişmesi gereken yaklaşım kararlarına dönüşmesi gerçekleştirilmelidir. Kentsel iyileştirme projeleri bu anlamda ölçek olarak kent bütününde makro ancak detaylarda mikro ölçekte çalışmayı gerektirmektedir (26).

Yukarıda da ifade edildiği gibi iyileştirme sonucunda meydana gelen yeni kentsel alanın ekonomik değeri artmaktadır. Özellikle tarihi merkezlerde görülen bu iyileştirme faaliyetleri, kentsel mekanlara yeni işlevler ve fonksiyonlar kaymakta ve kent ekonomisinde canlanmaya neden olmaktadır. Aynı zamanda bu alanlar turizm açısından değer kazanmakta ve gelişmektedir.

Dokuların yenilemesinde; yenilenecek tarihi yapıtların genelde kentin merkezinde olması, o kent açısından mekânsal kimlik üzerinde oldukça etkilidir. Örneğin; Orta Çağda kentlerde önemli bir kent ögesi şeklinde tasarlanan surlar, o kentlerin savunmasında ve yerleşiminde karakteristik farklılıklar gösteren mekanlardır. Aynı zamanda kentleri savunan araçlar olarak da kabul edilir.

Bu mekanlarda bütün yaşamsal faaliyetler sur içerisinde bulunmakta ancak gerekli olan gıda açısından tarım ile ilgili üretim sur dışında gerçekleşmektedir. Bu sebeplerden dolayı sur içerisinde konumlanan kent dokusu genellikle sıkışık ve iç içe bir yapılanma göstermektedir. Endüstri devrimi ile surlar yıkılmış ve kentleşme farklı bir şekilde surların dışına taşarak daha geniş bir alana yayılmıştır (28,29).

2.3.3. Yeniden Oluşum (Regeneration)

Bu kavram tamamen işlevini kaybetmiş mekanların tekrar işlev kazanması için yeniden inşa edilmesi veya iyileştirilmesi şeklinde ifade edilebilir.

Bu yöntem özelliğini yitirmiş ve korunma anlamında herhangi bir değer sahip olmayan mekanlara uygulanmaktadır. Bu tür uygulamaları genellikle yerel yönetimler gerçekleştirmektedir. Böyle mekanların değerini arttırmakta ve yüksek gelirli gruplar için bir arz kaynağı yaratmaktadır. Bu uygulamada o mekânda yaşayan bireyler kentin farklı noktalarına yerleştirilir. Bu uygulama diğer taraftan ciddi sosyal sorunlara neden olurken, maliyetleri de arttırmaktadır (29,30).

Bu yöntem günümüzde gelişmiş ülkelerde kullanılmamaktadır. Nedeni ise yeni yerleşim yerlerinde de gecekondulaşmanın yaşanmasıdır. Ancak diğer taraftan mekânsal anlamda konutların değerini arttırmak ve modern bir yapıya sahip olmak adına da tercih edilmektedir.

Bu uygulama yukarıda da ifade edildiği gibi de kamulaştırma bedelinin ödenmesi, alt yapı hizmetlerinin yenilenmesi ve kamu tesislerinin yeniden inşa edilmesi açısından oldukça maliyetlidir (29).

2.3.4. Yenileme-Yenileşme (Renewal- Renovation)

Yenileme-yenileşme (renewal- renovation) yaşanan kent mekanına farklı insanları çekebilmek amacıyla sosyal, ekonomik ve çevresel anlamda gerçekleştirilen değişim şeklinde tanımlanabilir.

Avrupa Konseyi tarafında 1980’lerde tanımlanan ve üye ülkeler tarafından uygulanan ‘*Kentsel Yenileşme Kampanyası*’ (*European Campaign for Urban Renaissance*) ile “*Yerleşik kentsel kültür değerlerinin korunup geliştirilmesi ve onların canlandırma – yeniden yaşama döndürme yoluyla (re-vitalization) yoluyla, yeniden yararlanmada kentli halkın yaşadığı kentsel çevrenin iyileştirilmesine bilinçli katılım sağlaması hedeflenmektedir.*” (31).

Yenileme-yenileşme faaliyetleri, kentlerin ve kentlerde herhangi bir bölgenin kimlik kaybı yaşadığı durumlarda, çevresel, sosyal ve ekonomik faktörlerden birinin veya tamamının çöküntüye uğradığı ve kentsel dönüşüm uygulanmasının şart olduğu yöntemdir (32). Bu anlamda kentsel yenileme, restorasyon, esenleştirme, yeniden inşa etme kavramları bu nedenlerle, aynı süreçlerle ve aynı sonuçlarda meydana gelmektedir.

Günümüzde kentsel yenilemede amaçlanan, yerel idarelerin de desteğiyle; koruma, onarma, planlama ve inşa etme unsurlarının gerekliliğinin yanı sıra; sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel unsurların da standart düzeyde olmasını gerekli kılmadır.

Bu anlamda; kentsel yenileme, fiziksel planlama, konut politikası gibi faaliyetlerin yanı sıra, mükemmel disiplin kurallarını da içermektedir (32).

Kentte gerçekleştirilen bu değişim kapsamında meydana gelen yenileşmeler kapsamında, çevre ile bölge arasındaki bağı koparmadan düzenleme yapmak,

konutların yaşanılabilirliğini sağlamak diğerk taraftan bu konutların altyapı ve ulaşım hizmetlerini sağlamak, mekanda var olan sosyal aktivitelere katılımı gerçekleştirmek hedefiyle etkinlik düzenlemek ve sektörel anlamda kalkınmayı sağlayarak istihdam olanaklarını arttırmak yükseltmektir.

Bu kapsamda, o yıllarda planlama yazınına '*Weimar&Hoyt klasifikasyonu*' olarak giren kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Buna göre, yerleşik kent dokusunda sağlıklı hale getirmek amacıyla yürütülecek faaliyetler için, üçlü bir politika seçilmesi önerilmektedir. "*Koruma*", "*Düzeltilme*" (*İyileştirme*) ve "*Yenileme*" bu üçlü politikayı oluşturmaktadır. Bu politikalardan "*Koruma*", kentin dokusunda işlevsel ya da mekânsal herhangi bir değişim ve dönüşüme izin vermeden kesin bir koruma öngörmektedir. "*İyileştirme*" stratejisi ile eksik olan alanların giderilmesi ve belirli müdahalelerle arındırılması anlamına gelmektedir. Bunların yanı sıra "*kentsel yenileme*" stratejisinin uygulanması; yeniden bir yaşam şekli ve stratejisi oluşturma amacına yönelik olarak, sağlıklı hale getirme ve kent dokusunda kapsamlı-kökten müdahaleler ile büyük ölçüde yıkımlar gerçekleştirme ve yeniden yapılanmaları ifade etmektedir. Tüm bu işlemler sonucunda kentte eskiye yönelik herhangi bir referansa rastlamak mümkün olmayacaktır (33).

Bu gelişmeler sonrasında kentlerde meydana gelen ve ciddi sorunlara neden olan kentsel kimlik kaybı sorunu, kentsel yeniden doğuş görüşünün temelini oluşturması açısından dikkate değerdir.

Son dönemlerde kentsel yenileme ile birlikte ve onun yerine uygulanması öngörülen '*Kentsel Yenileşme*' (*Urban renaissance*) stratejisi ile, kentli insanın kent mekânı ile birlikte ele alınması öngörülmektedir. Bu anlamda kentin yerleşik değerleri ölçü ve oranları ile korunmakta, mekânsal tanım ve anlamları ile saklı tutulmakta, kent kültürü ve kentsel yaşam yeniden canlandırılmaktadır (33).

Böylece, çökmüş ve sorunlu hale gelmiş yaşam alanları, gerekli dokunuşlarla içerisinde yaşamaktan zevk duyulacak, özlenen kentsel mekanlara dönüştürölmekte; eskiyerek özgün niteliğini ve önemini kaybeden tarihsel mekanlar, çağdaş yaşam koşullarına uyumlu olarak yeniden kullanılabilir hale getirilirken, tamamıyla

yıkılıp yenilenmekten ziyade koruyarak kent ve kentli kültürünün tekrar kazanımı sağlanabilecektir.

Gerçekten de ‘kültür’,” *insanın geçmiş ve geleceğini tanımlayan bir birikim*” ya da “*insanın doğaya kattığı her şey*” olarak ifade edildiğinde, doğal ve kültürel çevrenin vazgeçilmez bir parçası olan birey, yaşadığı çevre ile etkileşim içinde olarak, yaşam şeklini, yaşadığı mekânı ve onun kalitesini kendisi belirleyecektir (34).

2.4.4.1. Mekânsal Tarihsel Kültürel Süreklilik ve Sürdürülebilir Kentsel Yenileşme

Sürdürülebilir gelişme, kaynak kullanımı, yatırımlar, teknolojik gelişme ve kurumsal değişimlerin, sadece günümüzde değil, gelecek kuşakların talepleri ile de tutarlı kılınabildiği bir değişim süreci şeklinde ifade edilebilmektedir.

Tercih edilen kentsel yenileşme planı ile artık “*Sürdürülebilir bir Kentsel Yenileşme*” den söz etmek mümkündür. Bu anlamda, yeniden canlandırma (*rehabilitation*) yeniden yaşam alanı yaratma, başka bir ifadeyle yeniden yaşanılabilir kılma amacıyla yürütülen faaliyetlerde, kentin yerleşik değerlerini ve iç dengelerini tahrip etmeden yapılabilecek bir çağdaşlaşma sürecinden söz edilmektedir.

İyileştirme ve canlandırma politikaları içeren bir sürdürülebilir kentsel yenileşme projesinde, yeniden kazanılan yerleşik değerler ve kaynaklar açısından bir ekonomik girdi de vardır. Fakat, çağa uygun koşullara uyum sağlama ilkesi, doğrudan daha çok rant sağlamaya yönelik yeniden yoğun yapılaşmalar, ölçek ve anlam değişimleri olarak algılanmamalıdır.

“*Sürdürülebilirlik*” (*Sustainability*) ve “*Sürdürülebilir Kentsel Gelişme*” kavramları, günümüzde planlama literatüründe çok sık gündeme gelmekte ve genellikle “*küreselleşme ve dünya kenti olgusu*” ile birlikte değerlendirilmektedir. Bu birliktelik, günümüzde küreselleşme sürecinde “*dünya kenti*” olmak için yarışan kentlerde, “*farklılaşan yerler*” ve “*yerin anısının sürdürülebilmesi*” ilkesi bağlamında da eleştiriler almaktadır (33).

Günümüzde yenileşme faaliyetleri ele alındığında gerçekten de küreselleşme sonuçları ile kültürel kimlik değerleri arasında çelişmiş bir durumdan söz etmek mümkündür. Bir yandan küresel ekonominin sonucu kentleşme modelleri ile toplumsal ve mekânsal farklılıklar diğer yandan geleneksel yapıdan kopuş ve kimliksizleşme sorunu karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda kentsel mekanlarda var olan ve süregelen dokuda değişim ve dönüşüm faaliyetleri genel anlamda kimliksizleşme sorunun temel nedeni olarak yorumlanabilmektedir.

Küresel ve yerel arasındaki çelişki ve bundan doğan gerilim biçiminde izlenen bu yeni oluşum, günümüze gelinceye dek kentlerin tarihsel gelişme sürecinde bir diğer çelişki ve gerilimi de anımsatmaktadır. Bu, yirminci yüzyıl modernizminin getirdiği yeni olanla eski olanın karşıtlığıdır. Aynı zamanda; bütünleşemeyen farklı kentsel doku özellikleri açısından, organik olanla geometrik olanın; özgün yere ilişkin anlamlı olanla özgünlüğü ve anlamı olmayan tekdüze olanın karşıtlığı şeklinde de yorumlanmaktadır (33).

Bu karşıtlıklar yani küresel ve yerel çatışma ve çelişki karşısında sürdürülebilirlik ilkesinden bahsetmek mümkündür.

Buna göre farklılaşan yerler yaratılması olgusuna karşı yerin anısının sürdürülebilirliği ilkesi, orada yaşayanlar ile mekanlar arasındaki ilişkilerde süreklilik ve sürdürülebilirlik şeklinde yorumlanır. Burada kent mekanlarına ait anılar, değişen ölçülerde, bireylerin yerin kimlik değerlerine ilişkin düşüncelerine, mekânsallık anlayışlarına, toplumun mekânsal kalitelere dayalı olarak oluşturduğu anlamlara göre belirlenirler (35).

En geniş anlamı ile sürdürülebilirlik, insan-çevre ilişkisinde “*geleceği tüketmeden yaşam kalitesini sağlamada günü karşılamak*” ise, yerin anılarının sürekliliğini sağlayacak “*sürdürülebilir kentsel yenileşme*”, mekânın yaşam kalitesini ve yaşanabilirliğini sağlamak anlamında yürütülecek canlandırma ve çağdaştırma faaliyetlerinde, geçmişten geleceğe uzanan bir kültür köprüsünün varlığını sürekli gözetmekten geçmektedir (36).

Sürdürülebilir bir kentsel yenileşme ile anlatılmak istenen, köhneleşmiş kentsel yerleşim bölgelerini fiziksel ve işlevsel açıdan tekrardan değerli hale getirilmeleri yanı sıra, kentte yaşayan bireylerin kent mekânlarıyla birlikte değerlendirilmesi, kentsel yaşam alanlarının tekrara canlandırılması yoluyla kent kültürüne olumlu katkıda bulunulmasıdır.

Bu çerçevede, kentin esas aktörleri olan kent insanının yaşadığı, kullandığı çevreyle ilgili düşünceleri, duyguları, yaşadığı kentsel çevrenin iyileştirilmesine bilinçli olarak katılımının sağlanması sürdürülebilir kentsel yenileşme ve başarılı, yaşanabilir mekânlar üretmek açısından oldukça büyük önem arz etmektedir (37).

2.3.5. Soylulaştırma (Gentrification)

Kent planlama literatürüne yeni giren ve nasıl Türkçeleştirileceği konusunda hâlâ tartışmalara konusu olan “*gentrification*” kavramı birçok kaynakta seçkinleştirme, mutenalaştırma gibi farklı anlamlar ile ifade edilse de, literatürde en yakın olan soylulaştırma ifadesi kullanılmaktadır.

Diğer taraftan her ne kadar Türkçe karşılığı farklılık arz etse de, kavram olarak herkes tarafından aynı şekilde algılandığı da gözden kaçmamaktadır. Kavram günümüzde yerel yönetimlerin kentsel yenileme faaliyetlerinde temel politika haline dönüşmüştür (32).

Soylulaştırma için yapılan tanımlar incelendiğinde; soylulaştırma düşük gelirli bireylerin yaşadığı, kent içerisindeki çürümekte olan konut alanlarının yenilenerek daha üst gelirli bireylerin yerleşmeye başlaması süreci olarak ifade edilebilmektedir.

Değişimin gerçekleştiği mahallelerde bölgelerde, gözle görülür fiziksel anlamda iyileşme yaşanırken, diğer taraftan eski konut sahiplerinin, yerlerini rızasız bir şekilde sonradan gelenlere bıraktığı görülmektedir (32).

Bu alanlardaki eskimiş ve köhnemiş mekânların yenilenmesi veya bazı durumlarda yıkılıp yeniden yapılmasını içeren bir süreç olarak da kabul edilebilir. Yenileme

süreci beraberinde mülkiyet değerlerini de arttırarak, piyasadaki el değiştirmeyi de dayatabilmektedir.

Bu anlamda mekânda el değiştirme aynı zamanda mülkiyetleri kullanan eski sosyal sınıfların yerine yeni bir sınıfın gelmesini de olanaklı kılmaktadır (4,19,38).

2.3.6. Yeniden Geliştirme (Redevelopment)

Genel olarak yoksulluk faktörünü iyileştirmek ve var olan sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla kullanılan bir yöntemdir.

Bazı durumlarda kentlerde ya da herhangi bir bölgesinde ekonomik, sosyal ya da çevresel anlamda köhneleşme ve çöküntü durumu o kadar etkili olur ve uzun sürer ki; iyileştirme bu bölgelerde söz konusu olmaz. Böyle bir durumda yapılar büyük maliyetlerle tekrar inşa edilmek durumunda kalırlar (39).

Yeniden geliştirme tekniğinin kullanıldığı kentsel dönüşüm uygulamalarında genel olarak çökmüş ve çürümüş alanlar temizlenmektedir. Aynı zamanda farklı alanların da kullanılması, nüfus dağılımlarının ve çevresel alanların da tekrardan düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Kentlerde meydana gelen bu duruma neden olan faktörler, oradaki ekonomik durgunluk, yaşanan işsizlikler ve göçler vb gibi olaylardır.

Bu tarz bölgeler için bütçeden ayrılan ödenek miktarı da diğer bölgelere göre farklılık göstermektedir. Bu açıdan meydana gelen mali yük özel sektör ile paylaşılarak hafifletilebilir (32, 39).

2.4. Kent ve Küreselleşme Yerelleşme Kavramı

Günümüzde kentlerinin içinde bulunduğu durumu irdelerken, küreselleşme olgusu ve etkisiyle sıklıkla karşılaşmak mümkündür. Bu anlamda öne çıkan olgulardan biri olan küreselleşme, sadece günümüzde değil, eski yüzyıllardan bu yana, medeniyetler üzerinde fiziksel ve toplumsal etkisini artarak sürdüren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gürel (2000), 15. ve 16. yüzyılda başlayan küreselleşme eğilimlerinin hız kazandığı dönem olarak sanayi devrimini göstermektedir (40).

Birbirine etkileşimi kuvvetli olan endüstri devrimi ve küreselleşme olgularının kent mekanlarındaki biçimlendirici gücü en yüksek düzeyde olabilmektedir.

Görgülü tarafından bu durum şöyle ifade edilir: “*Kentler, tarihsel süreç içerisinde, farklı zaman dilimlerine bağlı olarak ekonomik, sosyal, kültürel, mekansal, teknolojik ve yönetsel dönüşümleri hızlı ve yoğun bir biçim yaşamışlardır. Ancak hiç birisi sanayi kentine geçiş ile buradan küresel kente geçiş kadar baskın ve belirleyici olamamıştır*” (41).

Küreselleşme sözcüğü kelime anlamı olarak İngilizce “globalization” sözcüğüne denk gelmektedir. Kökündeki “globe” sözcüğü, dünyayı ifade etmekte, “global” ise küre anlamına gelmektedir. Küreselleşme kelimesi sözlükte; “*Ekonomik, sosyal, teknolojik, kültürel, politik ve ekolojik denge açılarından global bütünleşmenin, entegrasyon ve dayanışmanın artması.*” şeklinde tanımlanmaktadır (42).

Küreselleşme kavramı olarak dünyanın sıkışık bir duruma gelmesi ve tek bir yer olarak algılanması bilincinin artışı şeklinde de ifade edilmektedir. Bu anlamda kavramın açılımlarının etki alanı ve eylemlerin birkaç yüzyıldır süregeldiği de söylenebilmektedir.

Küreselleşme kavramı ve gelişim ile ilgili olarak bazı yazarlar (Anthony Giddens, Roland Robertson ve Malcom Waters) çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Giddens (1994) küreselleşmeyi: “*Geç modern dönem koşullarının yaşandığı, uzak yerlerin birbirleri ile ilişkilendirildiği, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması.*” olarak ele almaktadır. Robertson: “*Farklı kültürlerin birbirlerine göre konumlarını dikkate alan bir süreç*” şeklinde ifade etmiştir. Waters (1995) ise “*Küreselleşme, semboller düzeyinde gerçekleşecek bir olgudur ve ekonomik, siyasal ve kültürel olmak üzere hayatın üç alanında etkili olmaktadır.*” olarak tanımlamıştır (43).

Genel olarak küreselleşmeyle ilgili yapılan tanımlamalarda ki ortak nokta şu şekildedir; küreselleşme insan ilişkilerinde, sosyal, ekonomik siyasi ve toplumsal örgütlenmelerde, yerelden, bölgelerarası, kıtalararası ve küresel ölçeğe ulaşma durumudur. Küreselleşme ile birlikte birey ve toplumların, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda yoğun bir iletişim ve etkileşim durumunu kaçınılmaz hale gelmiştir. Dolayısıyla bu etkileşim durumu toplumsal ve mekânsal dönüşümleri ortaya çıkarmıştır.

Küreselleşme kavramını incelenirken, küreselleşme kavramını etkileşim içinde olduğu ve değişime uğrattığı farklı noktalarıyla beraber ele almak gerekmektedir. Bu noktalar sosyal-, kültürel, teknolojik, ekonomik ve politik faktörler şeklinde sıralanabilmektedir (44).

Eraydın'ın da küreselleşme olgusunu sinerji içinde olduğu faktörlerle ele aldığı görülmektedir. Ona göre bu faktörlerin başında, sermaye ve finansal akımlar ile dünya piyasalarının birleşmesini sağlayan ekonomik gelişmeler gelmektedir. Sonrasında teknolojik gelişmelerle artarak büyüyen bir iletişim ve etkileşim platformunun meydana gelmesi ve bu durumun sosyal ve kültürel yapılar ve ekoloji üzerindeki etkileri şeklinde ifade edilmektedir (45).

Küreselleşme durumunun ekonomik açıdan en önemli olgusu “*küresel sermaye*”dir. Harvey'e göre küresel sermaye, gerçek coğrafya üzerinde sadece kâr odaklı yeni bir coğrafya meydana getirmektedir. “*Sermayenin coğrafyası*” olarak tanımlanan bu coğrafya doğallığın ve kültürün üstünü kaplayan bir örtü şeklindedir. Sermaye coğrafyası yüzer gezer mekan coğrafyasıdır, mekandaki parçalanmışlık, yeni dünya düzeni mantığının sonucunda meydana gelmiştir, bu anlamda sermaye parçalanmış, soyutlanmış ve organize etme mantığına göre hareket etmektedir (46).

Bu gelişmeler küresel sermayenin, ulusların sermayelerini yönetir duruma getirebilmektedir. Küreselleşme ile birlikte ülkeler kendi kendilerine yetecek güçte olmamakta, onların; hammadde, emek, finansal kaynaklar ve pazar gibi değişkenler anlamında birbirlerine bağlı oldukları öne ifade edilebilmektedir. Ekonomik gelişmelerle, politik hareketlerin etkileşimi en göze çarpıcı durumlardan bir tanesidir.

Bütün bir hale sermayeden payını alan devletler, aynı şekilde yine benzer kural ve kaidelerle ulusal devlet politikalarına da yön vermektedirler. Bu anlamda günümüzde artık geleneksel anlamda egemenlik kavramı da önemini kaybetmiştir. Bir çok ülke, uluslararası düzenlemeler çerçevesinde politika üstlenmekte ve uluslararası, bölgesel ölçeklerde çeşitli organizasyonlara ve kuruluşlara üye olmaktadır. Avrupa Birliği, NATO, NAFTA, EFTA, İMF gibi organizasyonlar bunlara örnek teşkil edebilmektedir. Gözlemlendiği gibi bu karmaşık sistem içerisindeki her bir eleman, küresel anlamdaki güçlerin düzenlediği politikalar ve kaideler çerçevesinde, tek ve küresel bir ekonomik anlayışa hizmet etmek şeklinde yönlendirilmekte ve konumlandırılmaktadır.

Bütün bu açıklamalar küreselleşmenin ekonomik ve politik boyutları ile yeni bir dünya düzenini oluşturduğunu göstermektedir. Bu yeni düzenin bir parçası olan sosyo-kültürel boyutlar ise, küresel kültür, yerelleşme, farklılaşma, yeni tüketim biçimleri gibi kavramları ortaya çıkarmakta ve medeniyetler üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Küreselleşmenin ekonomik anlamda bütünleşmeyi, tek güce hizmet etmeyi ve mutlak kar sağlamayı hedefleyen bir olgu olduğunu düşünürsek, toplumsal yaşantıda da bu hedefler doğrultusunda etkiler yarattığını ifade etmek mümkündür.

Günümüzde tek düze tüketim alışkanlıklarının empoze edildiği küresel politika sonucunda, dünya genelinde herhangi bir yerde, aynı şekilde gıda tüketen ve aynı şekilde giyinen insanları görmek mümkün olmaktadır. Bu anlamda çok uluslu işletmeler ve onların markaları dünya piyasasında güçlü pazar paylarına sahip olmuşlar ve dünyanın bir çok ülkesini ve pazarlarını bu anlamda ele geçirerek yerel firmaları pazardan silmişlerdir.

ABD'nin dünya piyasalarındaki Mcdonald's, Coca Coca, Levi's, Starbucks markaları bu anlamda en çok tanınan ve dünyanın hemen her yerinde bilinen markalarıdır. Mutlak anlamda kâr politikasının sürekliliği açısından, tüketimin de sürekli kılınması zorunluluğu vardır. Bu anlamda yaratılan bu etki sonucu; küreselleşme ile birlikte toplumsal yaşantıda görülen en belirgin olgu, "tüketim kültürü" olgusu şeklinde karşımıza çıkmaktadır (47).

Tüketim olgusu, toplumsal yaşamın bir çok alanında kendini göstermektedir. Buna örnek olarak, insanların sosyalleşme anlamında alışveriş merkezlerini tercih etmeleri ve devamlı tüketimi teşvik eden ortamlarda bulunmaları, markaya olanı tercihi arttırarak ihtiyaçlarından fazlasını tüketmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla ürünler, kentler, insanlar üzerinde oluşturulan bu imaj çalışmaları, görselliğin her alanında kendini göstermekte ve mekanlarda tüketimi kolaylaştıracak planlama yaklaşımlarına gidilmektedir.

Thorns (2004) insanlığın içerisinde bulunduğu bu hızlı tüketim durumuyla alakalı şunları ifade etmiştir: “*Günümüzde toplum, kültürel olanı değil eğlenceyi talep etmektedir. Dolayısıyla çalışma zamanı dışında olan ‘boş zaman etkinlikleri ise dünya pazarlarına hâkim bir eğlence endüstrisini yaratmıştır.*” Bu anlamda eğlence sektörü sanal dünyaları, fantazileri ve tarihselciliği daha da ön plana çıkarmıştır. Çok kısa sürede tüketilen yapay cennetler kültürel ve geleneksel olanı da tüketim şekline dönüştürmüştür (48).

Böylece eğlence ve alışveriş endüstrileri, tüketimi arttıran ve teşvik eden, desteklediği hizmet sektörü ile birlikte ciddi ekonomik gelirler sağlayan endüstriler haline gelmiştir. Bu durum yaşanan kent ölçeğinde düşünüldüğünde, İstanbul’un hemen her semtinde yeni bir eğlence ve alışveriş merkezinin açılması, kamusal alanlar, meydanlar yerine bu mekanların cazip hale getirilmesine ve tüketim kültürünün kent mekanlarındaki yansıması haline gelmesine neden olmaktadır.

Globalleşme olarak da ifade edilen küreselleşme kavramı; dünya üzerindeki bireyleri, ülkeleri, ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasal, politik, kültürel ve teknolojik gibi pek çok faktörü etkileyen bir süreç olmasının yanı sıra bahsedilen bütün bu alanlarda çeşitli problemlerin yaşanmasına neden olan bir olgudur.

Sonuç itibariyle bu düzenin içinde olan ve ona hizmet eden tarafların ekonomik anlamda sınırsız kalkınması, diğer taraftan ise sistemin dışında kalarak, sömürülen taraflarında oluşması söz konusudur. Bu durum toplumsal yaşantıda derin uçurumlar açarak gelir ve fırsat eşitsizliğine neden olmuştur. Aynı şekilde küreselleşmeyle beraber dünya genelindeki gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelere, küresel

sermayeye sahip batı toplumlarının kültürel değerleri empoze edilmeye çalışılmıştır ve bu anlamda da başarılı olunmuştur. Günümüzde sınırları ortadan kaldıran bilgi teknolojilerinin kullanımı ise bu süreci hızlandırmış ve kültürel etkileşimi kolaylaştırmıştır. Bunu pek çok alanda görmek mümkündür. Şöyle ki; sinema filmleri, edebiyat, müzik, görsel, işitsel medya ve buna benzer pek çok etkileşim alanı, batı toplumlarının kültürel değerlerini baskın kılmaktadır.

Her alanda entegrasyonun yaşanması bir taraftan olumlu iken diğer yandan dünya üzerinde yaşayan ve kendi içerisinde renkli farklılıklar barındıran ülke ve medeniyetleri kendi özgün yapılarını kaybetme ve aynılaşıma riski ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu entegrasyon sürecini destekleyen ve kolaylaştıran en önemli gelişme ve oldu ise teknolojidir.

Tekeli içinde yaşadığımız bilgi topluma geliş sürecini şöyle ifade etmektedir: *“Sanayi toplumunun ulaştığı karmaşıklık düzeyinin yeniden üretilebilmesi için gerekli bilgi talebinin artışı, öte yandan 1960’lı yılların ikinci yarısından sonra ardı ardına gelen teknolojik gelişmeler, sanayi toplumunun içinden bilgi toplumunun doğmasına yol açmıştır. Teknolojik alandaki gelişmeler, bilgisayar teknolojisinin hızla ilerlemesi, telekomünikasyon alanındaki atılımlar ile bilginin iletilmesi ve bilgiye ulaşım hızının kapasitesini arttırmıştır”* (49).

Hızlı bir şekilde gelişen bilgi teknolojisi, insanlar ve toplumlar arasındaki iletişimin artmasına, mesafelerin ortadan kalkmasına ve bilginin kolay yayılmasına sebep olurken etkileşimi de arttırmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi küreselleşmenin tüketime odaklı yapısı, beraberinde artan görselliği, reklamın ve markanın değerini ve pazarlama stratejilerini gerekli kılmaktadır. İletişim ağlarının gelişimi ve çeşitliliği bu anlamda küreselleşme sürecinin en önemli aracı konumundadır. Bu açıdan artık internetin ele geçirdiği hayatlar devam ettirilmekte, medya kuruluşları internet üzerinden yayınlar yapmakta ve internetin bu sınırsız gücü hayatın her alanında etki etmektedir. Bu ortam bazı kurumların işlevlerinin azalmasına veya yok olmasına, pek çok kurumun da, yeni teknoloji ile yeniden yapılandırılmasına neden olmaktadır.

Görüldüğü gibi küreselleşme, ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve teknolojik etkileri ile, toplumlar ve kentler üzerinde önemli değişimlere yön vererek, toplumsal ve mekânsal dönüşümlerin yaşanacağı küresel yeniden yapılanma sürecini ortaya çıkarmaktadır.

2.5. Mekânsal ve Toplumsal Değişim: Küresel Yeniden Yapılanma Süreci

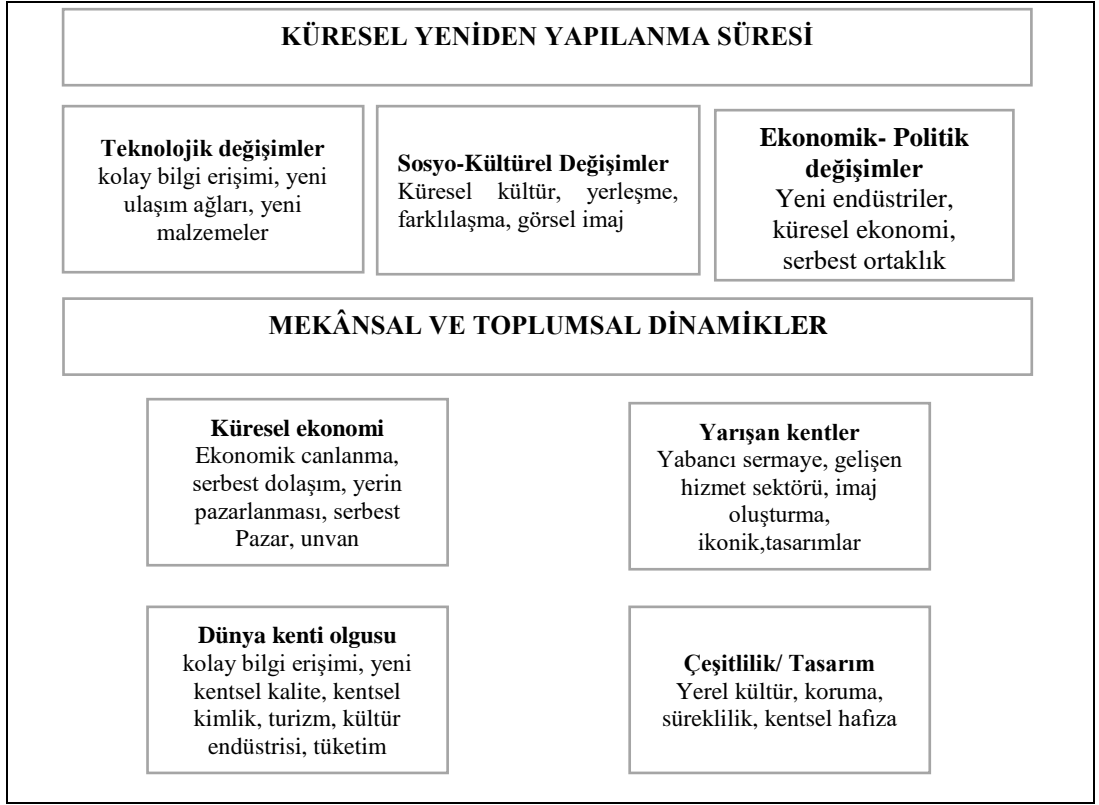
Yukarıda da değinildiği gibi küreselleşme medeniyetler ve bireyler arasında iletişimi ve etkileşimi arttırmakta, her bir olgunun küresel sermayeye hizmet ettiği bir ortam meydana getirmektedir.

Geçmişte endüstri devrimi, makinalaşma günümüzde teknolojik ve bilgi teknolojilerinde ki ciddi gelişimler dünyanın bir ucundaki bir ülke ile diğer ucundaki her hangi bir ülke arasında benzerlikler meydana getirmiştir (50).

Tüm alanlarda etkisini gösteren küreselleşme olgusu kentleşme ve mekânsal açıdan da ciddi etkiler, değişimler ve dönüşümler meydana getirmiştir (41).

Konu kentsel alanlar açısından ele alındığında, küreselleşmenin nasıl geliştiği ve küreselleşme ile kentleşme arasındaki ilişkilerin ne şekilde yürüdüğü ve kentlerin özelindeki etkilerinin ne şekilde olduğu incelenmesi gereken önemli konular arasındadır. Bu açıdan günümüzde küreselleşme süreciyle birlikte, dünyadaki pek çok kent, dünya kenti olabilmek için; bir yarış içine girmişlerdir.

Toplumsal ve mekânsal dinamikler Şekil 2.4'te görüldüğü gibi “küresel ekonomi”, “dünya kenti olgusu”, “çeşitlilik\ farklılaşma” ve “yarışan kentler” başlıkları altında ele alınmıştır ve bu dinamiklerin etki ettiği “kent grupları olan, metropoller, büyük ve küçük kentler” bağlamında, kent mekanındaki etkileri değerlendirilmiştir.

Şekil 2.1 : Küresel yeniden yapılanma sürecindeki değişimler, mekânsal ve toplumsal dinamikler ilişkisi (2,44).

Olayların analiz edilmesi ve değerlendirilmesi açısından mekânsaldık önemli bir faktördür. Bu anlamda, küreselleşme ile birlikte meydana gelen ekonomik hareketlenme kentler üzerinde ki etkisini derhal göstermektedir. Aynı şekilde teknolojik gelişmelerin kentler üzerinde ki etkilerini takip etmek mümkündür. Bu durumlar ise küreselleşmenin kent mekanındaki yansımalarına örnek olarak gösterilebilir.

Kentlerde mekânsal, fiziksel ve sosyal bileşenler kapsamında değişime etki eden en önemli faktör ekonomik değişkenlerdir. Bu konu ile ilgili Yırtıcı'nın yorumu şu şekildedir; “*Modern dünyada her türlü mekânsal yapılanma ekonomik rasyonalitenin belirleyiciliği altında olmaktadır.*” (51)

Teknolojik gelişmeler ile birlikte mekân kavramı ortadan kalmış ve bunun etkisi en çok metropol şehirlerde görülmüştür. Bu durumun sonucu olarak özellikle büyük

kentlerde insan ve mekân boyutunda farklılaşmalar meydana gelmiştir. Göç alan kentlerde sınıfsal farklılıklar daha belirgin hale gelmiştir. Bu açıdan teknolojik gelişmeleri takip etmek ve kullanmak üst sınıfa geçişi veya tutunmayı kolaylaştırması açısından tercih edilmektedir.

Söz konusu bu ayrışma ile günümüzde çöküntü alanı olarak nitelendirilebilecek bölgelerin ortaya çıkması söz konusudur. Bunun sonucunda kentin bir bölgesi giderek köhneleşmiş bir yapıya sahip olurken diğer bölgesi yeni bir görüye sahip olmaktadır. Günümüzde kentler giderek lüks konutlar ve siteler, alışveriş merkezi, sosyal alanlar ve parklar vb. yapılanmalar içerisine girmekte, bu yapılanma ile küreselleşmenin kentsel alanlardaki etkisini ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda kentsel mekanlar geçmiş dönemlerde kültürel, sosyal, sanatsal ve politik etkenler ile ifade edilirken, günümüzde ekonomik gücün simgesi şeklinde kendini göstermektedir (52).

Küreselleşme süreci birey ve toplumlara yeni ekonomik, politik olanaklar sunmuş ve bu anlamda yeni talepleri ve sektörleri ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte mekânlar da toplumsal gösterge sisteminin ve tüketim kültürünün bir göstergesi haline gelmiş ve tüketimi yönlendiren bir araç haline dönüşmüştür. Tıpkı diğer nesnelere gibi mekanların da kısa ömürlülüğü, çabuk tüketilmesi ön plana çıkmıştır. Bu durum da mekanların kimliklerini katlettiğinin bir göstergesi şeklinde yorumlanabilmektedir.

Mekânların kullanım ederinden ziyade, konum, imaj, marka değeri ön plana çıkmakta ve bahsedilen faktörler mekânlar açısından farkındalık, yeni kimlik, yeni statü yaratarak mekânların piyasada daha rahat rekabet etmelerini mümkün kılmaktadır (53).

Kentler rekabet ortamında oluşturmaya çalıştıkları farkındalıkları daha çok kentsel imajlar üzerinden yürütmektedirler. Bu açıdan her kent için imgesel bir marka yaratma sürecine girilmektedir ve bu anlamda fiziksel ve toplumsal müdahaleler kent ortamında devam ettirilmektedir.

Küreselleşme sürecine dahil olmak ve sermayenin dikkatini çekmek amacıyla yapılan büyük kentsel dönüşüm projeleri, bu açıdan kent mekanını dönüştüren en büyük örnekleridir. Dolayısıyla imajların ve markanın gücü, mimarlığı yönlendiren bir duruma haline getirmiştir (54).

Kentsel mekanların global sermaye tarafından daha fazla talep görebilmesi amacıyla, kent mekânları pazarlamaya konu olmuş, imaj, marka değeri, görsellik gibi faktörler kapsamında farkındalık yaratmaya başlamıştır. Bu farkındalık mekanlar ile sınırlı kalmamış aynı zaman bireysel, toplumsal, kültürel ve sosyal anlamda da entegrasyon yaratmıştır.

Küresel kültür, tüketim odaklı yaşam şekli, artan marka bağımlılığı, imaj düşkünlüğü ve tam rekabet piyasalarının gelişimi, toplumlarda yeni dinamiklerin oluşumunu hızlandırmıştır. Bu dinamiklerin etkisiyle küresel anlamda farksızlaşan, tek tip haline gelen toplumlar meydan gelmektedir. Toplumlar aynı dinamiklerin etkileriyle birlikte farklılaşma ve çeşitlilik arayışına ve “*yerel olma*” sürecine girmişlerdir. Bu anlamda küreselleşme süreciyle birlikte, yerelleşme kavramı da öne plana çıkan bir etken olarak, kentleri ve toplumları etkisi altına almıştır.

2.5.1. Yerelleşme Kavramı

Yukarıda da ifade edildiği gibi değişen dünya üzerinde, mekânsal ve toplumsal dinamikler karşımıza küreselleşme ile birlikte bunun karşıtı olarak görülen bölgeselleşme, yerelleşme kavramlarını getirmektedir. Küreselleşmenin yarattığı bu ağlar sistemi, kentlerin adapte olmaları gereken, sinerjik, esnek ve dinamik bir ortamı ifade etmektedir.

Var olan bu ağlar sayesinde devletler bakış açılarını değiştirmiş, uluslararasılaşma anlamında adımlar atmış ve küresel sermayeden kendi paylarını alır hale gelmişlerdir (55).

Yerelleşme yönetim bilimlerinde, karar sürecine dahil olmayı gerçekleştiren ve kişilere bireysel karar almayı kolaylaştıran bir zemin yaratan ve bu açıdan tercih edilen bir kavram şeklinde yorumlanmaktadır.

Bu anlamda bölgeselleşme ve yerelleşme, günümüzde demokratik ve etkin bir şehir yönetiminin temel unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır (56).

Daha önce de belirtildiği gibi küreselleşme; bölgeselleşme ve yerelleşmeyi tetikleyen bir olgu şeklinde ifade edilmektedir. Küreselleşme bir merkezkaç kuvveti meydana getirir, yerelleşme ve bölgeselleşme ise bir merkezci kuvvet oluşturur.

Fakat bu iki süreç birbirlerini yok etmekten ziyade, destekler ve küreselleşme süreci, yerelleşmeyi sınırlandırmaktansa özendirici etki yaratabilmektedir (57).

Yukarıda ifade edildiği gibi küreselleşmenin ekonomik açıdan tek sermayeye hizmetini ön görüleyen yapısının bir uzantısı olarak, toplumsal ve mekânsal alanlarda da bireyleri aynılaşmaya ve bütünleşmeye iten bir olgu olduğu bilinmektedir. Bu açıdan küreselleşme karşıtları, bu durumun bütünleştirici görüntüsünün altında kapitalizmin ve emperyalizmin olduğunu ifade etmektedirler (58).

Küreselleşmenin bu etkilerinden dolayı toplumların kimliğini ve mekanlarını kaybedeceği düşünülmektedir. Ancak diğer taraftan yerelleşmeyle beraber farklılık ve özgünlük gibi değerlerinde varlığından söz etmek mümkündür.

Tekeli (2001) bu konuda (yerelleşmenin yok olamayacağı) şunları ifade etmiştir. Modern ulus devletleri ve üretim biçimleri yaklaşık 200 yıldır yerelleşmeye karşı bir tehlike arz etmesine rağmen yerelliğin bunun karşısında güçlü bir şekilde mücadele verdiği ve hatta küreselleşmenin faydalarından yararlandığı da ortadadır (49).

Görüldüğü gibi küreselleşme ile odak noktası haline gelen yerelleşme, bu sayede kendini besleme olanağı bulmaktadır. Küresel kültürün aynılaştıran etkisine girmekten kaçan topluluklar, yerel olan özgün değerlerine tutunmakta, bu sayede olumsuz etkilere karşı kültürlerini koruduklarını düşünmektedirler.

Bu anlamda küreselleşme sürecinde yerelin durumu şu şekilde ifade edilebilir; küreselleşme yerelleşme kavramının yeniden yorumlanmasını gerçekleştirir, Küresel gelişmeler genellikle bu sürece dahil olamaya, savunmacı, korumacı, kültürel

kapalığa iten tepkilere neden olabilir. Tam da bu noktada bu tepkiler ile genellikle kimlik bunalımı ya da kimlik arayışı kavramlarından bahsedilebilir.

Diğer taraftan gelenek, görenek ve kültürel değerlere sığınmak bunalımı ortadan kaldırmayacaktır. Küresel gelişmeleri takip etmek ise kimlik kaybı anlamına gelmeyecektir. Toplumsal kimlik kodları küresel öğeler ile yoğrularak yeniden üretilebilirler. Yerel yönetimler ise bu konuda destek vermelidir (59).

2.5.2. Yeni Kent Grupları: Metropol Kentler, Büyük ve Küçük Kentler

Küreselleşmenin meydana getirdiği tam rekabet ortamında, kentler bu gelişmelerin simgesi durumuna gelmeye çalışmakta ve çeşitli yöntemlerle küresel ortamda yer edinmeye çalışmaktadırlar. Bu anlamda ekonomik devamlılığı sağlayabilmek ve sürekli hale getirebilmek adına, kent mekânları, anlamsal ve biçimsel farklılıklara uğramakta ve kimliğini kaybetmektedir.

Bilindiği gibi küreselleşmenin toplumsal ve mekânsal dinamiklerinden biri de “dünya kenti olgusu” dur. Ulus devlet olgusunun küçülmesi ve etkinliğini yitirmesi sürecinde, belli şehirler artık kendine özgü ve kendi bölgesi içinde tanımlanan bir yerleşme birimi olmaktan uzaklaşarak uluslararası bir nosyona sahip olmuşlardır (56).

Küresel sermaye kurumlarının sayı ve sınıflandırılmasındaki artışlar, sermaye miktarındaki artış bilgi teknolojilerindeki gelişmeler yukarıda bahsedilen kentlerin diğer kentlere göre farklılaşmasını ve küresel kent olmasını sağlayan nedenlerdir.

Kentlere yeni imaj oluştururken kullanılan kentsel tasarım uygulamalarında, Avrupa kentleri üç grup halinde ele alınmaktadır. Bunlar; “*metropoliten kentler, büyük kentler ve küçük kentler*” şeklindedir. Her bir grupta yer alan kentlerin kendine has ekonomik faaliyetleri ve kentsel tasarımları söz konusudur (60).

Dünya kenti olma kapsamında kentlerde düzenlenen büyük ölçekli etkinlikler ve projeler ile kent içinde yeni prestijli alanlar, kentin kimliğini güçlendirecek sembolik

binalar, fuarlar, olimpiyatlar gibi faaliyetler, küresel anlamda sermayenin dikkatini çekmede en etkin araçlardır.

Büyük kent olarak tanımlanan bu kentler 2. Dünya savaşı sonrasında harap olmuş, sanayinin gelişmesi, göçlerin artması, plansız kentleşme, çevre kirliliği gibi nedenlerden dolayı çeşitli sorunlar ile karşı karşıya gelmiştir ((61).

Metropol kentler ve büyük kentler olarak ele alınan kentlerin dışında, kentsel tasarımın kent sınıflarından biri de küçük kentlerdir.

Küçük kentler; merkezi yerleşim yerlerine ve metropol kentlere yakın olmalarından dolayı bu konumların avantajlarından faydalanmakta ve bu kentler arasında ki ulaşım olanaklarından yararlanmaktadırlar. Ancak büyük kentlere göre daha sakin bir yapıya sahiptirler ve nüfusları daha azdır (62).

Görüldüğü gibi, küreselleşme kapsamında kentler birçok alt gruba ayrılmış ve bu gruplara ait geliştirilen planlar kapsamında, sürece dahil olmaya ve kentlerini kalkındırmaya çalışmaktadırlar.

2.5.3.Yeni Kentsel Müdahaleler: Kentsel Dönüşümler

Diğer konularda da ifade edildiği gibi teknolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik anlamda küreselleşme çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu yapı içerisinde küresel sermaye etrafında bütün gelişim ve değişimlerin yaşanması, büyük kentlerin metropolleşmesi, küçük kentlerin bu yapıdan payını alması gibi değişimler sosyal ve mekânsal anlamda yeni dinamikleri ortaya çıkarmaktadır.

Bu durumu Eraydın (2001) şöyle ifade etmektedir: *“Küreselleşme sürecinin yoğun olarak yaşandığı 21.Yüzyılda ulus devletler modern dönemlere ait anlamlarını ve fonksiyonlarını yitirmeye başlamışlardır. Önceki dönemde gelişmenin sürdürülebilmesini sağlayan ulus devletin, artık bazı ekonomik konularda karar verici olmadığı ve ulus devletleri kapsayan dünya ekonomisine yönelik, mevcut düzenlemelerin geçerliliklerinin de sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle ulus*

devletin meşrutiyeti sorgulanırken, ekonomik açıdan ana birim olarak yerel birimler, kentler ve bölgeler ön plana çıkmaktadır” (62).

Küreselleşme sürecinin bir alternatif olarak görülmesi ve bu kapsamda kentleri etkilemesi ile ilgili olarak Uysal (2012) şunları söylemektedir: *“Kentlerin kurtuluşunun küreselleşmekten geçtiği artık çok yaygın bir slogan haline gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelere, küreselleşme kaçınılmaz bir olgu olarak sunulmakta ve küreselleşmenin dışında kalmanın uluslararası toplumdaki dışlanmakla eş anlamlı olacağı sürekli işlenmektedir” (63).*

Bu anlamda meydana gelen rekabet ortamında, küçük kentlerin büyük kent, büyük kentlerin de küresel kent olma yarışına girdikleri görülmektedir.

Küresel anlamda ciddi bir rekabet ortamında kentlerin kendileri için farkındalık yaratmaları güç hale gelmiştir (64). Bu anlamda kenti pazarlamanın en iyi yöntemi olarak kültürün kullanılması stratejik bir karar olarak değerlendirilebilmektedir.

Özellikle yetmişli yılların sonu seksenli yılların başında yeniden yapılanma süreci yaşanmış, yeni kültürel taleplerin oluşumu sağlanmaya çalışılmış, sosyal hareketler kapsamında, kentlerin toplumsal entegrasyon düzeyi artmış ve yerel anlamda ekonomik girdilerin artırılmasının aracı olarak *“kentsel kültür politikaları”*dan söz edilmeye başlanmıştır.

Kentler arasında rekabetin artmasıyla ve yatırımcıların daha yüksek yaşam kalitesi arayışlarına girmesiyle, genel olarak gençler olmak üzere, çalışmayanlar için yeni iş olanaklarının oluşturulması, kentteki değişik sosyal grupların bir araya getirilerek, iletişim kurmalarının sağlanması gibi beklentiler sonucunda kültür faktörü, kentsel dönüşümün ana teması olarak kullanılmaya başlanılmıştır (65).

Bu anlamda, İngiltere, kıta Avrupası ve Kuzey Amerika’da kentsel dönüşümün ile ilgili olarak yürütülecek *“öncü projeler”* yapılmıştır. İfade edilen bu projeler bu ülke kentlerinin imajlarını yenileştiren ve kentleri dünya genelinde pazarlamayı hedefleyen uygulama örnekleridir (66).

Bu noktaya gelme sürecinde, toplumların içinde bulunduğu gelişmemiş sanayi dönemi ile birlikte, kent içindeki bazı bölgelerin fonksiyonunu kaybetmiş ve çöküntü bölgesi şekline gelmiş olması, kentsel dönüşümü faaliyetlerini zorunlu kılmıştır. Diğer taraftan, ekonomik anlamda gelir elde etmek açısından yükselen değer haline gelen hizmet sektörü de, bu süreçte önemli bir sektör haline gelmiştir. 1990'lı yıllarda, turistleri ve emek gücünü çekme anlamında, bu kentlerin tarihlerini ve kültürlerini tekrar ele alarak sunmalarını gerekli kılmıştır.

Üretim, tüketim ve imaj stratejisi şeklinde ifade edilen kültür, günümüzde pozitif kentsel imaj meydana getirmede, turizmi desteklemesinde, endüstrileri canlandırmasında, yatırımları çekmesinde ve kentlerin rekabet koşulları çerçevesinde yerlerini sağlamlaştırmasında önemli roller üstlenmekte ve kendisini kentsel mekânda göstermeye başlamıştır (67).

Daha önce ifade edildiği gibi başta Avrupa olmak üzere, kentler tarihi dokularını korumaya ve bu özelliklerini sunmaya yönelik faaliyetlerini arttırmışlardır. Avrupa Birliği tarafından kentlerin bu anlamda turizm potansiyellerini yükseltmek için sağlanan finansal olanaklar, bu kentler için ciddi bir kaynak oluşturmuştur.

Bu anlamda Avrupalı kentlerin, sahip oldukları yerel kimlikler önem kazanmış, kültür-sanat festivalleri, sanatsal bölgeler, açık hava alanları ve restoranları, eski yapıların ve sokakların restorasyonu, nehir ve kanal kıyılarının yeniden düzenlenmesi, bu kentlerin önceliği şeklinde ele alınmıştır. Sonuçta bu faaliyetler vasıtasıyla turizmde çeşitlilik artmış, farklı bölgelerin farkındalıkları ön plan çıkmıştır. Dolayısıyla, bir alana özgü kültür mirasının korunması bu anlamda önemli bir faktör haline gelmiştir (68).

Bu açıdan kentler sermayenin ilgisini çekebilmek için, bu yarışa dahil olmuşlardır. Son yıllarda artan kentsel ölçekli yapılanma projeleri, proje bazında inşa edilen müzeler, kültür merkezleri, ikonik yapılar, kent parçalarında uygulanan dönüşüm projeleri ve kültürel etkileşimi arttıran etkinlikler bazında, spor, kültür, bilim başlıklı büyük etkinlikler, kentlerin içinde buldukları rekabet ortamında var olmak için geliştirdikleri araçlar olarak ifade edilebilmektedir.

Bu konuyu ele alan Dünder, kültür kapsamında sürdürülen bu yarışta, kentlerin tercih ettikleri farklı yarış parkurları olarak, mega etkinlikler ve mega projeler gruplandırmasını öne sürmektedir (67).

Şekil 2.2’de görüldüğü gibi, kültür eksenli dönüşümü sağlayan mega projeler olarak; ikonik yapılar, kentsel dönüşüm projeleri, tema parkları ve müzeleri ayrıca, etkinlikler bazında sermayeyi bölgeye çekmeyi amaçlayan ve kültürel etkileşimi arttıran; bilim ve sanat organizasyonları, olimpiyatlar gibi spor organizasyonları, fuarlar ve kongreler sıralanmıştır.

Mega projeler	Mega etkinlikler
İkonik Yapılar Guggenheim Müzesi, Bilboa The Gherkin, Londra Orient İstasyonu, Lizbon Pera Della Musica, Roma Musiz Hall, Porto	Kültür başkentleri Avrupa kültür başkentleri Arap kültür başkentleri Amerikan kültür başkentleri
Kültür Eksenli Dönüşüm Projeleri Üretim Ağırlıklı Kültür Bölgeleri Sheffield Kültür Endüstri Bölgesi, Manchaester Tüketim Ağırlıklı Kültür Bölgesi Gateshead, new castle upon tyne, Temple Bar	Fuarlar ve Expolar 1. Dönem Expolar: endüstrileşme 2. Dönem Expolar: Kültürel Etkileşim 3. Dönem Expolar: Ulusal Markalaşma
Tema parklar ve müzeler Eğlence temalı parklar, Disney World, Açık hava müzeleri, mimari parklar, bilim temalı parkalar, çocuk müzeleri	Bilim ve sanat organizasyonları Dünya Kongreleri, Festivaller, Karnavallar ve Şenlikler, Sanat ve Tasarım Haftaları Spor Organizasyonları Olimpiyatlar, Dünya Turnuvaleri ve Kupaları

Şekil 2.2: Kültür eksenli üzerinden sürdürülen kentler arası yarışa ilişkin parkurlar (67).

Kentlerin kültürel açıdan bu şekilde sergilenmesi ve etkileşimi desteklemesi geçmişten günümüze kabul edilen yöntemler olarak bilinmektedir. Diğer taraftan dinsel ritüellere bağlı olarak düzenlenen festivaller kentleri tarihsel süreç içinde sunum mekânı olarak kullanan kültür eksenli etkinlikler şeklinde de değerlendirilmektedir. Kenti kültürle birleştiren diğer farklı etkinlikler ise kronolojik olarak; dünya sergileri, evrensel sergiler, bu sergilerin sanat ayağının ayrışmasıyla oluşan bienaller, olimpiyatlar ve Avrupa Kültür Kenti / Başkenti etkinlikleri şeklinde ifade edilebilir.

Bu etkinlikler ile birlikte, çoğu kent tarihi kent merkezinin odak noktasında olduğu projeler oluştururken, bazı kentlerde etkilerin daha geniş bir alanlara yayılması amacıyla bölgesel projelere üretmişlerdir (69).

Diğer taraftan kültürel sinema, tiyatro, sanat okulları gibi kuruluşlar birlikte bir sinerji oluşturarak pek çok yan endüstri (mimarlık, fotoğrafçılık, reklamcılık vb. gibi) ortaya çıkarmakta bu ise kentte mekânsal kimliğin oluşumunda etkili olmaktadır (70).

Küreselleşme ile birlikte kentsel müdahale; etkinlik ve proje bazlı ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bu anlamda şekillenen kentsel mekanlar kendi bünyesinde çeşitlilik gösteren uygulamalar barındırmaktadır.

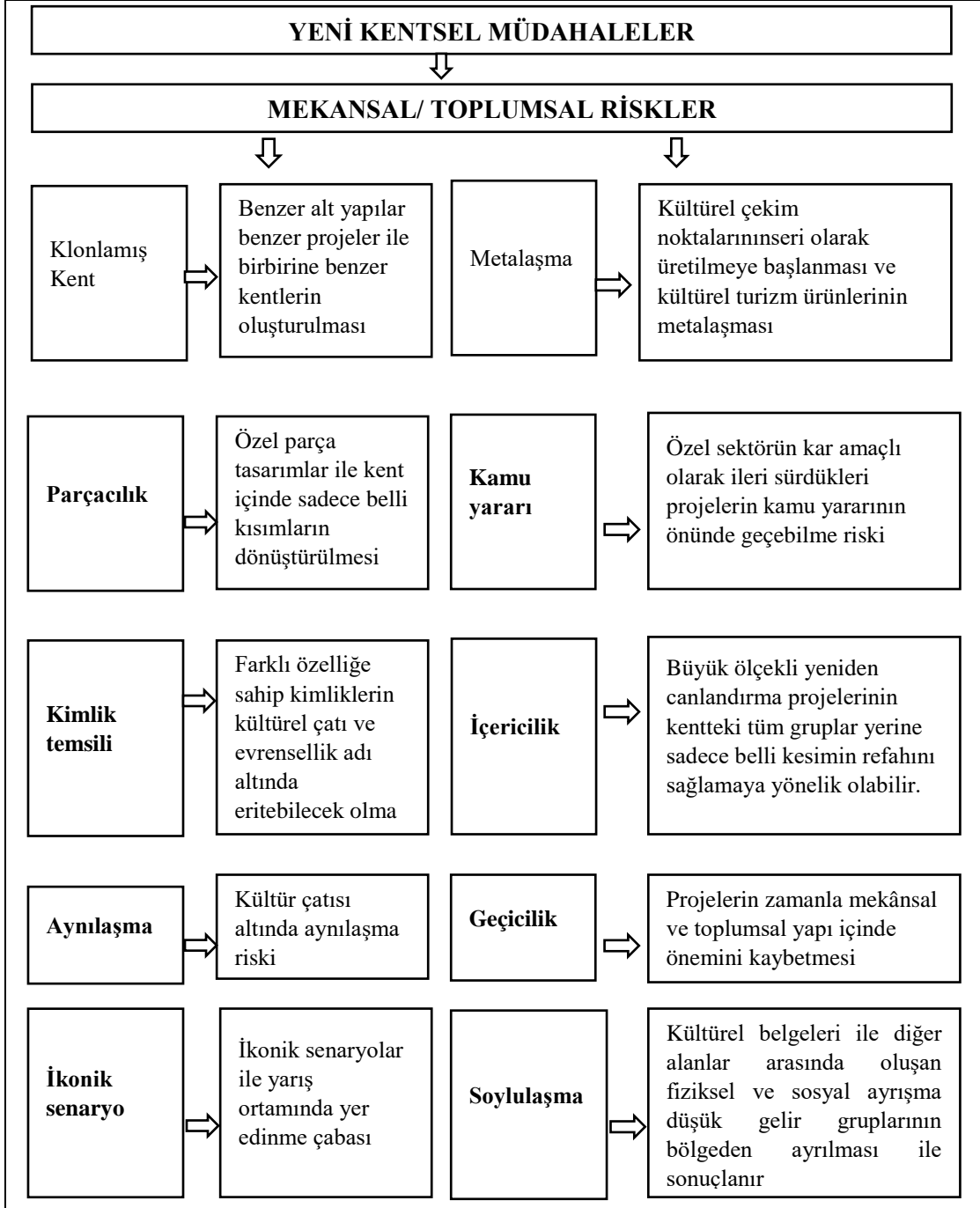
Bu anlamda başarılı kentsel dönüşümlerin ortak özellikleri aşağıda ki şekilde verilmektedir.

BATIDA BAŞARILI KENTLER DÖNÜŞÜMLERİN ORTAK ÖZELLİKLERİ
Stratejik planlama yaklaşımı
İşbirlikçi ve katılımlı planlama yaklaşımı
Müzakereci yöntemlerle geliştirme
Çok aktörlü, çok sektörlü koalisyonlara bağlı olarak kurulmuş olma
Kapsamlı ve bütünlük bir yaklaşım
Yerel bağlamı içeren bir yaklaşım
Kentsel dönüşüm politika ve stratejilerine uygun bir kurumsal örgütlenmenin oluşturulması
Kollektif çaba ile oluşturma

Şekil 2.3: Batıdaki başarılı kentsel dönüşümlerin ortak özellikleri (67).

Diğer taraftan kentlere yapılan müdahalelerde ki olumsuz faktörler olarak, bu müdahalelerin sadece belli kesime özgü özellik taşıması ve kent içinde gruplaşma yaratan mekanların oluşturması, söz konusu kentlerin özgün kimlik değerlerini yitirmelerine ve kimliksizleşme sorunlarına neden olmaktadır. Bu açıdan kentlerin

karşı karşıya kaldığı riskler kentsel müdahaleler ile birlikte aşağıda ki şekilde ele alınmıştır.

Şekil 2.4: Yeni kentsel müdahalelerin ortaya çıkartabileceği riskler tablosu (67).

Kentsel müdahalelerin mekân ve toplum açısından ortaya koyduğu sıkıntılar değerlendirildiğinde, Hacısalihoğlu'nun (2001) şu sorusu akıllara gelmelidir:

“Kentlerin küresel kentsel altyapı için yarışıyor olması, kentlerin ekonomik, fiziksel ve toplumsal olarak gelişmesine ve bütüncül olarak kalkınmasına yardımcı olmakta mıdır?” (71).

Aynı sorunun yanıtı Hacısalıhoğlu tarafından şöyle verilmiştir: *“kentlerin küresel kentsel altyapı için yarışması, top yekün kentsel ekonomik gelişmeye katkısı olduğu oranda olumlu bir kavramdır. Gözü kapalı benimsenecek bir kavram değildir. Biz, yerel tarihi ve doğal kaynak değerlerinin korunmasından kaynaklanan bir yerel kalkınma modelinin ve kentlerimizdeki, ülkemizdeki “yerel” ile “küresel” farklılaşmasını azaltacak bir küresel altyapı yarışmasının taraftarı olmak durumundayız. Yoksa, yabancı ve amacı doğal olarak kendi hegemonyasını oluşturmak, küreselleşmek (globalleşmek) olan sermayeyi, küresel kapitali, rahat ettirmek (akkomode etmek), ona uşaklık etme yarışında değil” (71).*

Bu anlamda kentsel müdahalelerde yerel olmak ve yereli korumanın önem kazandığı görülmektedir. Benzer olarak yeni dönem kentsel dönüşüm uygulamalarının da başarılı olması, uygulama kapsamında kültürel ve yerel değerlere nasıl müdahale ettikleri ile ilgilidir. Bununla birlikte bu başarının sürdürülebilir kılınması gerekmektedir.

3. KENTSEL MEKANDA KİMLİK SORUNLARI

Sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik değişim ve gelişmeler küresel bir etki yaratmakta ve kentlerin ve mekanların farklı şekillerde oluşmasını olanaklı kılmaktadır.

Geçmişte kentler çevre koşulları ve kültürel değerler ile yoğrulmuşken günümüzün kentsel dokusu ekonomik ve teknolojik anlamda ki değişimlerin etkisinde kalmıştır. 20. yy sürecinde meydana gelen bu değişimler kentsel mekanlar ile birlikte sosyal yapı ve kültürel değişimlere de neden olmuştur (72).

Dolayısıyla kentlerin kimliklerini oluşturan faktörler onların tarihleri, kültürleri ve yaşadıkları coğrafyadır. Aynı zamanda sosyal ilişkilerin ve hayatın yer aldığı oluşumlardır. Kentin kimliği bu olgulardan ve bununla beraber değişim ve gelişmelerden oluşmakta ve sürdürülebilir bir yapı içerisinde devam etmektedir.

Bu anlamda kentlerdeki dönüşüm toplumları, toplumdaki dönüşüm ise kentleri etkilemekte ve kentsel kimliğin özgünlüğünü kaybettirmektedir. Bu ise toplumun ve kentin sahip olduğu kimliğin kaybolmasına ve kimliksiz kentlerin oluşumuna zemin hazırlamaktadır (73).

Kentin kimliğini oluşturan etmenler dönemler itibari ile değişim göstermektedir. Günümüzde ise bu olgular teknolojik ve ekonomik gelişmelerdir. Bu olgular kentte mekânsal kimliği meydana getirmektedir.

Günümüzde kentlerinin en önemli problemleri nüfus artışı, köyden kente göç ve bu sebeplerden dolayı hızlı kentleşmedir. Bu problemler ise beraberinde kimliksizlik sorununu getirmektedir. Türkiye’de bu problemler 1950’li yılların başında başlamıştır ve günümüze kadar da artarak devam etmektedir.

3.1. Kimlik Kavramı

Kimlik kavramının anlaşılması algılaması ile doğru orantıdadır. Kimlik ile ilgili yapılan tanımlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Algılama; bireyin, çevreden gelen uyarıcıları duyu organları sayesinde hissetmesi ve kavraması ile alakalı zihinsel bir olaydır. Aynı zamanda algılanan bu uyarıcılar ile ilgili bilgi toplama, derleme ve yorumlama sürecidir (74).

Algılama daha geniş anlamda, bireyin çevresi hakkında bilgi sahibi olması ve ondan yararlanmasını sağlayan, insanın aldığı bilgileri soyutlayarak düşünceler haline getiren bu süreç; kişiden kişiye, toplumdan topluma değişiklikler gösterebilmektedir.

Kimlik, yapılan çalışmalarda genel olarak; bireyi diğer bireylerden ayıran ve duyu organları ile algılanan kendilerine özgü olabilme durumu şeklinde tanımlanabilmektedir. Aynı zamanda özgünlük olarak da bilinir (75).

Kimlik, bireyleri ve toplumları birbirlerinden ayıran veya ortak kılan özellikler, faktörler, ilişkiler, değerler ve aidiyet ile ilgili durumlardır (76).

Kimlik farklı bir tanımla kişinin kendini özgün bir şekilde ifade edebilme ve diğerlerinden farklılıklarının bir bütünüdür. Bu anlamda aidiyet, tanınma veya kimlik tespiti ve farklılık gibi kavramlar arasında ki ilişki olarak da bilinmektedir (77).

Kimlik, kişi ve toplumlar ile ilgili benzerlik ve farklılıkları ifade eder. Bu anlamda sentezlenmiş bir durumdur (78).

Bu anlamda kimlikte sentez sonucunda, benzerlik durumu kişilerin topluma kolay uyum sağlamasını ve sosyalleşmesini sağlarken, farklılık sayesinde de toplumsal kimlikte kimliksizlik durumunun yaşanmamasının önüne geçmektedir.

Kimlik ile ilgili yapılan bu açıklamalar sonucunda her bireyin kendine ait karakter ve kimliği vardır şeklinde yorum yapılabilir. Bundan yola çıkılarak kentleri oluşturan insanların kimliği o kentlerin mekanlarına yansımakta ve bu nokta kent kimliğinden ve mekânsal kimlikten söz etmek mümkün olmaktadır.

3.2. Mimari Kimlik

Mimari kimlik, mimarı anlamda meydana getirilen ürünün diğer mimari ürünlerden farklılığını ve özgünlüğünü ifade etmektedir.

Mimari kimlik, kent ve mekânsal kimlik siteminin alt açılımı şeklinde ifade edilen ve dönüşüm projeleri, üslup, mimari dil, mimari politika, kullanılan malzeme ve teknoloji ayrıca bu işlemler sürecince davranış ve tutumlar olarak tanımlanmaktadır (79).

Aynı zamanda medeniyetlerin sahip olduğu değer yargılarının mimari eserlere yansması da mimari kimlik olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda o kentlerde yaşayan bireylerin yaşam biçimleri, örf ve adetleri, kültür ve sanatsal özellikleri, tarihleri vb. gibi faktörlerde mimari kimliği şekillendirmektedir.

Mimari kimlikten bahsedebilmek için eserlerin birtakım özellikler taşıması gerekmektedir. Bu özellikler şu şekilde ifade edilmektedir:

- Dikkat çekmesi ve toplum tarafından kabul görmesi,
- Etkisinin genele kitlesel olarak yayılması,
- Yerleşimde merkezi niteliğe sahip olması,
- Çevresindeki yerleşim ile sinerjik bir etki sağlaması (79).

Diğer bir tanımlamayla mimari kimlik, toplumsal değerlerin oluşturduğu bir dil ve o topluma özgü bir yapıdır. Dolayısıyla mimari dil de farklılık arz etmekte bu da mimari kimliğe yansımaktadır. Mimari kimlikte her kelimenin bir anlam taşıması gibi her bir motifinden farklı anlamları vardır (80).

Kentlerde ki mimari ürünler ise şu şekilde sıralanabilir; ev, okul, cami, kilise, Pazar yeri, alışveriş merkezi, müze, konser salonu, sinema, tiyatro, park, bahçe, peyzaj vb. gibi ürünlerdir (81).

Özetle mimari kimlik, bir toplumun kültürel değerlerinin ve tarihi mirasın birikiminin mimaride somutlaşmış hali şeklinde tanımlanabilmektedir.

3.3. Kent Kimliği

Kent kimliği, mekâna, insan ilişkilerine, toplumsal özelliklere vb. gibi farklı özelliklere göre şekillenmektedir.

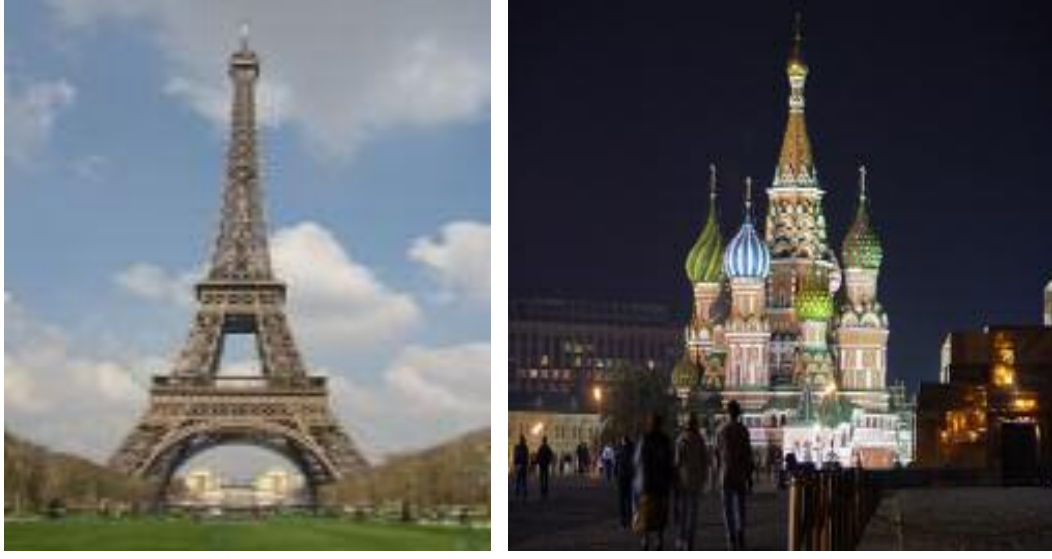
Kentlerin kimliğini oluşturan faktör şu şekildedir: mekân özellikleri, tarih, kültür değerleri ve öğeleri, mimari, sosyal yapı, coğrafya, uygarlık, medeniyet, gelenekler, yaşam şekli, içinde yaşayan bireyler, ilk dönemlerden başlayarak geçirdiği dönüşüm, bitki örtüsü, iklim, jeopolitik konum, Doğu veya Batı kenti olması, deniz ve karayolu bağlantısı, başka kültürlerle olan açıklık veya kapalılığı, ekonomik durumu, o ülkede yaşayan canlı türleri, yaşadığı savaşlar, depremler vb. pek çok faktördür (82).

Kentsel imge; kent hayatının bireyler üzerinde bıraktığı duyu ve düşünsel etkilerdir. Bu etkiler ise kent kimliğinin anlaşılmasında en önemli faktörlerdir.

Aynı zamanda kentlerin algılanmasında zihinsel bir süreci tanımlamaktadır. Diğer taraftan kentlerin kimliği, kentin bireylere aktardığı sosyal, kültürel ve mekânsal geçmişi ifade eder (83). Bu açıdan kent kimliği, kent imgesini kapsamaktadır.

Bununla birlikte biç çok kentin folklor ve sosyo-kültürel değişkenleri (Vişana valsleri, Rio karnavalı gibi) ön plana çıkmakta o kentin kimliğinin bir parçası ve özelliği olmaktadır (84).

Aşağıda ki şekilde kent kimliği ile ilgili iki örnek sunulmuştur.

Şekil 3.1: Eiffel Kulesi-Paris ve Kremlin Sarayı-Moskova (85)

Yukarıda ki görselde yer alan Eifel kulesi Paris'in Kremlin sarayı ise Moskova'nın simgesi olarak kabul edilmektedir.

Kentlerin kimlik oluşumunda en önemli faktörlerden biriside tarihtir. Bir çok kentte tarihi yapılara rastlamak mümkündür. Bunun yanı sıra aynı kentlerde modern yapıların varlığı ise zamanla kent kimliğinin değiştiğinin göstergesidir.

1950 yılından günümüzde Paris'te ki iş merkezi La Defense Bölgesi önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu şekilde gelişen Sidney Opera Binası ve Bilbao Guggenheim Müzesi vb. gibi yapılar kentlerin birer simgesi haline gelmekte ve aynı zamanda gelir kaynağı şekline dönüşmektedirler (86).

Şekil 3.2: Bilbao Guggenheim Müzesi- Bilbao ve Sidney Opera Binası- Sidney (85)

Yukarıdaki görsellerde verilen müze ve opera binası da kentlere özgü mimari yapıtlardır.

Kentlere özgü olarak tercih edilen mimari özellikler, malzemeler, yapıların şekli, form ve üslup nitelikleri o kentin mimari kimliğini meydana getirmektedir. Mimari kimlik ile ilgili örnekler aşağıdaki şekilde ifade edilebilir.

Binalar			Tarihi dokusunu koruyan İtalyan kenti Bologna
			Küreselleşmenin kent mekanına yansımalarının en iyi örneklerinden Manhattan
Yollar/caddeler			Tanrıya daha yakın olabilmek için dağda inşa edilen Asma Tapınak
			Cadde görünümleri fransa, ABD
Meydanlar			Vatikan St. Peters Square
			İstanbul Sultan Ahmet Camii Avlusu

Şekil 3.3: Kentsel kimliğin yapma çevre bileşenlerine örnek fotoğraflar (85)

Yukarıda ki görselde dünyadan ve Türkiye’den kentsel kimliği yansıtan bina, yol, cadde ve meydanlar yer almaktadır.

3.3.1. Toplumsal Kimlik

Kent kimliğini meydana getiren faktörlerden biride toplumsal yapıdır. Geçmişten günümüze bütün kentler bu bileşenden yoğun bir şekilde etkilenmiş ve bu durum kentlerin kimliğine yoğun bir şekilde yansımıştır. Bu anlamda toplumsal özellikler aynı zamanda kentlerin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu özellikler genelde iki şekilde ele alınabilir. Bunlar: sosyo-kültürel kimlik, sosyo-ekonomik kimlik şeklindedir.

Sosyo-kültürel kimlik: Kültür toplumlarını özünü oluşturmakta ve onlara kimlik kazandırmaktadır. Bireylerin kazanmış olduğu bilgi, gelenek ve görenek, alışkanlık gibi özelliklerin bütünüdür (4).

Nesilden nesile aktarılan hayat tecrübeleri, inançlar ve alışkanlıklar zamanla çoğalarak sosyo-kültürel kimliğin parçalarını meydana getirmekte ve toplumsal anlamda kimliği şekillendirmektedir.

Sosyo-ekonomik kültür; Kentlerin sahip oldukları işlevsel nitelikler veya genel olarak bireylerin istihdam özellikleri, iş gücü dağılımının özellikleri, toplumun zenginliği, sektörlerin, bireylerin ve devletin ekonomik yapısı sosyo-kültürel kimlik olarak kabul edilmektedir.

3.3.2. Mekânsal Kimlik

Fiziksel çevre; yaşadığımız somut ortamları ifade etmektedir. Aynı zamanda belli bir zaman çerçevesinde şekil alan, doğal veya yapma ortamları kapsamaktadır. Yaşadığımız fiziksel çevre birey ve toplumların yaşam tarzını yansıtmaktadır. Bu açıdan mekânsal kimlik elemanları doğal ve yapay çevre olarak iki şekilde ele alınmaktadır.

Bazı durumlarda kentlerin kimliklerinin oluşum sürecinde doğal çevre koşullarının etkisi oldukça fazladır. Bu anlamda kent mekanları düşünüldüğünde ilk akla doğal

güzellikler gelmektedir. Doğal güzellikler ile birlikte kentlerin coğrafi konumlarında kimliklerinin şekillenmesine katkıda bulunmaktadır. Örneğin iki kıta arasında ki İstanbul ve adalar üzerinde kurulmuş Venedik gibi.

Kentlerin kimliğinde önemli etkiler yaratan doğal çevre özelliklerinden bir diğeri ise iklim faktörüdür. Söz konusu bölgenin iklimsel özellikleri dikkate alınarak inşa edilen yapılar, kullanılan malzemeler, tercih edilen yapım teknikleri vb. gibi özellikler farklılık arz etmektedir. Örneğin yağışın çok olduğu alanlarda dağınık yapılaşma söz konusu iken daha sıcak alanlarda sıkışık yapılanma tekniği tercih edilmektedir (87).

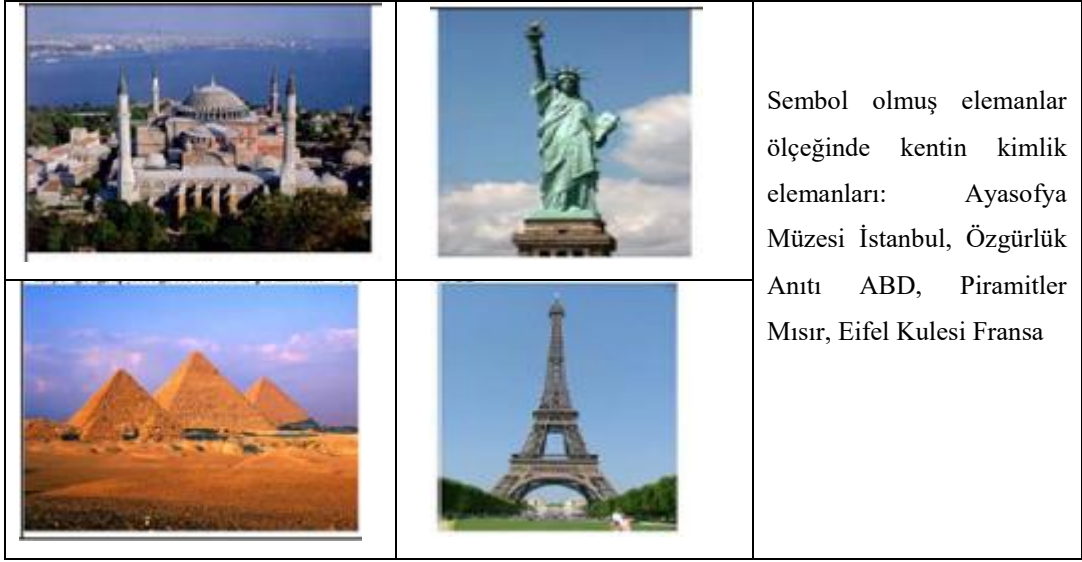
Şekil 3.4: Kentsel kimliğin doğal çevre bileşenleri, Mardin ve Safranbolu Evleri (85)

Çevresel kimliğe örnek olan Mardin ve Safranbolu evleri günümüz de önemini koruyan kültürel miraslarımızdandır.

Çevresel kimliği meydana getiren doğal çevrenin yanında, insan yapımı çevresel özellikler de kentsel kimliği oluşturan bileşenlerden biri olarak kabul edilmektedir. İnsan ve doğa ilişkisi; kişilerin bulunduğu çevreyi tanınması, o çevreye uyum sağlanması ve kontrol sağlanmasını olanaklı kılmaktadır. Bu anlamda çevresel koşullara göre yapı teknikleri kullanacaklardır.

Bu anlamda kentin yeri ve konumu da kimliğini oluşturmakta olan ve diğer faktörlerle ilişki içerisinde o kentin bulunduğu yeri anlatmaktadır (87).

Örneğin İstanbul kenti yer ve konum açısından büyük bir öneme sahiptir. Diğer taraftan anlam ve biçim yönünden de önemli ve özgün bir kent özelliği göstermektedir. Kentsel kimlik oluşumunda insan eliyle inşa edilen yapma mekânsal elemanlar olarak şekil 3.5’te görülen örnekler gösterilebilir.

Şekil 3.5: Kentsel kimliğin yapay mekânsal bileşenlerine örnekler (85)

Yukarıda verilen örnekler yapay bileşenler ile tasarlanmış kentsel kimlik elemanları olarak kabul edilebilmektedir.

3.4. Kentin Kimliğini Oluşturan Etkenler

Kimliği oluşturan etkenler tarihsel, fiziksel, sosyal ve kültürel etkenler olarak sınıflandırılabilir. Daha önceki konularda bu etmenlere değinilmiştir. Ancak bu başlık altında da irdelemek faydalı olacaktır.

3.4.1. Tarihsel Etkenler

Toplumsal unsurları sosyo- kültürel özellikler ve sosyo- ekonomik özellikler oluşturmaktadır. Bu faktörlerden her biri etkileşim içerisinde var oldukları kentlerin kimliklerinin şekillenmesini sağlamaktadırlar (11).

Diğer taraftan kentleri bu ögeler içerisinde en çok etkileyen ve geçmişten günümüze şekillenmesini sağlayan etken ise o kentin geçmişini ifade eden tarihidir. Bu süreçte yaşanmış her türlü değişim ve dönüşüm kentin kimliğini etkilemekte ve bu durum kentleşmede etkilerini göstermektedir. Bu oluşum sonucunda meydana gelen tarihi mekanlar korunmalı ve düzenli olarak bakımları yapılmalıdır.

Toplumlar bu tarihi bağları muhafaza etmelidir. Günümüzde kentlerde görülen çarpık yapılaşma ve betonlaşma, binaların beton yığılmasından ve estetikten yoksun olması o toplumun tarihinden uzaklaştığını göstermektedir. Oysaki kentleşmede eski yapı tipleri korunarak ve bu doğrultuda kentleşme gerçekleştirilerek tarihi bağ koparılmamış olacaktır.

3.4.2. Fiziksel Etkiler

Dönemlerinin ve geçmişlerinin özelliklerini yansıtan ve bu özellikler kapsamında inşa edilen yapılar o kentlerin temel kurucu unsurlarını içermektedir. Diğer taraftan tarihini ve geçmişini yansıttığından dolayı korunması gereken unsurlardır (88).

Konutlardaki eşyalar nasıl kimliği yansıtıyorsa, mekanlarda aynı şekilde o toplumun kimliğini yansıtmaktadır. Bireyler geçmişlerini mekânlar ile konumlandırır ve anlam katar.

Mekânsal kodlama ise, bireylerin mekâna aidiyet bağlarını meydana getirmekte ve anlamlandırmaktadır. Aynı zamanda bağımsızlık ve mahrem koşullarının gerçekleşmesine yardımcı olarak mekânsal aidiyetin meydana gelmesini sağlamaktadır.

Kentlerin fiziki koşulları, yaşayan bireylerin nitelikleri cemaat veya bireysel yapı, paylaşımcı veya tutucu olma, geleneklere bağlı veya yeniliklere açık olma, gibi özellikler oldukça etkili olmaktadır (89).

Bu anlamda Helen ve Roma medeniyetlerinden günümüze kentlerin, yönetim tarafından bireylere verilmek istenen politik ve kültürel değerlere göre şekillendiği

görülmektedir. Bu anlamda şehirlerin dönüşüm projeleri aynı zamanda toplumsal şekil projeleridir.

3.4.3. Sosyal Etkenler

Kentlerde kimlik ile sosyal yapısı arasındaki ilişki oldukça fazla önem arz etmektedir. Sosyolojik açıdan incelendiğinde kentlerin özellikleri şu şekildedir (85);

- Kentler homojen değil değişken bir yapıya sahiptir.
- Kalabalık nüfusları barındıran ve sınırlı yerleşim alanlarına sahip mekanlardır.
- Fiziksel olarak birbirlerine yakın olmalarına rağmen sosyal açıdan farklılık göstermektedir.
- Kentler şahsiyetlerin, ferdiyetlerin, özgürlüğün gelişmiş olduğu çevrelerdir.
- Kentlerde insan ilişkileri ve toplumsal düzen örf ve adetlerin yanı sıra belirlenen yasalar çerçevesinde şekillenmektedir.
- Kentlerde ekonomik gelişmeler ön plandadır.
- Alt yapı ulaşım, eğitim, sağlık gibi faaliyetler daha il düzeydedir.
- Dinamiktir.
- Kültür, sanat gibi alanlarda gelişmişlerdir.
- Kentlerde nüfus yoğunluğu sonucu suç oranı daha yüksektir.

3.4.4 Kültürel Etkenler

Daha önceki konularda da ifade edildiği gibi bir toplumun tüm değerleri o toplumun kimliğini oluşturur.

Kültür bilindiği gibi o toplumun geçmişinden bugüne biriktirerek getirdiği gelenek, görenek, örf ve adetleri ve ortak yazılı olmayan kurallarıdır. Yazılı kurallar kadar etkili olan kültür kavramı kentlerin şekillenmesinde önemli bir faktördür ve kent kimliğinde ki etkileri de şu şekildedir (85):

- Kent kimliği, kültürel bir oluşumdur.
- Kent kimliği, geçmişin muhafaza edilmesi ve günümüz kültürünün yaşatılmasıdır.
- Kent kimliği, kentin geçmişten günümüze katlanarak gelen kültür birikimidir.

Kentlerin kimliği o kentin kültüründen ayrı bir şekilde değerlendirilemez. Doğaldır ki kimliği ve kültürü oluşturan bireylerdir. Bu anlamda mimari, tasarım, kimlik ve kültür insan ögesinin çıktılarıdır.

3.5 Kültür ve Kentsel Kimlik

Kültür ve kentsel kimlik ile ilgili kavramlar ve açıklamaları aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.5.1. Kent ve Kentli Kültürü- Soyut ve Somut Kültürel Değerler

Toplumların hayatlarını sürdürdüğü mekanlar kentlerdir ve medeniyetlerin değişim ve dönüşümlerini yansıtmaktadırlar. Kenti ele alırken öncelikle, kent ve insan ilişkisinden bahsetmek doğru olacaktır.

Kültür ve psikoloji ögeleri dahilinde meydana gelen imge ve imajlar ve bunların değişim göstermesi ayrıca diğer faktörler ile sinerji yaratması bireylerin de değişimine neden olmuştur (44).

Bu anlamda birey hayatını devam ettirdiği mekanla var olan bağları vasıtasıyla değişime uğrar ve o mekânı kendi koşullarına uydurarak aynı zamanda da uyum sağlamaktadır. Her kentte ve o kentte yaşayan her bireyin uyumu ve bağları özelde farklı ama toplumsal anlamda kültürden dolayı benzerlik göstermektedir. Bu durum ise kent kültürünü ve kentli kültürünü oluşturmaktadır.

Diğer taraftan kentler tarım yapmaması, daha çok üretime hizmet etmesi ve heterojen yapısı ile kırsal kesimden ayrılmaktadır.

Kişi ve toplumların sosyal, ekonomik ve siyasal oluşumlarla yoğrulan eylem ve hayat tarzı kentte yaşamı şekillendirir. Kentler hem insan eli ile hemde tarihi geçmişle meydan geldiğinden dolayı bazı durumlarda doğal çevreye göre üstünlük gösterebilmektedir. Fakat, kentlerin bu durumda üstünlük sağlaması, estetiğın, tarihin, kültürün ve geçmişin korunmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu açıdan kültür; tarih ve yaşam biçimidir, toplumsal bütünlük sağlar ve sosyal yapıyı oluşturur (Güvenç,1994) (90).

Kent kültürü ve kentleşme olgularının merkezinde de insan faktörünün, gelenek, görenek, örf, adet, tarihi geçmişi gibi faktörler yatmaktadır. Ayrıca kentleşme fonksiyonları açısından kırsal kesimden de farklılık arz etmektedir.

3.5.2. Kimlikli-Kişilikli Kentsel Mekân “Özgün Yer”

Kentleşmede kültür, kültürel öğeler ile mekânların etkileşimi ve kentsel politikaların oluşu anlamında değerlendirilmelidir. *“Kültür ve mekân (özgün yer) analizleri, yapısal değişimlerin yapılı çevreyi ve (bunun yanısıra) kentin sosyo-kültürel yaşamını nasıl etkilediğini açıklamada bilgi düzeyini yükseltmektedir.”* *“Bunun sonuçları, soylulaştırma, güzelleştirme ve kamu alanlarının özelleştirilmesi bağlamında tartışılmaktadır.”* (91).

Kent kültürel anlamda yaşam alanı ve evrensel olarak uygarlıkların oluşumu olarak değerlendirilir. Bu açıdan kentler birer görsel ve imgesel mekânlardır ve uygarlıkların beşiğidir. Bu görüş yani kentin uygarlık mekânı, kırın ise taşra algısı eski Yunan döneminden kalan bir bakış açısıdır. Kent imgesi ise, kentlerin görünümü, yaşam şekilleri, fiziksel oluşumları (sokak, cadde, park, heykel, kütüphane) şeklinde ifade edilebilir. Diğer taraftan kentlerin coğrafyası, kültür anlamında estetik anlayışı mimari bakış açısı, etik değerleri, yaşam şekilleri ve tüm bunların harmanlanması kentlerin oluşumuna şekil verebilmektedir.

Mekânların yerel kimliklerinin gelişmesi o kentin geçmişten günümüze gelen kimlik oluşumu ile alakalıdır. Mekânları bireyleler nasıl şekillendirirse, mekanlarda o doğrultuda biçimlenir ve anlam kazanır. Kentler aynı zamanda, sosyal yaşamda bir

anlamda tiyatro sahnesi gibidir ve kişilerin anılarını biriktirdiği mekanlar olarak kendi değerlerini de oluştururlar.

Kentler, tıpkı insanoğlu gibi kimlikleri ve ruhları olan mekânsal oluşumlardır. Dolayısıyla kent kimliğini de yine insan faktörünün yaşamsal koşulları, algıları, biriktirdikleri, savaşları, barışları, geçmişi gibi faktörler şekillendirir. Bu anlamda bireylerin kimliği ile kentlerin kimliği birleri içerisinde etkileşimli olan faktörlerdir. Nasıl ki insanlar doğdukları yerler açısından İstanbullu, Bursalı, Parisli denildiği gibi (92).

Bu açıdan kent kimliği geçmişiyile bağlantılı oluşum olarak korunup kollanmalı ve dokusu yıpratılmamalıdır.

Özellikle kimlik faktörünün yoğun olarak barındığı tarihi kentlerde düzensiz ve çarpık yapılaşma (İstanbul ve Bursa örnekleri) tarihi kimliği yok etmektedir. Bu açıdan değişim ve dönüşüm yapılırken kentin dokusuna uygun yapılmalı ve bu şekilde planlanmalıdır (82).

Ne yazık ki ülkemiz açısından tarihi kentlerimiz en fazla üretime katkısı olan ve aşırı göç alan yerler olması nedeniyle tarihi dokuları tahrip edilmekte, bu doku üzerinde belediyelerin ve diğer yerel yönetimlerin etkileri azalmakta ve daha da acısı bu mekanların birer rant alanı gibi kullanılması içler acısıdır.

3.5.3. Kültürel Karma ve Kentin “Baskın” Kültürel Kimliği

Kentlerde baskın olarak öne çıkan kültürel kimlik, o kentte yaşayan bireylerin ve toplumun geçmişi, birikimleri, konuştukları dili ve yaşam tarzı olarak değerlendirilmektedir (93).

Örneğin bir Trabzon’lu ile İzmir’linin kişilik, dil, gelenek görenek ve örfi değerleri, yaşadıkları mekanlar birbirinden oldukça farklı ve her birinin kendine ait baskın kimlikleri vardır.

Kültürel kimliği Hall (1998) şu şekilde tanımlamıştır: “*Kültürel kimlik, var olma kadar bir olma meselesidir. Geçmişe olduğu kadar geleceğe de aittir. Kültürel kimlik zaten var olan bir şey değildir; mekân, zaman, tarih ve kültürün ötesine geçer ve tarihsel olan her şey gibi sürekli dönüşüme maruz kalır. Geçmişe sabitlenmiş olmak yerine bitmeyen tarih, kültür ve güç oyunlarına bağımlıdır. Kimlikler bizi konumlayan ve kendimizi konumladığımız farklı durumlara verdiğimiz isimler, geçmişin öyküleridir.*” (94).

3.5.4. Özgün Yer İsimleri, Yabancılaşma ve Kimliksizleşme

Endüstrileşme döneminden önce kentlerde belirli sınıf katmanları, aile yapıları, ekonomik, din ve eğitim mekanizmaları o kentin güçlü göstergeleri şeklindeydi. Ve değişimi oldukça zordu. Toplumsal yapının şekillenmesinde din, geniş aileler ve loncalar oldukça etkiliydiler. Bu kurumlar ve oluşumlar birbirleri ile sıkı bir ilişki içerisindeydiler. Ancak endüstri devriminden sonra ki süreçte makineleşme ve üretim şekillerinin değişmesi, ekonomi faktörünü ön plana çıkarmış ve diğer tüm faktörler estetikten yoksun bir şekilde bu faktör çerçevesinde oluşmuştur.

Nüfusun artması üretimi de arttırmış ve işgücü ihtiyacı her geçen gün daha da fazlalaşmıştır. Bu durum gecekondulaşmayı meydan getirmiştir. Büyük ve sanayi kentlerini etkisi altına almış olan bu oluşum o kentin geçmişten günümüze gelen tarihi yapısını, kimliğini ve dokusunu olumsuz yönde etkilemiştir. Kentlerin dokusunun yanı sıra kentli insanında da kimliksizleşme, yabancılaşma ve yalnızlaşma gibi olgular meydan gelmiştir. Kısacası sanayi devrimi hem kentleri hem de bireyleri geri dönüşü olmayan bir duruma sokmuştur.

Bireylerin yaşadığı bu yalnızlaşma, yabancılaşma ve kimliksizleşme o kentteki toplumun genel olarak yapısını bu yönde etkilemekte ve kentlerinde kimliksizleşme ve yabancılaşmasına neden olmaktadır (95).

Diğer taraftan ortaya çıkan bir kavramda sosyal dışlanmadır. Buna göre ekonomik gücü düşük olan bireylerin, eğitim, sağlık vb. gibi olanaklardan çok az veya hiç yararlanması gibi algılanmaktadır. Bu durum ise kentlerde varoşları meydana

getirmektedir. Tıpkı endüstri devriminden önceki sınıfsal oluşum gibi günümüzde daha keskin hatlarla ön plandadır. Bütün bunlar ise bireyin ruhsal anlamda çökmesine ve kendini dışlanmış hissetmesine neden olurken diğer taraftan kent dışına çekilmesi ve bu alanlarda estetikten yoksun gecekondular tarzında evlerde yaşamasına neden olur. Dolayısıyla bu ise kent kimliğinin ve dokusunun yeniden ve de olumsuz yönde şekillenmesine kadar gitmektedir.

Bütün bunlardan hareketle kentsel dönüşüm sadece fiziki anlamda olmamalı orada yaşayan bireylerin ve sosyal dışlanmaya maruz kalan mahalle sakinlerinin de bu koşullarının giderilmesi yönünde olmalıdır.

3.5.5. Kent İmgesi, Kültürel Süreklilik

Kentlerin görüntüsünün bireyler üzerinde ki algısı o kentin imgesel değerlerini oluşturmaktadır. Tasarımından mimarisine kadar bütün faktörler imge olarak değerlendirilmektedir.

Kent imgesi; kentsel yaşamın bireyler üzerinde bıraktığı duyu ve düşüncelerdir. bu duyu ve düşünceler ise o kentin kimliğini yansıtmaktadır (96).

Kent kimliği ve kent imgesi anlam açısından aynı şekilde algılanırken aslında birbirlerinden farklı kavramlardır. Şöyle ki; kent imgesi fiziki görünümün zihinsel yorumlanmasıdır, ancak kentin kimliği, bireylere verdiği sosyal, kültürel ve mekanlarının birleşiminden oluşan öyküsüdür.

Kent imgesi, *“Gözlemci niteliği ile kentli kullanıcının kenti duyu organları ile algılamasıdır. Böyle yaklaşıldığında, kent imgesi, görsel olarak algılanabilen doğal ve yapılı çevrenin genel bir izlenimi olabildiği gibi kenti örten bir duman-sis perdesi ya da salt bir portakal çiçeği kokusu bile olabilir”* (97).

Diğer taraftan kentlerin devamlı bir gelişim ve değişim sürecinde olması ve bu noktada kültürel ve tarihi miras ve dokunun korunması anlamlı bir sürekliliği işaret etmektedir.

Toplumların ve gelişmişlik düzeyinin göstergesi olan kent; hem geçmişini ve hem de günümüz koşullarını sinerjik bir etki ile bağdaştıran yapıda olmalıdır. Aynı zamanda “*kültürel yaşam*” tüm doğallığı ile sunmalıdır (98).

Dolayısıyla kentlerde ki kültürel süreklilik olgusu, özünden uzaklaşmadan ve dokuyu zedelemeyen kentlerin kimliklerini sürekli geliştirmesi şeklinde olmalıdır.

3.5.6. Kültürel Süreklilik ve Yeni Yapının Bağlamsal Uygunluğu

Yukarıda da ifade edildiği gibi kültürel süreklilik, özden uzaklaşmadan ancak diğer taraftan yenilikleri de takip ederek değişimin yaşanması şeklindedir.

Kültürü Bayart şu şekilde tanımlamıştır “*evvelki dönemlerde kalan ve yeni nesillere aktarılan şeylerin, mirasın gerçekliği*”dir. Bu anlamda kültürel birikim nesilden nesile aktarılmış oluşumdur. Bu yaklaşıma göre kimlik ise, sürekliliğin ve birikimin toplamı şeklindedir (99).

Kent, kimlik ve kültür kavramlarının etkileşimi sürekliliği ortaya çıkarmakta süreklilik ise bu kavramların yaşatılmasını olanaklı kılmaktadır. Bu bilincin toplumlar ve bireyler tarafından ön planda tutulması ise önemli bir ayrıntıdır.

Kültürel süreklilik eskinin korunması ile gerçekleşmektedir. Ancak toplumlarda korumayı isteyen ve istemeyen kesimler olabilmektedir. Örneğin sançtılar, mimarlar, tarihçiler korumayı tercih ederken, tüketim kültürü ile yetişen ve yoğrulan yeni nesil bu değerlerin anlamını kavrayamamakta ve korumayı red etmektedir (100).

Bu anlamda ikinci kesim yeni mimari oluşumun gerçekleşmesi üzerinde daha etkili olmakta, modern olarak adlandırılan ve tamamen estetikten yoksun beton yığını şeklinde ki yapıların oluşmasına neden olmakta ve bu açıdan da kent kimliğinin ve dokusunun bozulmasına sebebiyet vermektedir.

Bu anlamda, kültürel sürekliliğin sağlanması, mimari ile yakından ilgilidir. Mimaride yeni yapılanmaların çevre ve kimlikle uyumlu olarak tasarlanması sürekliliği sağlayacaktır.

Bu açıdan tarihi, kültürel ve geleneksel özellikler mimarlar ve mimari planlara önemli ipuçları vermektedir. Bu koşulların değerlendirilmesi ve doğrultuda planlama ve tasarımların yapılması o kentin sürekliliğini sağlayacaktır (101).

Yeni mimari eserlerde geçmiş, tarihi ve kültürü yorumlama yaklaşımı yapılmalıdır. Kuban'a göre yorumlama; "*Geçmişe nostaljiyle bakmak yerine bugünü yaratan tarihi koşulların doğru değerlendirilmesi demektir*" (102).

Mimarların yorumlamayı yapabilmeleri ise geçmişlerini tanımlarına bağlıdır. Ayrıca yorumlama aynı zamanda mekânı korumayı da sağlayacaktır

4. KENTSEL MEKÂNDAN KİMLİK SORUNLARI: AKŞEHİR ÖRNEĞİ

Araştırmada çalışma alanı olarak seçilen Konya'nın Akşehir ilçesi tarih boyunca hep önemli bir yerleşim, ticaret, kültür merkezi olmuştur.

Bu anlamda ilçenin tarihi kimliği eskilere dayanmaktadır. Geçmişten günümüze kentsel mekân anlamında oldukça zengin eserler barındırmaktadır. Ancak bu eserlerden bazıları köhnemiş, yıkılmış veya tamamen yok olmuştur.

Bu durumun en temel nedeni ise, kırdan kente yoğun göç yaşanması, aşırı nüfus artışı, sanayileşme ile birlikte kentleşme oranının artması gibi faktörlerdir. Tüm bu gelişmeler her ne kadar korunmaya çalışılsa da kentin tahrip olması ve mekânsal kimlik sorunu yaşamasının önüne geçememiştir.

4.1. Akşehir İlçesi Mekânsal ve Tarihsel Kimlik Özellikleri

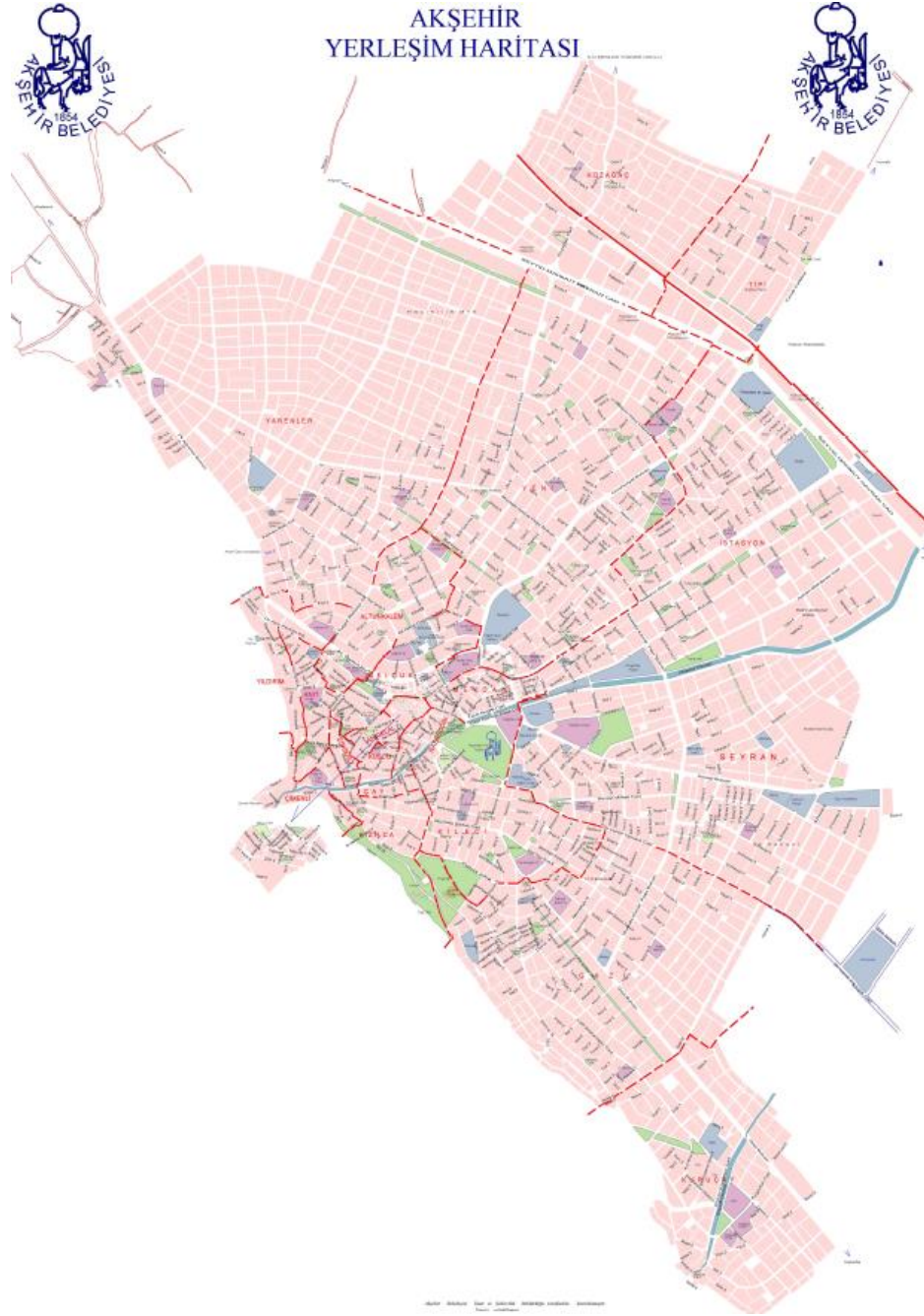
Akşehir Konya iline bağlı 55 mahalleden oluşan bir ilçedir. Nasreddin Hoca'nın türbesi bu ilçede bulunur. İlçe yüzölçümü 1442 km²'dir. Denizden yüksekliği 1050 m'dir. Güneybatı kesiminde yer alan Konya iline bağlı Akşehir ilçesi, Konya-Afyon karayolu üzerinde olup Konya iline 135 km. Afyon iline 90 km. mesafededir. Bu ilçede bulunan Nasreddin Hoca'nın mayaya çaldığı Akşehir Gölü Türkiye'nin 5. büyük gölüdür. (353 km²)

Akşehir ilçesinin Konya ilindeki konumu şu şekildedir.

Şekil 4.1: Akşehir ilçesi konumu

Akşehir'in yerleşim haritası aşağıda ki gibidir.

Şekil 4.2: Akşehir ilçesi yerleşim haritası, (Akşehir Belediyesi,Nisan 2017)

4.1.1. Akşehir'in Tarihteki Yeri

Tarih boyunca hep önemli bir yerleşim, ticaret, kültür merkezi olan Akşehir'e ait ilk arkeolojik bulgular Neolitik Dönem'e kadar uzanıyor. Etiler zamanında Akşehir'in adı Thymbriion'dur. Zamanla Frigya egemenliğine daha sonra Anadolu'da egemenlik kuran Lidyalılar'ın yönetiminde kalan Akşehir'in önemi daha da artmıştır. "Krallar Yolu" Akşehir'den geçmektedir. Akşehir, İ.Ö. III. yüzyılda, Philomelium "Bal Sevenler" adıyla anılmaya başlanmıştır. Pers ve Hellenistik dönemlerden sonra kent, Roma daha sonra da Bizans egemenliğine geçer. Araplar Akşehir'i, beyaz çiçek açmış elma ve erik ağaçlarının görüntüsünden dolayı "Belde-i Beyza" (Beyaz Şehir) olarak anmışlardır. Ancak sonra Anadolu'ya yayılan Türkler, Kutalmışoğlu Süleyman Şah komutasında kenti almışlardır. Haçlı Seferleri, Selçuklu taht kavgaları, Moğol istilası sıralarında sürekli savaşlar yaşayan Akşehir (Akşar) büyük yıkımlar yaşamak zorunda kalmıştır. 1381 yılında Padişah Murat Hüdavendigâr'a satılarak Osmanlı egemenliğine girerse de Y. Beyazıt'ın Timur'a yenilmesi ile Moğollar'ın, Fetret döneminden sonra Karamanoğulları'nın eline geçer. Nihayet Fatih Sultan Mehmet 1467 yılında Akşehir'i fethederek Osmanlı topraklarına katar. 19. yy. sonlarında Akşehir'de Kaymakamlık yapan Bereketzade İsmail Hakkı'nın hatıralarında verdiği bilgilere göre; Akşehir'in çevre kasabalarıyla birlikte (Cihanbeyli, Doğanhisar vb.) 50.000' den fazla nüfusu vardır. Türkler, Yörükler, Kürtler, Ermeniler, Rumlar vd. diğer milliyetlerden insanların bir arada yaşadığı sosyal ve ekonomik bakımdan canlı, bir merkezi yerleşme birimidir.

Yakın tarihimizde ise, Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra 18 Kasım 1921'de Garp Cephesi Karargâhı Akşehir'e nakledilir. 24 Ağustos 1922'ye kadar sürecek olan dokuz ay on günlük sürede taarruz hazırlıkları Akşehir'den yönetilir, planlar burada yapılır. Akşehir ve köylerine birlikler yerleştirilir. Kumandan İsmet (İnönü) Paşa TBMM' den ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa' dan aldığı emirlerle "Büyük Taarruz" un hazırlıklarını 9 ay boyunca Akşehir' de yapar. Akşehir, bir anlamda sinesinde Büyük Taarruz'u doğuma hazırlar. Garp cephesi komutanı Mirlavi İsmet Bey bu sürede sürekli Akşehir'de kalır. **Mustafa Kemal Paşa**'da hazırlıkları kontrol etmek için defalarca Karargâha gelir. 1922 yılının 28 Temmuz günü

bir futbol turnuvası bahane edilerek bütün ordu komutanları Akşehir'de buluşur ve son hazırlıklar gözden geçirilir. Ünlü yazarımız, hemşehrimiz merhum Tarık Buğra, Küçük Ağa romanında işte o günlerin Akşehir'ini anlatmıştır. 24 Ağustos her yıl Akşehir Onur Günü olarak coşkuyla kutlanır. O umut yüklü mücadele günlerinin anısına Garp Cephesi Karargâh Binası bugün aynı isimle Müze olarak hizmet vermektedir.

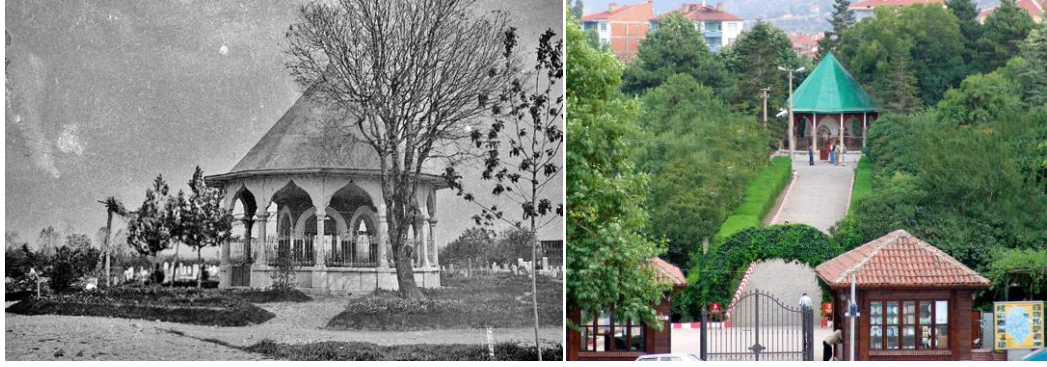
Resim 4.1: Batı Cephesi Karargâhı Müzesi (Akşehir Belediyesi)

Akşehir'de ilçesinde geçmişten günümüze genellikle Sultandağı eteklerinde yapılaşma görülmüştür. İlçenin nüfusu 2010 yılı TÜİK kayıtlarında merkez 61.638 kişi, bağlanan köy ve beldeler ile toplam nüfus ise 95.791 kişidir. İlk yerleşim yerleri arasında Çay,Kızılca,Meydan,Yıldırım mahalleleri ilk akla gelenler arasındadır.

4.1.2. Akşehir İlçesinin Mekânsal Kimliğini Yansıtan Yapıt Eserleri

İlçenin mekânsal kimliğini yansıtan yapıt ve eserleri şu şekildedir.

Nasreddin Hoca Türbesi, 1905 yılında Akşehir Kaymakamı Şükrü bey tarafından yaptırılan onarımla bugünkü haline gelmiştir.

Resim 4.2: Nasreddin Hoca Türbesi (Akşehir Belediyesi)

Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi, 1268 yılında yaptırılmıştır,1409 Osmanlı döneminde tekrar yenilenmiştir.

Şeyh Hacı İbrahim Veli Türbesi, Hamitoğulları Beyliği 1370 yılında tamamlanmıştır. Sandukaları 20.yy başlarında yurtdışına kaçırılmıştır. Hacı İbrahim Sultan, Şeyh Hasan'ın oğludur.

Nimetullah Nahcivani Türbesi, 1514 Konya'da vefat eden Nîmetullah bin Mahmûd Şeyh Alvan'ındır

Üç Kızlar Türbesi, Ata Ali'nin kızları gömülüdür.

Taş Medrese (Sahip Ata Medresesi), 1250 yılında II. Keykubat zamanında baş vezir olan Emirdad Sahip Ata Hüseyin oğlu Fahreddin Ali tarafında yaptırılmıştır. Restore edilerek günümüzde Akşehir Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmaktadır. Müze de Neolitik Dönemden,XIX. yüzyılın sonuna kadar,insanın doğumundan ölümüne kadar gereksinim duyduğu birçok eserler bulunmaktadır. Bu eserler arasında en zengin koleksiyon, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait mezar taşlarıdır.Bu eserler Akşehir ve çevresinden derlenmiştir. Müzedeki bu mezar taşları, hattat kitabeleri ile de dikkat çeker. Elinde şahin tutan avcı, rahledeki kitabı okuyan erkek, birbirine sarılmış ana ve çocuk bunlara örnektir. Bu kolleksiyonun bir kısmı halen Nasreddin Hoca mezarlığında bulunur.Ayrıca Türkiye'de sayıları çok az olan (3 veya 4) renkli mezar taşlarından bir örnek müzedir.

İlçede Selçuklu döneminden kalma Ulu Cami hala kullanılmaktadır. Ebu Sait İbrahim'in 1213 yılında yaptırdığı minareden önce yapıldığı sanılmaktadır. I.Alâeddin Keykubat döneminde buradaki cami genişletilmiş ve onarılmıştır. Sonraki dönemde yapılan onarımlarla özgünlüğünü yitirmiştir.

Osmanlı döneminden kalma,1510 yılında yapılmış olan Hasan Paşa (İmaret) Cami 2015 yılında restoresine başlanmış ve halen devam etmektedir.

Orhangazi döneminden kalma İplikçi Camii (1337),3 kez bakım ve onarım görmüş. 2016 yılında yapılan son restorasyon ile kullanıma tekrar açılmıştır.

Kileci Camii Selçuklu döneminden kalma ve kullanılmaktadır.

Altunkalem Mescidi, Güdük Minare Mescidi, Küçük Ayasofya Mescidi, Taş Medrese Mescidi, Kızılca Mescidi Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalma medreselerdir.

İlçede ki Tarihi Arasta Çarşısı, sit alanı içerisinde kullanılmaktadır ve restorasyonu devam etmektedir.

Şifa (Meydan) Hamamı, 1329 yılından yapılmış halen kullanılmaktadır.

Orta Hamam, yapım tarihi tam olarak bilinmemekte, kullanımını devam ettirmektedir

Gâvur hamamı, harabe halindedir. Klasik Osmanlı mimarisi tarzındadır. 1883 yılında yaptırılmıştır. Hamam taşıyıcıları sağlam olduğu için halen ayaktaadır.

Ermeni Kilisesi 19. yüzyılda yapılmıştır. Bazilika planındaki kilisenin sanatsal faaliyetlerde kullanılması amacıyla 2017 yılında restorasyonu için ihale edilmiştir. Kilisenin yanındaki tarihi bina, okula çevrilmeden önce kilisede görevli Papaz'ın evi olarak kullanılıyordu.

Resim 4.3: Ermeni Kilisesi (Akşehir Belediyesi)

Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Ve Etnoğrafya Müzesi (Rüştü Bey Konağı) 1989 yılında kamulaştırılmış, onarımla müze halini almıştır. Müzede etnoğrafik ve arkeolojik eserler yanında Akşehir'in kültürünü yansıtan eşyalar ve Nasreddin Hoca'nın fıkralarından sahneler canlandırılmıştır.

Kentin genelinde yaklaşık 25 tane han olduğu yönünde görüşler mevcuttur. Hanlar zamanla yıkılmış ve yerlerine ticari alanlar, yollar, yaşam mekanları, konutlar yapılmıştır. Günümüzde ise sadece amacının dışında kullanılan Rüştü Bey Hanı kalmıştır. Bu han sit alanı içerisinde yer almaktadır.

Sit alanı karargâhtan başlayıp dağ eteklerine kadar devam etmektedir. Altunkalem Mahallesi, Anıt Mahallesi, Kuşçu Mahallesi, Ahicelal Mahallesi, Çimenli Mahallesi, Yıldırım Mahallesi de sit alanı içerisinde yer almaktadır. Kentin göze çarpan bir diğer kimlik öğeleri ise ilk yerleşim yerleri olan eski mahallerde ki ve sit alanı içerisindeki Akşehir evleridir. Dönem dönem bu bölgelerde sokak sağlamlıklaştırılması yapılmakta ve mülk sahiplerinin talepleri doğrultusunda belediye ve devlet destekli restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Restorasyon yapılan tescilli binalara işlev kazandırılarak, lokanta, pansiyon, kafeterya gibi kullanımlara açılmıştır.

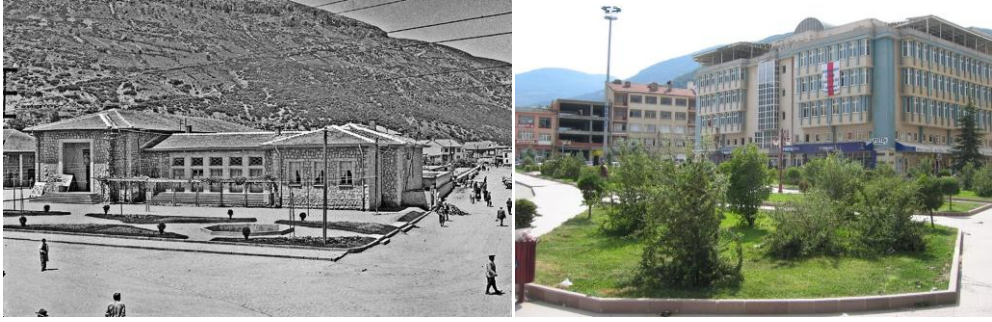

Resim 4.4: Akşehir Evleri Restorasyonu (Akşehir Belediyesi)

Resim 4.5: Akşehir Evleri Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları (Akşehir Belediyesi)

Akşehir ilçesinde, Cumhuriyet (Anıt) Meydanı birkaç kez değişikliğe uğramış ilk hali 1965 yılında yapılan tek katlı Belediye binasının bulunduğu yer iken sonralarında Meydan oluşturulup, Atatürk heykeli dikilmiş, bina yıkılıp yeniden yapılmış. Belediyedeki bazı müdürlük ve birimlerinin bulunduğu bu bina 2017 yılında alınan kararla yapının yıkılıp, bu alanın tamamen meydan olarak kalması için işlemler başlatılmıştır.

Resim 4.6: Akşehir belediyesi (1965) Akşehir belediyesi (2016) (Akşehir Belediyesi)

Nasreddin Hoca Türbesi önündeki Nasreddin Hoca Meydanı Akşehir'deki diğer bir meydan oluşumudur. Bu meydana ise Hoca'nın 'Dünyanın Ortası Akşehir' ifadesini betimlemek amaçlı yapılan anıt mevcuttur. Yine bu bölgedeki Gülmece Parkı'nda Nasreddin Hoca'nın fıkralarını yansıtan heykeller, Türk mizah sanatına katkıda bulunan sanatçıların maskları da sergilenmektedir.

1894 yılında Alman menseli Anadolu Demiryolu firması tarafından inşa edilen Akşehir Tren Garı 1896 yılında hizmete açılmış. Şehirlerarası ulaşım imkanları artmış olmasına rağmen, eskisi kadar olmasa da istasyon halen kullanılmaktadır ve Akşehir kimliğinde ise önemli bir yerdedir Akşehir Tren Garı İstanbul'u güney ve güneydoğu bölgelerine bağlayan demiryolu üzerinde önemli bir duraktır. I. Dünya Savaşı'nda Anadolu ve İç Batı Anadolu bölgelerinden askerlerin toplanarak sevklerinin yapıldığı, ardından terhis edilenlerin döndükleri yer olarak da bilinmektedir.

Tarik Buğra'nın "Küçük Ağa" romanında da Akşehir Tren İstasyonu'ndan bahsedilmektedir.

Büyük Taarruz'un stratejik planlarının çizildiği ve İstiklal Savaşı sırasında Batı Cephesi Karargahı olan Akşehir'e Atatürk, çoğu trenle olmak üzere, 22 kez gelerek toplam 54 gün kaldığı bilinmektedir.

Kentte yer alan geneli yaklaşık 500-600 yıllık çınarlar vardır. Ancak diğer taraftan restore edilen Hasan Paşa İmareti Cami avlusundaki 600 yıllık çınar, cami ilk haline dönüştürülmek için avlu tesviye edilmiş ve kesilmiştir.

Akşehir gölü, sulama amaçlı kaçak açılan derin kuyular ve küresel ısınma nedeniyle doğal görünümünü ve işlevini gün geçtikçe kaybetmiş, gölün alanı küçülüp derinliği azalmıştır.

Yukarıda ifade edilen eserler hala kentte önemli mekanlar olarak kabul edilmekte önemini korumaktadır. Kentin kimliği açısından da imgesel yapılardır. Yapı ve eserler ile ilgili yapılan restorasyon çalışmaları Akşehir ilçesinde kentsel kimliği koruma açısından önemli gelişmelerdir. İlçe tarihi kimliğine değer vermektedir.

Ancak bazı eserlerin ihmal edilmesi ve yerlerine farklı amaçlarla yapılaşma gerçekleştirilmesi kent kimliğini zedeleyen gelişmelerdir.

4.1.3. Akşehir Kültürü

Akşehir, kültür coğrafyamızın maddi ve manevi zenginliklerini günümüze kadar yaşatmış, ender kentlerimizden biridir. Buranın halk kültürü varlıkları arasında; Sıra Yarenleri Geleneği, Ünlü Gül-düşün Ustası Nasreddin Hoca'sı, Halk Türküleri, Halk Oyunları, Halk Masalları, Halk Hikâyeleri, Maniler, Ninniler, Bilmeceler, Tekerlemeler, Atasözleri ve Deyimler, Dua ve Beddualar, Nişan ve Düğün Törenleri, Çocuklara Ad Koyma, Yemekleri vb. öğeler günümüze kadar ayakta kalmayı başarmıştır.

Gıcıklar (Kına yakarken söylenir)

Gıcıklar kavak da gıcıklar/Kına getir hacılar/Gelmez olsun gelin alıcılar/Kal evimiz kal kal/Şen kızımız şen/Kınayı kararlar tasta/Oğlan evi pek havasta/Kız evide kara kara yasta/Atladı geçti eşiği/Sofrada kaldı kaşığı/Gelin evin yakışığı/Kal evimiz kal/Şen oğlumuz şen

Atasözleri

Adam olmayacak köpek,sabaha kadar ürer./Altın, toprağın yüzündedir./Çalışan el, tok karın üzerindedir./Testici suyu kendi çanağından içer./Düğün evinde deve var, doymazsan eve var.

Deyimler

Yanı yere gelmek(Beddua) /Terle kuzum terle, terlemezsene parla (Boşuna uğraş verme)/Elee, kaç anam kaç (Hayret, heyecan)/Od'un, ocağın yansın (Ocağın tütsün)/Aşın aşına, kaşığın kaşığına denk olsun (Hayır duası)/Çatı rengine uğrayasica (Utanıp, kıpkırmızı olsun)/Azarı kavağı (Azarı: Köy ismi, Uzun boylular için söylenir)/Sürmeli Ayşa (Lakap)/Netcalların gelin (Dedikoducu gelin)

Nasreddin Hoca Şenliği, Kiraz Festivali, Yörük-Türkmen Kültür Şöleni ise yıllardır yapılan kültürel etkinlikler arasında ve halen devam etmektedir.

4.1.4. Akşehir İlçesi Kent Silüeti Özellikleri

Süreç içerisinde kentin yoğun göç alması, çarpık kentleşme ve yapılaşma sorununu ortaya çıkarmıştır. Zamanında bütüncül olarak yapılmayan şehir planı da bu sorunun temel kaynağıdır. Şehirleşme anlamında inisiyatif daha çok özel sektördedir. Bunun temel nedeni ise rant ekonomisi şeklinde yorumlanabilir.

Bu çarpık yapılaşma ve kentleşme Akşehir ilçesinin tarihi ve kentsel kimliğini olumsuz etkilemektedir. Sit alanı içerisindeki mekanlar restorasyon, sokak

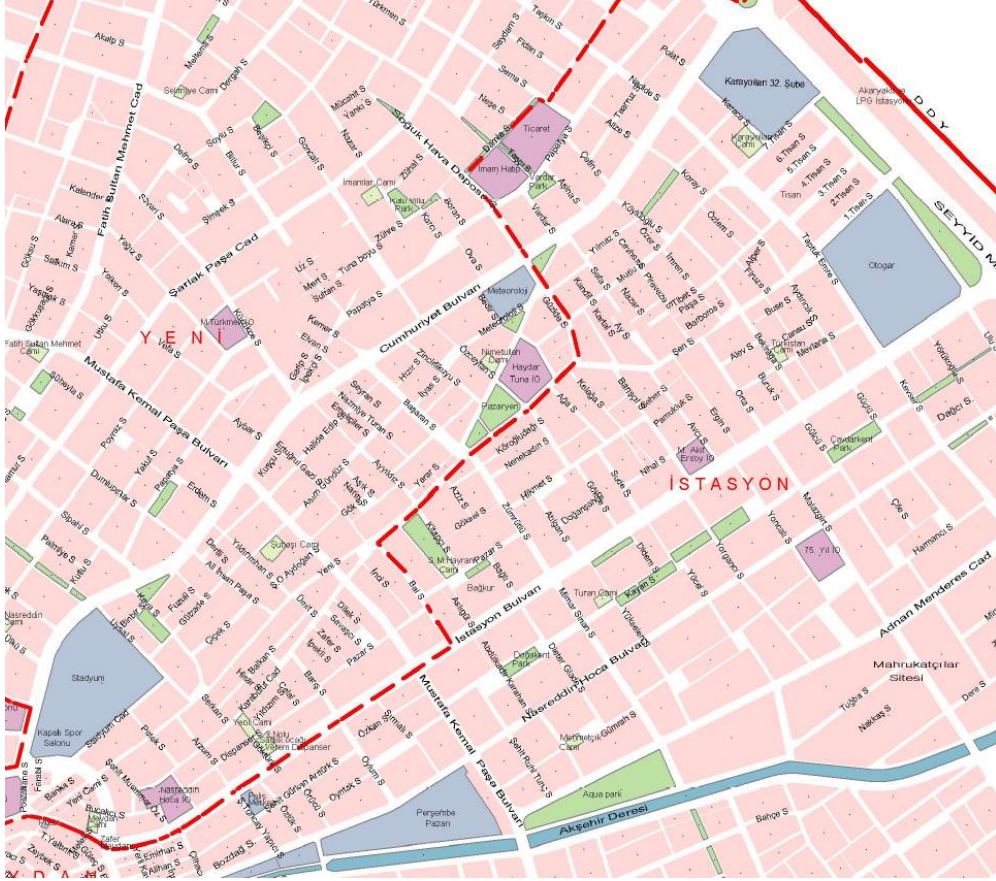
sağlıklaştırma, bakım ve onarım çalışmaları ile korunmaya çalışılsa da sit alanı dışında ki mekanlar plansız şehirleşmenin gölgesinde kalmakta ve zamanla da ortadan kalmaktadır. Bu durumda yine kentsel kimliği zedelemektedir. Özellikle çalışmada analiz edilen alanda özel bir hastanenin yapılması sonucu yapılaşma oranı artmıştır.

Akşehir ilçesinde görünüm itibari ile genel olarak seyrek ve alçak bir yapılaşma söz konusudur. Dolayısıyla yeşil alan oldukça fazladır.

4.2. Seçilen Çalışma Alanına İlişkin Bilgiler

Örnek çalışma alanı olarak, Yenimahalle ve İstasyon Mahallesinde yer alan Cumhuriyet Bulvarı ile istasyon caddesi arasında kalan stadyumdan otogara kadar olan toplamda 115 hektar kadar bir alandır. Bölgede güney batıda stadyum, kuzey doğuda otogar, karayollarına ait bina, Tisan Toptancılar Sitesi olarak nitelendirilen küçük sanayi sitesi, Cumhuriyet Bulvarı üzerinde meteoroloji binası, İstasyon bulvarı üzerinde ise Verem Savaş Dispanseri olarak bilinen sağlık ocağı, Merkezi Afyonkarahisar’da bulunan özel hastane, 3 tane ilkokul, 1 tane kolej, 1 pazar yeri, 6 cami, 7 park yeri bulunmaktadır. Genellikle konut amaçlı kullanım olan bölgenin İstasyon Bulvarına bakan cephelerinde ağırlıklı olarak ticari kullanım mevcuttur. İç kısımlarda kerpiç, yığma ve kargır binaların çoğunlukta olduğu bilinirken bunun yanı sıra “Yapı Kullanımı İzin Belgesi”ne sahip olmayan binalar da bulunmaktadır. Alanın büyük bir kısmında kimlikli yapıların olmadığı ayrıca da bu bölgede yaşayan halkın gelir düzeyinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. İstisnai durumlar hariç Bulvarlar üzerinde ve yolların 17,50 m’den daha geniş olduğu, parsellerin bu yollardan kat nizamı aldığı yerlerde ayrık nizam 5 kat, iç kısımlarda ise bitişik ve ayrık nizam 3 ve 4 kat olarak imar durumu görülmektedir. Ayrıca mevcut imar planında istisnai durumlar hariç adalarda TAKS %35 ve emsaller 1.05, 1.40, 1,75 olarak düzenlenmiştir. Bu bölgedeki yapılaşma alanlarına ilave olarak D-300 karayolu (Afyonkarahisar–Konya) üzerinde bulunan parsellerin tamamı 2 kata imarlı ve büyük bölümü sanayi ve depolama alanı olarak belirtilmiştir. Otogar ile D-300 karayolu arasında kalan bölge yeşil alan olarak bırakılmıştır.

Belirlenen bölge ile ilgili harita aşağıda ki gibidir.

Şekil 4.3: Akşehir ilçesi belirlenen bölgenin haritası (Akşehir Belediyesi, Nisan 2017)

Yeni Mahalle: Konya ili Akşehir ilçesine bağlıdır. *Yeni Mahalle* coğrafi konumu ise $38^{\circ} 22' 45.8076''$ Kuzey ve $31^{\circ} 26' 18.8304''$ Doğu gps koordinatlarıdır. Yeni Mahalle bağlı olduğu Akşehir ilçe merkezine 3 kilometre mesafe uzaklıktadır. Yeni Mahalle Konya şehir merkezine mesafesi ise yaklaşık 108 kilometredir.

Şekil 4.4: Akşehir ilçesi belirlenen bölge uydu görüntüsü (Google Earth,Nisan 2017)

İstasyon Mahallesi: Konya ili, Akşehir ilçesine bağlıdır. İstasyon Mahallesi coğrafi konumu ise $38^{\circ} 22' 0.6132''$ Kuzey ve $31^{\circ} 26' 13.3656''$ Doğu gps koordinatlarıdır. İstasyon Mahallesi bağlı olduğu Akşehir ilçe merkezine 2 kilometre uzaklıktadır. İstasyon Mahallesi Konya şehir merkezine mesafesi ise yaklaşık 107 kilometredir.

Akşehir ilçesinde belirlenen bölgenin görselleri şu şekildedir:

Resim 4.7: Yeni mahalle ve istasyon mahallesinden görüntü 1

Resim 4.8: Yeni mahalle ve istasyon mahallesinden görüntü 1

Resim 4.9: Yeni mahalle ve istasyon mahallesinden görüntü 3

Resim 4.10: Yeni mahalle ve istasyon mahallesinden görüntü 4

Resim 4.11: Yeni mahalle ve istasyon mahallesinden görüntü 5

Resim 4.12: Yeni mahalle ve istasyon mahallesinden görüntü 6

Resim 4.13: Yeni mahalle ve istasyon mahallesinden görüntü 7

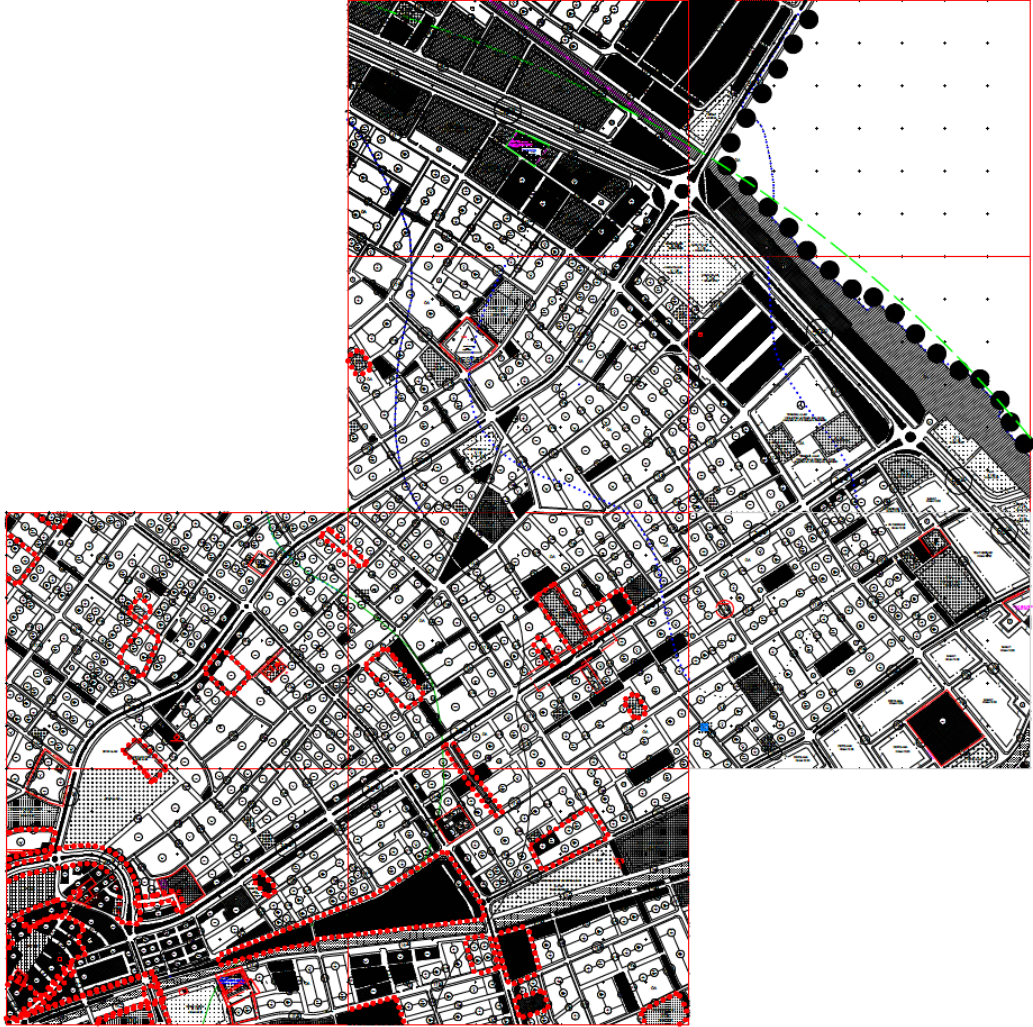

Resim 4.14: Yeni mahalle ve istasyon mahallesinden görüntü 8

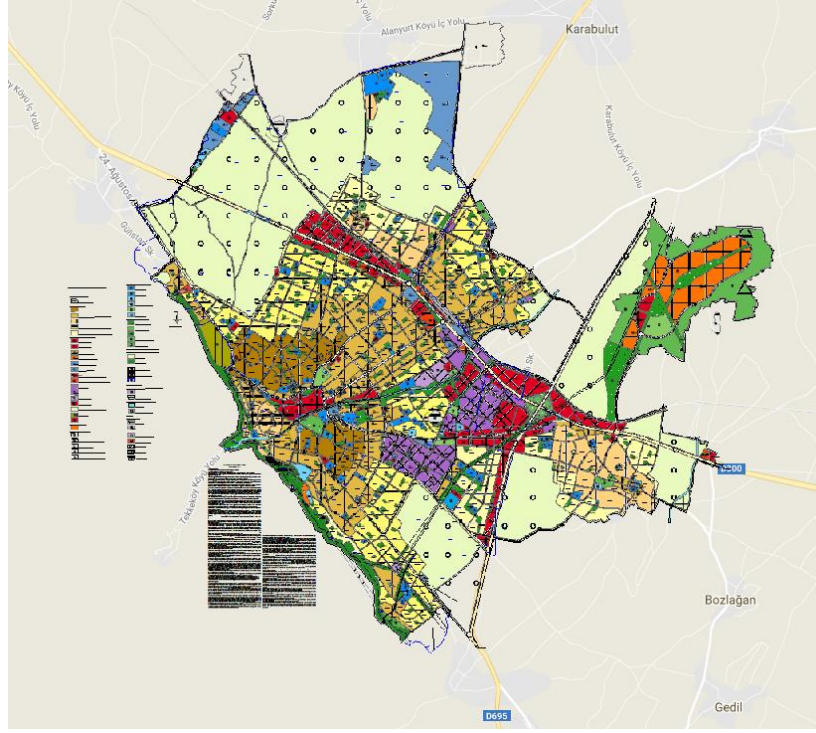
Akşehir ilçesinde araştırma kapsamında belirlenen bölgede kentsel dönüşüm toplu bir şekilde planlanmaktadır. Bu anlamda parseller geniş tutulacak ve kat adedi(sayısı) yerine Akşehir silüetini bozmayacak kat yüksekliği h_{max} belirlenmelidir.

4.3. Çalışma Alanının Analizi

Akşehir’de ilk defa 1968 yılında imar planı hazırlanmış olup yıllar içerisinde planlar revizyona uğrayarak bu günkü haline gelmiştir. En son 2010 yılında yapılan plan revizyonu uygulanmaktadır. 2017 yılında ise 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı askıya çıkmış olup 1/1000 Ölçekli İmar Revizyon Planı için hazırlıklar yapılmaktadır. Nisan 2017’de Akşehir Belediyesinden alınan bölge ile ilgili imar durumu ise aşağıda ki gibidir.

Şekil 4.5: Akşehir ilçesi belirlenen bölgenin imar planı (Akşehir Belediyesi, Nisan 2017)

Şekil 4.6: Akşehir ilçesi 1/5000 ölçekli nazım imar planı
1(<http://imarkbs.konya.bel.tr:4535/konyagis/askilitesi.aspx>)

Şekil 4.7: Akşehir ilçesi belirlenen bölgenin 1/5000 ölçekli nazım imar planı
2(<http://imarkbs.konya.bel.tr:4535/konyagis/askilitesi.aspx>)

Şekil 4.8: Belirlenen bölge proje taslağı

Yukarıda verilen bilgiler dahilinde ve aşağıda ki görsellerde de yer aldığı gibi bölge ile ilgili düşünülen asıl hedef kentsel dönüşüm kapsamında konut sorununun çözümü, yeşil alanların artırılması ve çevresel sorunlara çözüm bulmaktır. Büyük bir alan olduğu ve dönüşümün tek seferde tamamlanamayacağı ön görüldüğünden bölge parçalara ayrılarak uygulama yapılmasının daha kolay olacağı düşünülmektedir. Belirlenen bölgenin bütüncül olarak planlaması tam anlamıyla yapılmalı, ancak uygulama da yaşanabilecek aksaklıklar ve zaman göz önünde bulundurularak uygulamayı esas alabilecek faaliyetlerin konusuna göre hız kazandırılmalıdır. Uygulanacak faaliyet kentsel yeşil alanları: dinlenme, eğlence alanları ve sosyal yaşam alanları oluşturmak gibi etkenler söz konusu olduğunda işlemlerin ivedilikle sonuçlandırılması, bunun yanı sıra mesken, ticari alan, sanayileşme vb uygulamaların yapılması gereken alanlarda belirli bir yüzde üzerinden yine sosyal donatıların oransal değerini azaltmayacak şekilde uygulamaya konulmalıdır.

Şekil 4.9 ve şekil 4.10 gösterilen bölge önce 6 sonra 7 parçaya ayrılmıştır. Tam anlamıyla planlama yapıp uygulamaya geçilmek istenilirse öngörülen durumlara göre zamandan kazanım için daha da fazla bölgeye ayrılabilir. Yapılan eskizlere göre, alanın bütünü 7 ayrı bölgeye ayrılırken aralarında geniş geçiş yolları oluşturularak diğer bulvarlar arası bağlantı kurulmaya çalışıldı. Ayrıca alanın bütününde ise planlar hazırlanırken parsellerdeki yapılaşma düzeni belirlenip, bölge ara yollarının ve yeşil alanların yerleri belirlenmeli, bu kapsamda da bütüncül bir plan oluşturulmalıdır. Oluşturulan bu yollar bölgenin yoğunluk hesabını dikkate alarak sirkülasyonu rahatlatacak ve karmaşık olmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bölgelerdeki emsallere bağlı kalınarak TAKS düşürülüp yeşil karakteri arttırılacak veya koruyacak şekilde bölgeler oluşturulmak istenmiştir. Şu anki çekme mesafeleri tekrar gözden geçirilip, birbirine çok yakın bloklar oluşturmak yerine bloklar arasındaki açıklıkları arttırılarak yeni bir planlama yapılabilir. Bunun yanında otopark ihtiyacını karşılamak için, ihtiyacın büyük bir çoğunluğuna blokların bodrum katlarında çözüm bulunabilir. Ticari alanlarda ise çekme mesafeleri arttırılarak ön bahçede otopark için yer ayrılabilir.

Seçilen alanda İstasyon Bulvarı ve Cumhuriyet Bulvarı arasında bir cadde oluşturulup meydana D-300 karayoluna kadar bir bağlantı sağlanması düşünüldü. Bu caddenin minimum genişliği ise diğer bulvarlar kadar olup, geliş ve gidiş yolunun orta kısmında ise yeşil alanlara da yer bırakılarak ana bir hat belirlendi. Bu hattın sağ ve sol yoldan cephe alan parsellerde yapılaşırken bir veya iki katlı damlı yada zemin+2 katlı, kırma çatılı, söveli, cumbalı ve en önemlisi bahçeli eski Akşehir Evleri'nin izlerini taşıyan yapılar yapılması ile kent kimliği bu bölgeye de yansıtılabilir.

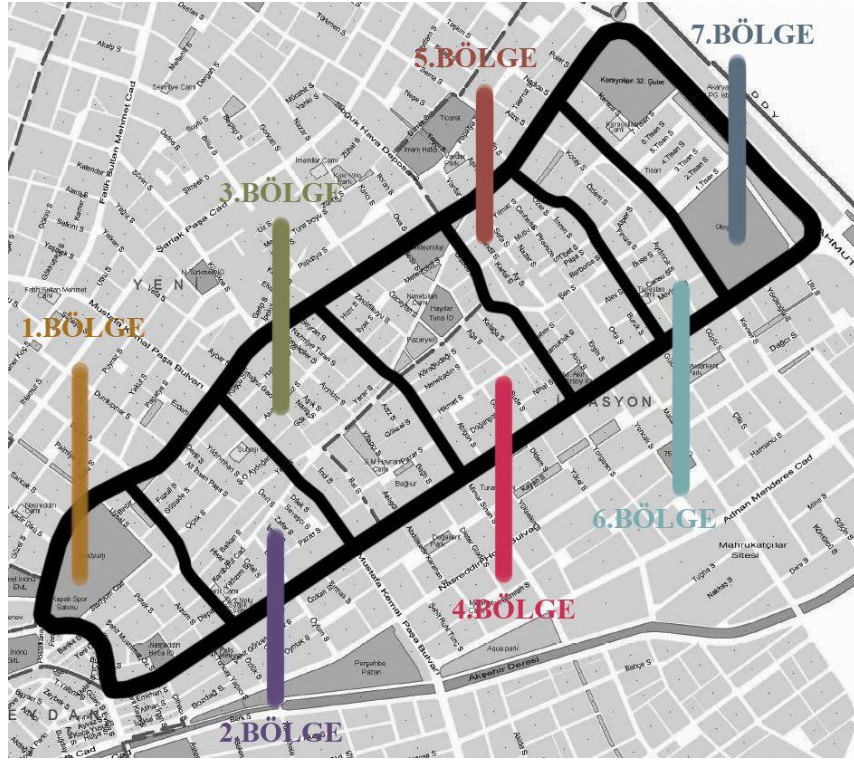
Yapılan çalışma kapsamında önerilebilecek şematik yaklaşımlarda görülebileceği gibi (şekil 4.10) 1. Bölge olarak belirlenen alanda Stadyum ve kapalı spor salonu taşınıp, bu bölgede büyük bir meydan oluşturulmuştur. Meydanda kent kimliğine ait anıtsal yapılar, heykeller, objeler ile tarihsel geçmiş, soyut kültürel değerler betimlenerek kentsel kimlik olgusu oluşturulabilir. Yine aynı bölgeye Belediye Binası ve sosyal tesis alanları yerleştirilmiş Böylelikle seçilen bu alanın merkez

konumuna getirilmesi düşünülmüştür. Oluşturulan 2, bölgede Eğitim yapıları tek bir alanda toplanılmıştır. Bu yapılara Cumhuriyet Bulvarına cephe alan parçada yer ayrılmıştır.

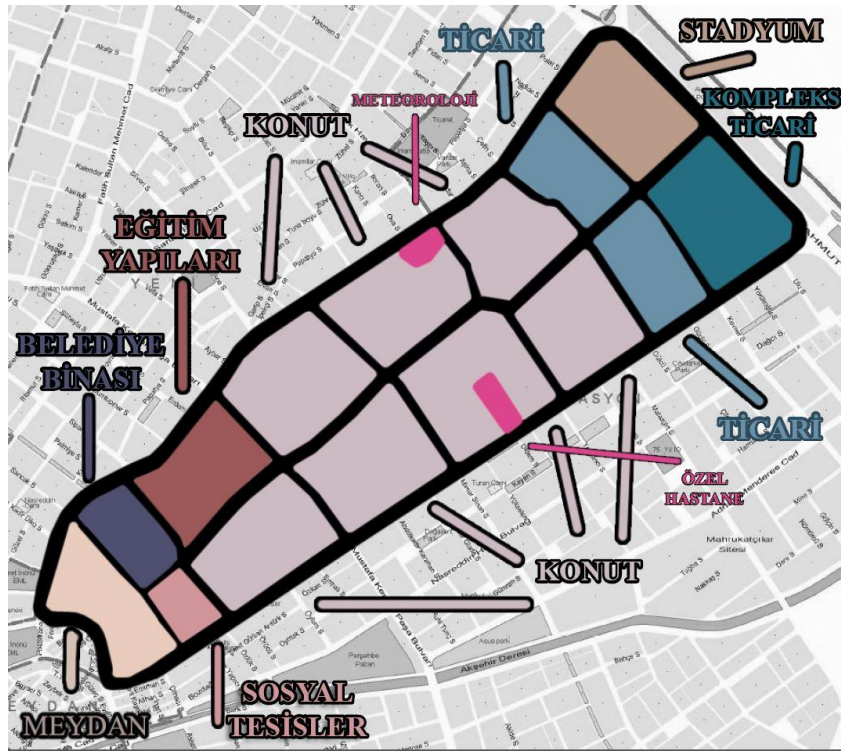
Aynı bölgenin diğer parçasında meskenler için yer ayrılarak, İstasyon bulvarına cephe alan kısımda ise ticari alanlar eskizlerde gösterilmiştir. 3. 4. 5. Bölgeler oluşturulurken ise mesken ve ticari alanlara yer verilerek ayrılmıştır. 3. 4. ve 5. bölgenin benzerliği bulvarlara bakan cephelerin ticari alan taramasıyla oluşturulması, bölgelerin iç kısımlarında, ihtiyaca ve ön görülenlere göre ticari alan olan yerlerin üst katlarında mesken taraması yapılarak düşünülmektedir. 4.Bölgenin içinde kalan meteoroloji ve özel hastane binaları dönüşüm içinde değerlendirilmemesi eskizlerde belirtilmiştir. Şu anda 4.bölgedeki yeni yapılmış olan hastane bölgede bir hareketlilik oluşturmuş, müteahhitlerin yapılaşmak için seçtiği bir alan haline gelmiştir. Eğer dönüşümde bütüncül bir yolla gidilecekse 4.Bölge olarak adlandırılan bu alanda müdahalenin öncelikli yapılması gerektiği ön görümler arasındadır. 6. bölge ise tamamen ticari alan olarak düşünülerek tasarlanmıştır. 7.Bölgeden ise otogar, karayollarına ait bina, Tisan Toptancılar Sitesi kaldırılmış ve ilçe sınırları içinde kalarak başka bir alana yapılması düşünülmüştür.

Bu bölgenin Cumhuriyet Bulvarı cephesine bakan parçasında stadyuma ve kapalı spor salonuna yer verilmiştir. İstasyon bulvarına bakan parçada ise yine ticari amaçlı ama kompleks bir yapı yapılması düşünülmüştür.

Yapılan eskiz çalışması aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 4.9: Belirlenen bölge leke çalışması 1

Şekil 4.10: Belirlenen bölge leke çalışması 2

4.4. Çalışma Alanında Araştırmanın Önemi, İçeriği ve Yöntemi

Akşehir ilçesinde bu bölgenin seçilmesinde ki temel amaç şu şekildedir. İlçede şu anda 4.bölgedeki yeni yapılmış olan hastane bölgede bir hareketlilik oluşturmuş, müteahhitlerin yapılaşmak için seçtiği bir alan haline gelmiştir. Eğer dönüşümde bütüncül bir yaklaşım uygulanacaksa, 4.Bölge olarak adlandırılan bu alanda müdahalenin öncelikli yapılması gerektiği ön görüleri arasındadır. Bu bölge yaklaşık 50-60 yıl öncesinde yeşil alan, bahçe ve tarla olarak gözükmektedir. Ancak yoğun göç sonucu bölgede ruhsatsız ve çarpık yapılaşma meydana gelmiştir. Bu anlamda bölge acil müdahale gerektiren önemli bir alandır.

Seçilen alanda yürütülen çalışma, araştırması, görsel analiz (fotoğraflar, haritalar ve kişisel gözlemler), anket çalışması ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında Akşehir ilçesinin kentsel kimliği, mekânsal, tarihsel ve kent silueti kapsamında ve gelişme süreci içerisinde değerlendirilmiştir. İzleyen aşamalarda kentin kimliğini yansıtan, özelliklerine göre farklılıklar gösteren iki mahallede, çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinde ortaya konan yapay çevre kimlik bileşenleri kullanılarak görsel analizler yapılmıştır. Görsel analizlerin veri kaynaklarını kişisel gözlemler, çalışma alanlarından çekilen fotoğraflar ve haritalar oluşturmaktadır. Çalışmanın bir sonraki aşamasında, yapay çevre özelliklerine göre birbirinden farklı gelişen iki mahallede Yenimahalle ve İstasyon mahallesinde toplam 104 kişi ile anket uygulaması ve mülakat yapılmıştır.

Sözü edilen saha araştırması, Mayıs, Haziran ayında Akşehir ilçesinde toplam 104 kişiyle yüz yüze görüşme metoduyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler anketörler aracılığıyla gerçekleştirilmiş ve anket formlarının tamamı anketörler tarafından doldurulmuştur. Araştırma sadece Akşehir’de yürütüldüğü için sonuçlar da Türkiye genelini değil, Akşehir’de sektör bazında ilgili kişilerin profilini yansıtmaktadır. Görüşmelerden elde edilen veriler SPSS 16 istatistiksel programa dahil edilmiş ve tablolar şeklinde yorumlanmıştır.

4.5. Anket Sonuçları

Bu bölümde Akşehir’de yaşayan sektörle alakalı katılımcıların profili ve ankete verdikleri cevaplar ele alınacaktır.

Örnek seçilen çalışma alanına ilişkin yapılan anket soru çizelgesi ektedir (Ek 1).

4.5.1. Anket Sonuçlarına Ait Bulgular

Çizelge 4.1. Cinsiyet

Cinsiyet	Sayı	Oran (%)
Toplam	104	100
Erkek	84	80,8
Kadın	20	19,2

Katılımcıların %80,8’i erkek, %19,2’si kadındır.

Çizelge 4.2. Yaş

Yaş grubu	Sayı	Oran (%)
Toplam	104	100
20-30	34	32,7
31-40	32	30,8
41-50	18	17,3
51-60	16	15,4
61 ve üstü	4	3,8

Katılımcıların %63,5’ini 20-40 yaş aralığındaki genç yaş grubu denilebilecek grup oluşturmaktadır. Diğer yaş gruplarının araştırmadaki ağırlığı daha düşüktür. 41 ve üzeri yaş gruplarının oranı %36,5’dir.

Çizelge 4.3. Eğitim seviyesi

Eğitim seviyesi	Sayı	Oran (%)
Toplam	104	100
İlkokul/İlköğretim	2	1,9
Lise ve Dengi	14	13,6
Önlisans /Lisans	69	66,3
Yüksek Lisans	17	16,3
Doktora ve Üstü	2	1,9

Araştırmaya katılan kişilerin %66,3'ü önlisans/lisans mezunu, % 18,2'si yüksek lisans ve üstü, %15,5'ü ise lise ve altı mezunudur.

Çizelge 4.4: Meslek

Meslek	Sayı	Oran (%)
Toplam	104	100
Mimar	12	11,5
İnşaat Mühendisi	17	16,3
Elektrik Mühendisi	2	1,9
Makine Mühendisi	5	4,8
Harita Mühendisi	6	5,9
Jeoloji Mühendisi	2	1,9
Müteahhit	6	5,8
Şehir plancısı	2	1,9
Diğer	52	50,0

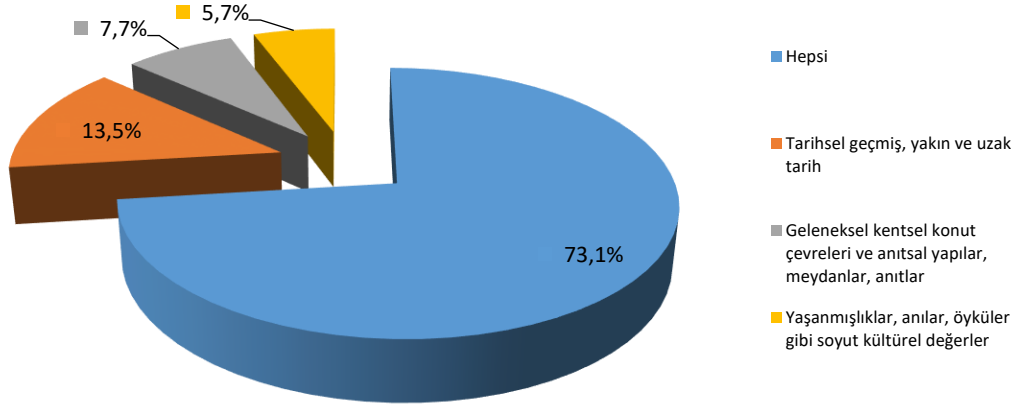
Araştırmaya katılanların %16,3'ünü İnşaat Mühendisleri oluşturmaktadır. Mimarların oranı %11,5, Harita Mühendisleri %5,9, Makine mühendisleri %4,8 ve Müteahhitler %5,8'ini oluşturmaktadır.

Çizelge 4.5: Kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenler (%)

Etkenler	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	100	100	100
Tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarih	13,5	13,1	15,0
Geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtlar	7,7	9,5	-
Yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerler	5,7	4,8	10,0
Hepsi	73,1	72,6	75,0

Katılımcılar kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenleri; %13,5'i tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarih, %7,7'si geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtlar, %5,7'i yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerler olarak ifade etmiştir. Kadınların %75'i, erkeklerin ise %72,6'sı ise hepsi cevabı vermiştir.

Grafik 4.1: Kültürel kimliği belirleyen etkenler

Çizelge 4.6: Yaş gruplarına göre kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenler (%)

Etkenler	Toplam	20-40	41 ve üstü
Toplam	100	100	100
Tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarih	13,5	12,1	15,8
Geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtlar	7,7	7,6	7,9
Yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerler	5,7	3,0	10,5
Hepsi	73,1	77,3	65,8

Katılımcılar yaş gruplarına göre kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenleri; 20-40 yaş aralığı; %12.1'i tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarihi, %7,6'sı geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtları, %3,0'ü yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerleri, %77,3'ü hepsi olarak cevap vermiştir. 41 yaş ve üstü yaş aralığı ise %15.8'i tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarihi, %7,9'u geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtları, %10,5'i yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerleri, %65,8'i hepsi olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 4.7: Mimarlarla göre kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenler (%)

Etkenler	(%)
Toplam	100
Tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarih	-
Geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtlar	8,3
Yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerler	16,7
Hepsi	75,0

Mimarlarla göre kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenleri katılımcıların; %8,3'ü geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtları, %16,7'si yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerleri, %75,0'i hepsi olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 4.8. Akşehir'in özgün kentsel kimliğini oluşturan öğeler (Birden fazla şık işaretlenmiştir.)

Öğeler	Oran (%)
Kentin morfolojisi-coğrafi yapısı-yeşil karakteri	34,6
Görel olarak alçak yapılaşma ve düşük yapı yoğunlukları	15,4
Özgün kent örüntüsü, yol dokusu, yapı adaları	8,7
Tarihi karakterin korunmuşluğu-geleneksel değerlere saygı	22,1
Tarihsel mekanlarda iz bırakan soyut kültürel değerlerin varlığı	32,7
Anıtsal yapılar, meydanlar, heykeller	12,5
Hepsi	62,5
Diğer	9,6

Akşehir'in özgün kentsel kimliğini oluşturan öğelerini, katılımcıların; %34,6'sı Kentin morfolojisi-coğrafi yapısı-yeşil karakteri, %32,7'si tarihsel mekanlarda iz bırakan soyut kültürel değerlerin varlığı, %22,1 tarihi karakterin korunmuşluğu-geleneksel değerlere saygı olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 4.9: Örneklenen mahallelerin olumlu özellikleri (Birden fazla şık işaretlenmiştir.)

Olumlu özellikler	Oran (%)
Güvenli/huzurlu bir çevre olması	-
Eğitimli/kültürlü insanlarla komşuluk/nezih bir çevre olması	-
İşe/okula/merkeze yakınlık/erişebilirlik	76,9
Yapı kalitesinin iyi olması sonucunda çevrenin görselliğinin olumlu etkilenmesi	5,8
Baskın yeşil karakter/doğa ile ilişkinin iyi olması	60,6
Yapıların görselliği mahalleye ayrıcalık veriyor, özgün kimlik katıyor	7,7
İnsana mutluluk ve aidiyet hissi vermesi	-
Komşuluk ilişkilerinin iyi/samimi olması	-
Kentsel kimlik özelliklerine ve kent görünümüne olumlu katkısı	4,8
Olumlu bir özellik yok	14,4

Örneklenen mahallelerin olumlu özelliklerine bakıldığında; işe/okula/merkeze yakınlık/erişebilirlik %76,9, Baskın yeşil karakter/doğa ile ilişkinin iyi olması %60,6'dır.

Çizelge 4.10: Örneklenen mahallelerin olumsuz özellikleri

Olumsuz özellikler	Oran (%)
Huzursuz edici/güvensiz bir çevre olması	86,5
Yapı ve insan yoğunluğu açısından çok yoğun bir çevre olması	37,5
İşe/okula/merkeze uzaklık	8,7
Ulaşımın sorunlu olması	9,6
Yapı kalitesinin kötü olması nedeniyle mahallenin görselliğinin olumsuz etkilenmesi	80,8
Bütün yapıların birbirine benzemesi nedeniyle mahallenin bir ayrıcalığının olmaması	77,9
Baskın yeşil karakter ve doğa ile ilişkinin olmaması	26,0
Yapı renklerinin rahatsız edici olması	59,6
Komşuluk ilişkilerinin kötü olması	85,6
Ortak mekanları, alışveriş mekanlarının olmaması	42,3
Karakteristik kentsel kimlik özelliklerine uyumsuz görünümler içermesi	80,8
Hepsi	13,5

Örneklenen mahallelerin olumsuz özelliklerine bakıldığında; Huzursuz edici/güvensiz bir çevre olması %86,5, Komşuluk ilişkilerinin kötü olması %85,6, Yapı kalitesinin kötü olması nedeniyle mahallenin görselliğinin olumsuz etkilenmesi ve karakteristik kentsel kimlik özelliklerine uyumsuz görünümler içermesi %80,8'dir.

Çizelge 4.11: Dönüşüm uygulamasında, özgün kültürel kimlik oluşturmada Akşehir ilçesinde yapılmak istenen fiziksel değişiklikler (Birden fazla şık işaretlenmiştir.)

Fiziksel değişiklikler	Oran (%)
Yapı dış cephelerinin iyileştirilmesini	11,5
Yol ağaçlandırılmasının yaygınlaştırılması	15,4
Kullanılabilir ölçüde yaya mekanlarının ve kaldırımların oluşturulması	18,3
Yeşil Alanların artırılması, bahçeli yapılara yer verilmesi	3,8
Hepsi	72,1
Diğer	13,5

Özgün kültürel kimlik oluşturmada yapılmak istenilen fiziksel değişikliklere bakıldığında; kullanılabilir ölçüde yaya mekanlarının ve kaldırımların oluşturulması %18,3, yol ağaçlandırılmasının yaygınlaştırılması %15,4, yapı dış cephelerinin iyileştirilmesini %11,5 olmuştur.

Çizelge 4.12: Dönüşüm uygulamasında, özgün kültürel kimlik oluşturmada Akşehir ilçesinde yapılmak istenen yönetsel değişiklikler (Birden fazla şık işaretlenmiştir.)

Yönetsel değişiklikler	Oran (%)
Kent görünüm ve silüet ilişkilerine olumsuz etkisi olan yüksek ve yoğun yapılanmaya izin verilmemesi	24,0
Kaçak yapılaşmanın önlenmesi	27,9
Çevre kirliliğinin önlenmesi	18,3
Gece ve gündüz güvenlik sorununun çözülmesi	27,9
Yerleşik kültürel değerlerin, tarihi mekanların ve yapıların koruma kararlarıyla korunması	17,3
Hepsi	72,1
Diğer	9,6

Kaçak yapılaşmanın önlenmesi ve gece ve gündüz güvenlik sorununun çözülmesi %27,9, kent görünüm ve silüet ilişkilerine olumsuz etkisi olan yüksek ve yoğun yapılanmaya izin verilmemesi %24, çevre kirliliğinin önlenmesi %18,3 olmuştur.

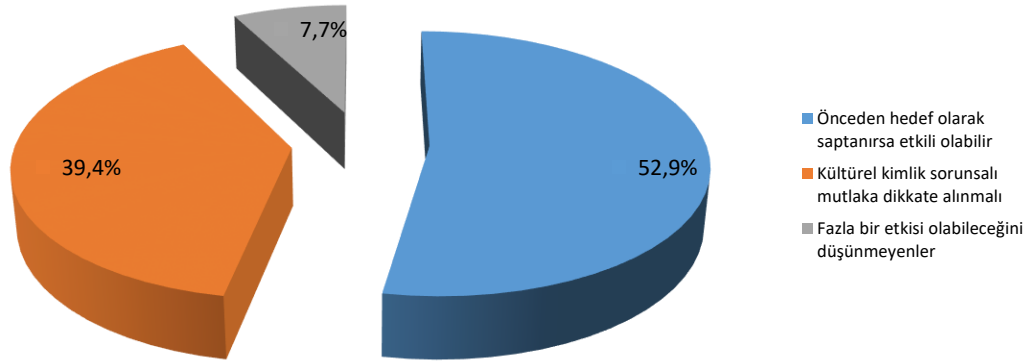
Çizelge 4.13: Kentlerdeki kültürel kimlik sorunsalına yaklaşımda bir araç olarak uygulanan “kentsel dönüşüm” yöntemi hakkındaki düşünceler (%)

Kentsel dönüşüm	Toplam	Mimar
Toplam	100	100
Kültürel kimlik sorunsalı mutlaka dikkate alınmalı	39,4	50,0
Önceden hedef olarak saptanırsa etkili olabilir	52,9	33,3
Fazla bir etkisi olabileceğini düşünmeyenler	7,7	16,7

Kentsel dönüşüm projelerinde, önceden hedef olarak saptanırsa etkili olabilir diyenler %52,9, kültürel kimlik sorunsalı mutlaka dikkate alınmalı %39,4, fazla bir etkisi olabileceğini düşünmeyenlerin oranı %7,7 olmuştur. Katılımcı mimarların kentlerdeki kültürel kimlik sorunsalına yaklaşımda bir araç olarak uygulanan

“kentsel dönüşüm” yöntemi hakkındaki düşünceleri ise;önceden hedef olarak saptanırsa etkili olabilir diyenlerin oranı %33,3, kültürel kimlik sorunsalı mutlaka dikkate alınmalı diyenlerin oranı %50,0, fazla bir etkisi olabileceğini düşünmeyenlerin oranı %16,7 olmuştur.

Grafik 4.2: Kentsel dönüşüm yöntemi

Çizelge 4.14: Kentsel dönüşüm projelerinde kentin yerleşik kültürel kimlik özellikleri kent görünüm ve siluet ilişkilerinin yeterince gözetilme durumu

Kentsel dönüşüm	Toplam	Yeterince evet	Yeterince değil	Hayır-Hiç
Toplam	100	6,7	13,5	79,8
Kültürel kimlik sorunsalı mutlaka dikkate alınmalı	100	7,4	14,6	78,0
Önceden hedef olarak saptanırsa etkili olabilir	100	7,3	10,9	81,8
Fazla bir etkisi olabileceğini düşünmeyenler	100	-	25,0	75,0

Kentsel dönüşüm projelerini, kültürel kimlik sorunsalı mutlaka dikkate alınmalı diyenlerin; kentsel dönüşüm projelerinde kentin yerleşik kültürel kimlik özellikleri kent görünüm ve siluet ilişkilerinin gözetilme durumunda katılımcıların %78,0’i hiç gözetilmediğini düşünmektedir. Önceden hedef olarak saptanırsa etkili olabilir

diyenlerin % 81,8'i hiç %10,9'u yeterince değil olarak ifade etmiştir. Fazla bir etkisi olabileceğini düşünmeyenlerin %75,0'i ise hiç gözetilmediği cevabını vermiştir.

Çizelge 4.15: Kentsel dönüşüm projelerinin kentsel çevrenin iyileştirilmesi, yaya mekanlarının geliştirilmesi ve kentin mekansal kalitenin artırılması için çözüm olma durumu (%)

Çözüm olma	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	100	100	100
Evet	79,8	79,8	80,0
Hayır	20,2	20,2	20,0

Katılımcıların %79,8'i kentsel dönüşüm projelerinin kentsel çevrenin iyileştirilmesi, yaya mekanlarının geliştirilmesi ve kentin mekansal kalitenin artırılması için çözüm olabileceğini, %20,2'si çözüm olamayacağını düşünmektedir. Kadınların %80,0'i erkeklerin ise %79,8'i evet cevabını vermiştir.

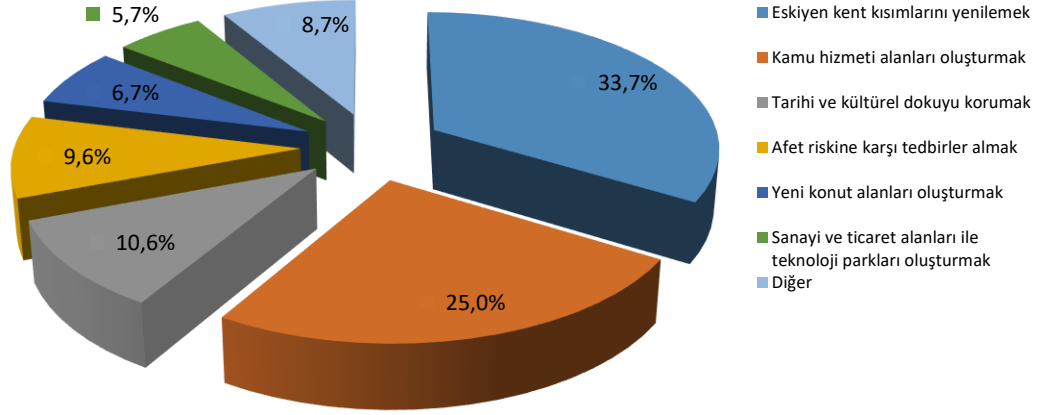
Çizelge 4.16.a: Kentsel dönüşüm uygulama amaçları (1. Önem derecesine göre)

Amaç	Sayı	Oran (%)
Afet riskine karşı tedbirler almak	10	9,6
Yeni konut alanları oluşturmak	7	6,7
Sanayi ve ticaret alanları ile teknoloji parkları oluşturmak	6	5,7
Eskiyen kent kısımlarını yenilemek	35	33,7
Kamu hizmeti alanları oluşturmak	26	25,0
Tarihi ve kültürel dokuyu korumak	11	10,6
Kentsel yerleşik kültürel değerlerin korunarak sürdürülmesi	5	4,8
Kentsel yeşil alanların sayısını ve oransal değerini arttırmak	3	2,9
Dinlenme, eğlence alanları ve sosyal ve kültürel yeni yaşam mekanları oluşturmak	1	1,0
Toplam	104	100

Katılımcıların 1. önem derecesine göre kentsel dönüşüm uygulamalarındaki düşüncelerine bakıldığında; Eskiyen kent kısımlarını yenilemek %33,7 ile en çok önem verilen amaç olmuştur. Tarihsel kültürel doku özellikleri ile bunun yanısıra

kentin yerleşik kültür değerlerinin korunarak geliştirilmesine birinci öncelikli olarak değerlendiren az sayıda da olsa katılımcının olması önemlidir.

Grafik 4.3: Kentsel dönüşümün 1. öncelikli amacı

Çizelge 4.16.b: Kentsel dönüşüm uygulama amaçları (2. Önem derecesine göre)

Amaç	Sayı	Oran (%)
Afet riskine karşı tedbirler almak	12	11,5
Yeni konut alanları oluşturmak	10	9,6
Sanayi ve ticaret alanları ile teknoloji parkları oluşturmak	9	8,7
Eskiyen kent kısımlarını yenilemek	16	15,4
Kamu hizmeti alanları oluşturmak	10	9,6
Tarihi ve kültürel dokuyu korumak	34	32,7
Kentsel yerleşik kültürel değerlerin korunarak sürdürülmesi	4	3,8
Kentsel yeşil alanların sayısını ve oransal değerini arttırmak	3	2,9
Dinlence, eğlence alanları ve sosyal ve kültürel yeni yaşam mekanları oluşturmak	6	5,8
Toplam	104	100

Katılımcıların 2. önem derecesine göre kentsel dönüşüm uygulamalarındaki düşüncelerine bakıldığında; Tarihi ve kültürel dokuyu korumak %32,7 ile en çok önem verilen amaç olmuştur.

Çizelge 4.16.c: Kentsel dönüşüm uygulama amaçları (3. Önem derecesine göre)

Amaç	Sayı	Oran (%)
Afet riskine karşı tedbirler almak	9	8,7
Yeni konut alanları oluşturmak	10	9,6
Sanayi ve ticaret alanları ile teknoloji parkları oluşturmak	6	5,8
Eskiye kent kısımlarını yenilemek	8	7,7
Kamu hizmeti alanları oluşturmak	10	9,6
Tarihi ve kültürel dokuyu korumak	24	23,1
Kentsel yerleşik kültürel değerlerin korunarak sürdürülmesi	28	26,9
Kentsel yeşil alanların sayısını ve oransal değerini arttırmak	4	3,8
Dinlenme, eğlence alanları ve sosyal ve kültürel yeni yaşam mekanları oluşturmak	5	4,8
Toplam	104	100

Katılımcıların 3.önem derecesine göre kentsel dönüşüm uygulamalarındaki düşüncelerine bakıldığında; Kentsel yerleşik kültürel değerlerin korunarak sürdürülmesi %26,9 ile en çok önem verilen amaç olmuştur.

Çizelge 4.17: Park, açık spor veya mesire alanlarına gitme alışkanlığı

Sıklık	Sayı	Oran (%)
Haftada birden fazla	17	16,3
Haftada bir	36	34,6
Ayda bir	37	35,6
Yılda bir	8	7,7
Hiç	6	5,8
Toplam	104	100

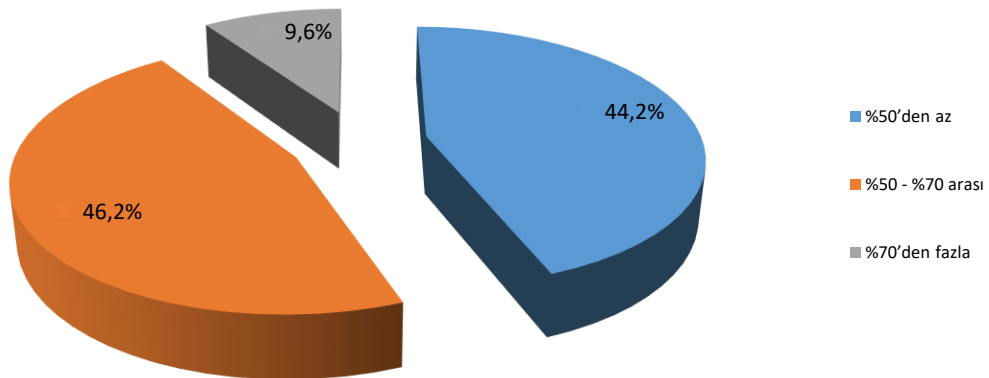
Katılımcıların %70,2'si haftada veya ayda bir park, açık spor veya mesire yerine gitme alışkanlığı vardır. Haftada birden fazla gidenlerin oranı ise %16,3'dür.

Çizelge 4.18: Kentsel dönüşüm içinde dinlence, eğlence ve sosyal yaşam alanlarının düzenlenmesinde ayrılması gereken yerin alanı (%)

Alan	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	100	100	100
%50'den az	44,2	44,0	45,0
%50 - %70 arası	46,2	47,6	40,0
%70'den fazla	9,6	8,4	15,0

Kentsel dönüşüm içinde dinlence, eğlence ve sosyal yaşam alanlarının düzenlenmesinde katılımcıların %46,2'si %50 - %70 arası yer ayrılmasını ifade etmiştir. %50'den az alan ayrılması gerekir diyenlerin oranı %44,2, %70'den fazla diyenlerin oranı ise %9,6 olmuştur. Kadınların %45,0'i %50'den az alan ayrılması gerektiğini ifade ederken erkeklerin ise %47,6'sı %50 - %70 arası yer ayrılması gerektiği cevabını vermiştir.

Grafik 4.4: Alan

Çizelge 4.19: Park, açık spor veya mesire alanlarına gitme alışkanlığına göre kentsel dönüşüm içinde dinlence, eğlence ve sosyal ve kültürel yaşam alanlarının düzenlenmesinde oransal olarak ayrılması istenen yer

Sıklık	Toplam	%50'den az	%50 - %70 arası	%70'den fazla
Toplam	100	44,2	46,2	9,6
Haftada birden fazla	100	35,3	52,9	11,8
Haftada bir	100	50,0	41,7	8,3
Ayda bir	100	40,5	51,4	8,1
Yılda bir	100	50,0	37,5	12,5
Hiç	100	50,0	33,3	16,7

Katılımcıların park, açık spor veya mesire alanlarına gitme alışkanlığına göre kentsel dönüşüm içinde dinlence, eğlence ve sosyal ve kültürel yaşam alanlarının düzenlenmesinde oransal olarak ayrılması istenildiğinde; haftada birden fazla giden katılımcılar %52,9, ayda bir giden katılımcılar %51,4 oranla %50 - %70 arası yer ayrılması gerektiğini, haftada bir,yılda bir giden ve hiç gitme alışkanlığı olmayan katılımcılar %50,0 oranla %50'den az alan ayrılması gerektiğini ifade etmiştir.

Çizelge 4.20: Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kentin yerleşik kültürel kimlik özellikleri kent görünüm ve siluet ilişkilerinin yeterince gözetilme durumu (%)

Gözetilme durumu	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	100	100	100
Yeterince evet	6,7	8,3	-
Yeterince değil	13,5	11,9	20,0
Hayır - Hiç değil	79,8	79,8	80,0

Katılımcıların Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kentin yerleşik kültürel kimlik özellikleri kent görünüm ve siluet ilişkilerinin gözetilip gözetilmeme durumu;% 79,8 ‘i hiç gözetilmediğini, %13,5’si yeterince gözetilmediğini, %6,7’si

yeterince gözetildiğini ifade etmiştir. Kadınların %80,0'i, erkeklerin ise % 79,8 'i hiç gözetilmediği cevabını vermiştir.

Çizelge 4.21: Kentsel dönüşüm projelerinin hangi kurum/kuruluş tarafından uygulanması gerektiği eğilimi (Birden fazla şık işaretlenmiştir.)

Kurum/kuruluş	Oran (%)
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)	55,8
Belediyeler	15,4
Kamu-Özel Sektör Ortaklığı, Katılımlı birlikte uygulama modelleri	35,6

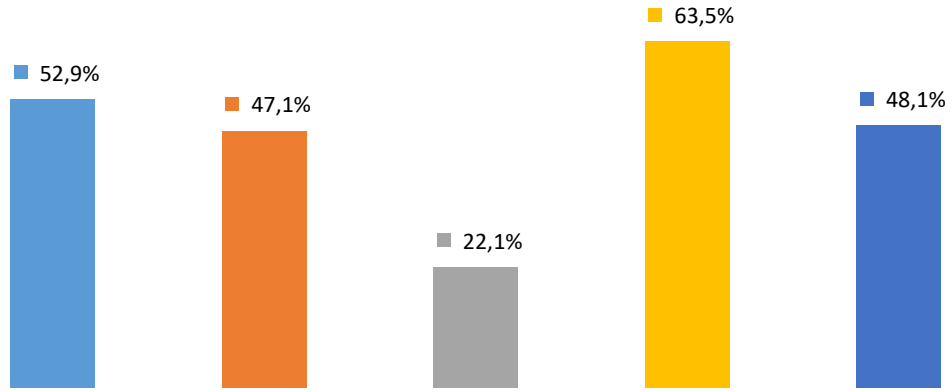
Katılımcıların %55,8'i kentsel dönüşüm projelerinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve TOKİ tarafından uygulanmasını ifade etmiştir. Kamu-Özel Sektör Ortaklığı tarafından uygulanmasını isteyenlerin oranı %35,6, Belediyeler tarafından uygulanmasını önerenlerin oranı ise %15,4 olmuştur.

Çizelge 4.22: Kentsel dönüşüm uygulamalarının kentliye – kullanıcıya sağladığı toplumsal yararlar (Birden fazla şık işaretlenmiştir.)

Toplumsal yararlar	Oran (%)
Yapısal yenileme	52,9
Sağlamlaştırma	47,1
Seçkinleştirme (Soylulaştırma)	22,1
Çevresel koruma ve güzelleştirme, mekansal kalitenin artırılması	63,5
Çevresel düzenleme aracılığı ile kent ve kentli kültürü oluşturma	48,1

Kentsel dönüşüm uygulamalarının sağladığı toplumsal yararlar göre bakıldığında; %63,5 çevresel koruma ve güzelleştirme, mekansal kalitenin artırılması, %52,9 yapısal yenileme, %48,1 çevresel düzenleme aracılığı ile kent ve kentli kültürü oluşturma %47,1 sağlamlaştırma, %22,1 ise seçkinleştirme cevabı vermiştir.

Grafik 4.5: Toplumsal yararlar

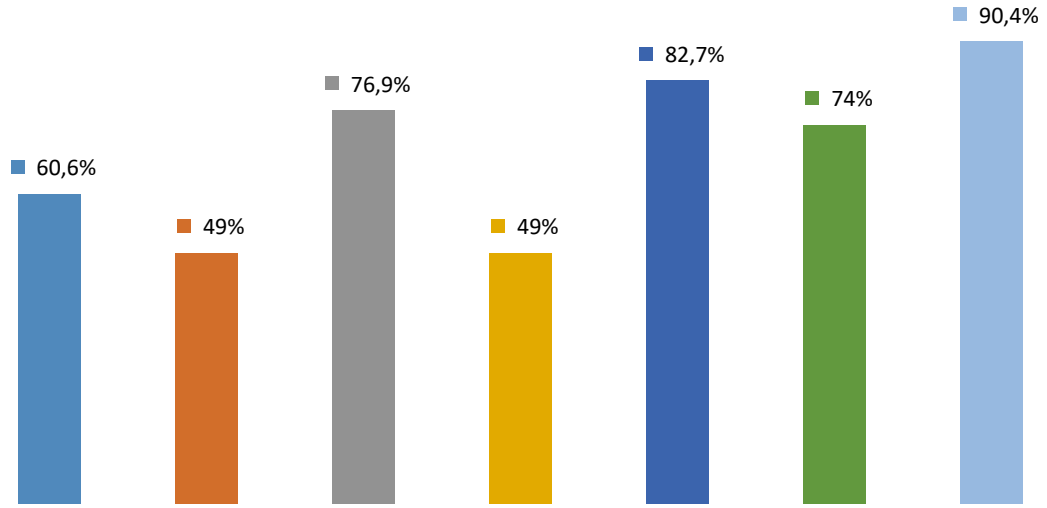

Çizelge 4.23: Kentsel dönüşüm alanları ve bu kapsamda yer alan kamusal alan, meydan, meydancık ve kentsel açık-yeşil alanların kullanımında kullanıcıların önerileri (Birden fazla şık işaretlenmiştir.)

Öneriler	Oran (%)
Güvenlik sağlanması	60,6
Bakım – Koruma - Eskimeye yönelik önlem ve onarım	49,0
Sosyal ve kültürel tesislere yer verilmesi	76,9
Mevcut yerleşik alanların yenilenmesi	49,0
Yeşil alanların sayıca ve oransal olarak artırılması	82,7
Mekanlara uygun ve özgün isimler verilmesi	74,0
Kolay algılanabilir, kavranabilir, anımsanabilir ve kültürel değerleri olan mekanlar üretimi	90,4
Diğer	7,7

Kolay algılanabilir, kavranabilir, anımsanabilir ve kültürel değerleri olan mekanlar üretimi %90,4, yeşil alanların sayıca ve oransal olarak artırılması %82,7, sosyal ve kültürel tesislere yer verilmesi %76,9, mekanlara uygun ve özgün isimler verilmesi %74, güvenlik sağlanması %60,6, olmuştur.

Grafik 4.6: Öneriler

Çizelge 4.24: Toplu dönüşüm bölgesi olarak ele alınacak olan iki mahallede, sürdürülecek kentsel dönüşüm sürecinde Akşehir'in alışlagelmiş kentsel kimliğinin korunması ve sürdürülmesi konusunda alınabilecek önlemler (Birden fazla şık işaretlenmiştir.)

Önlemler	Oran (%)
Az katlı konut alanlarında düşük yapı yoğunluğu	29,8
Alan kullanımında açık yeşil alanların artırılması	27,9
Yapıların görselliği ile ilgili kimlikli yapılar yapılması	21,2
Kamusal alanlarda, yeni meydan oluşumlarında yakın tarihi ve anıları canlandıracak yeni işaretler heykeller objeler yapılar oluşturmak	23,1
Hepsi	54,8
Diğer	25,0

Katılımcılar toplu dönüşüm bölgesi olarak ele alınacak olan iki mahallede, sürdürülecek kentsel dönüşüm sürecinde Akşehir'in alışlagelmiş kentsel kimliğinin korunması ve sürdürülmesi konusunda alınabilecek önlemler olarak ; %54,8'i hepsi, %29,8'i az katlı konut alanlarında düşük yapı yoğunlukları, %27,9'u alan

kullanımında açık yeşil alanların arttırılması, %23,1'i kamusal alanlarda, yeni meydan oluşumlarında yakın tarihi ve anıları canlandıracak yeni işaretler heykeller objeler yapılar oluşturulması, %21,2'si yapıların görselliği ile ilgili kimlikli yapılar yapılması, %25,0'i ise bunların dışında, %54,8'i hepsinin alınlabilinecek önlemler olduğu cevabını vermiştir.

4.5.1. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Bu çalışmada amaç, kentlerde kimlik sorunsalını kentin geleneksel, mimari karakterini ve kimlik özelliklerini koruması misyonunu ve güncel kentsel dönüşüm olgusunu değişme, düzeltme yenileme olayı ile birlikte ele almaktır.

Gerçekleştirilen anket yöntemi ile yapılan araştırmada katılımcıların Akşehir ilçesinde kentsel kimlik değerlerinin korunarak geliştirilmesinde bir araç olarak kentsel dönüşüm uygulamalarına yönelik algıları, beklenti, görüş ve değerlendirmeleri ile kent algıları çeşitli boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

Anket ve mülakata katılan katılımcıların büyük bir çoğunluğu erkek, %19,2'si kadındır. Katılımcıların %63,5'ini 20-40 yaş aralığındaki genç yaş grubu denilebilecek grup oluşturmaktadır. Diğer yaş gruplarının araştırmadaki ağırlığı daha düşüktür. Araştırmaya katılan kişilerin %66,3'ü önlisans/lisans mezunu, % 18,2'si yüksek lisans ve üstü, geriye kalan oran ise lise ve altı mezunudur. Araştırmaya katılanların mimarların, inşaat, elektrik, makine, jeoloji mühendislerinin ve teknikerlerinin, şehir plancılarının, müteahhit ve belediyedeki ilgili birimlerin görüş ve düşünceleri değerlendirilmiştir.

Katılımcıların araştırmaya yönelik değerlendirmeleri bu çalışmanın amaçları doğrultusunda son derece olumludur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenler olarak tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarih, geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtlar, yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerler olarak ifade etmiştir. Kadınların %75'i, erkeklerin ise %72,6'sı ise hepsi cevabı vermiştir. Katılımcılar yaş gruplarına göre kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenleri;20-40 yaş aralığının

%77,3'ü 41 yaş ve üstü yaş aralığının ise %65,8'i hepsi olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında yine büyük bir oranla tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarihi cevap olarak veren mimarların hepsi geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtlar, yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerleri de büyük bir çoğunlukla kentlerde kültürel kimliği belirleyen etkenlerdir cevabını vermiştir. Cevaplarda etkenler tekil olarak da ifade edilmiş olsa da oransal olarak düşüktür.

Kentlerdeki kültürel kimlik sorunsalına yaklaşımda bir araç olarak uygulanan "kentsel dönüşüm" yöntemi hakkındaki düşüncelere bakıldığında, önceden hedef olarak saptanırsa etkili olabilir diyenler ve kültürel kimlik sorunsalı mutlaka dikkate alınmalı diyenlerin oranı yüksek olsa da fazla bir etkisi olabileceğini düşünmeyenler de olmuştur. Katılımcı mimarlar kültürel kimlik sorunsalını büyük bir oranla dikkate alınmalı olarak ifade ederken , önceden hedef olarak saptanırsa etkili olabilir diyen mimarların oranı %33,3, fazla bir etkisi olabileceğini düşünmeyenlerin oranı ise %16,7 olmuştur.Genel anlamda kimlik sorunsalının dönüşümle çözüm bulunulabileceği düşünülse de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kentin yerleşik kültürel kimlik özellikleri kent görünüm ve silüet ilişkilerinin hiç gözetilmediği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bunun yanında katılımcıların, kentsel dönüşüm projelerinin kentsel çevrenin iyileştirilmesi, yaya mekanlarının geliştirilmesi ve kentin mekansal kalitenin artırılması içinde çözüm olabileceğini ifade ederken, %20,2'si çözüm olamayacağını düşünmektedir.

Çevresel koruma ve güzelleştirme, mekansal kalitenin artırılması, yapısal yenileme, çevresel düzenleme aracılığı ile kent ve kentli kültürü oluşturma, sağlamlaştırmayı kentsel dönüşüm uygulamalarının sağladığı toplumsal yarar olarak katılımcılar tarafında düşünülse de, bakıldığında seçkinleştirmenin ise yeterince yarar olarak düşünülmediği ifade edilmiştir.

Katılımcıların dönüşüm uygulamalarında 1. önem derecesine göre düşüncelerine bakıldığında; eskiyen kent kısımlarını yenilemek 2. önem derecesine göre; tarihi ve kültürel dokuyu korumak, 3.önem derecesine göre; kentsel yerleşik kültürel değerlerin korunarak sürdürülmesi en çok önem verilen amaç olmuştur. Kentsel yeşil

alanların sayısını ve oransal değerini arttırmak, afet riskine karşı tedbirler almak, yeni konut alanları oluşturmak, sanayi ve ticaret alanları ile teknoloji parkları oluşturmak, kamu hizmeti alanları oluşturmakta sırasıyla değerlendirilerek amaç olarak belirtilmiştir.

Katılımcılardan park, açık spor veya mesire alanlarına gitme alışkanlığına göre kentsel dönüşüm içinde dinlenme, eğlence ve sosyal ve kültürel yaşam alanlarının düzenlenmesinde oransal olarak ayrılması istenildiğinde; haftada birden fazla giden katılımcılar ve ayda bir giden katılımcılar çoğunlukla %50 - %70 arası oranında yer ayrılması gerektiğini, haftada bir, yılda bir giden ve hiç gitme alışkanlığı olmayan katılımcılar ise %50'den az alan ayrılması gerektiğini ifade etmiştir.%70'den az diyenlerin oranı ise düşüktür. Erkeklerin oransal olarak kadınlara göre ayrılması gereken alanın daha fazla olması beklentisi verilerde mevcuttur. Katılımcıların park, açık spor veya mesire alanlarına gitme alışkanlıkları olsun yada olmasın oransal olarak farklı düşünseler de bu alanların ayrılması gerektiği ifade edilmiştir.

Yarıdan fazla bir oranda katılımcılar; kentsel dönüşüm projelerinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve TOKİ tarafından uygulanmasını istemiştir, kamu-özel sektör ortaklığı, katılımlı uygulama modelleri ile birlikte uygulanmasını isteyenlerin oranı %35,6, belediyeler tarafından uygulanmasını önerenlerin oranı ise %15,4 olmuştur

Kentsel dönüşüm alanları ve bu kapsamda yer alan kamusal alan, meydan, meydancık ve kentsel açık-yeşil alanların kullanımında kullanıcıların önerilerine bakıldığında büyük bir çoğunluk kentsel dönüşüm alanlarında kolay algılanabilir, kavranabilir, anımsanabilir ve kültürel değerleri olan mekanlar üretimi, yeşil alanların sayıca ve oransal olarak artırılması, sosyal ve kültürel tesislere yer verilmesi, mekanlara uygun ve özgün isimler verilmesi, güvenliğin sağlandığı alanlar oluşturulması gerektiğini ifade ederken, bunun yanında bakım-koruma-eskimeye yönelik önlem,onarım ve mevcut yerleşik alanların yenilenmesi beklentiler arasındadır.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında, kentsel kültürel kimliğin korunması konusunu, sektörün bugünü kadar yeterince dikkate almadığını düşünen katılımcılar, bilhassa

Akşehir’de kentsel dönüşüm ile birlikte kimliğin korunarak da uygulanabileceğini beklemektedirler.

Akşehir’in özgün kentsel kimliğini oluşturan öğelerini, katılımcıların; %34,6’sı Kentin morfolojisi-coğrafi yapısı-yeşil karakteri, %32,7’si tarihsel mekanlarda iz bırakan soyut kültürel değerlerin varlığı, %22,1 tarihi karakterin korunmuşluğu-geleneksel değerlere saygı olduğunu ifade etmiştir. Bu öğelere ek olarak da özgün kent örüntüsü, yol dokusu, yapı adaları, görel olarak alçak yapılaşma ve düşük yapı yoğunlukları, anıtsal yapılar, meydanlar, heykeller de yüksek bir oranla Akşehir’in özgün kentsel kimliğini oluşturan öğelerdir cevabını vermiştir.

Akşehir ilçesi yeni mahalle ve istasyon mahalle sınırları içinde kalan bölgenin olumlu özelliklerine bakıldığında; işe/okula/merkeze yakınlık/erişebilirlik baskın yeşil karakter/doğa ile ilişkinin iyi olması oransal olarak fazla ifade edilirken, mahallelerin olumsuz özelliklerine bakıldığında; Huzursuz edici/güvensiz bir çevre olması. ortak mekanları, alışveriş mekanlarının olmaması, komşuluk ilişkilerinin,yapı kalitesinin kötü olması nedeniyle mahallenin görselliğinin olumsuz etkilenmesi, yapı renklerinin rahatsız edici olması bütün yapıların birbirine benzemesi nedeniyle mahallenin bir ayrıcalığının olmaması ve karakteristik kentsel kimlik özelliklerine uyumsuz görünümler içerdiği farklı oranlar da ifade edilmiştir.Örneklenen mahallelerde olumlu özellikler olumsuz özelliklere göre daha azdır.Bu ve benzeri sebepler ve beklentilerle seçilen alanda bir araç olarak kentsel dönüşüm projeleri ile sorunlara çözümün bulunulabileceği gibi kimlikli yaşanabilir mekanlar da oluşturulabilir kanısına varılmaktadır.

Dönüşüm uygulamasında, özgün kültürel kimlik oluşturmada Akşehir ilçesinde; kullanılabilir ölçüde yaya mekanlarının ve kaldırımların oluşturulması, yeşil alanların artırılması, bahçeli yapılara yer verilmesi, yol ağaçlandırılmasının yaygınlaştırılması, yapı dış cephelerinin iyileştirilmesini büyük bir çoğunlukla yapılmak istenen fiziksel değişiklikler olarak, yine büyük bir çoğunlukla yapılmak istenen yönetsel değişiklikler olarak da; kaçak yapılaşmanın önlenmesi ve gece ve gündüz güvenlik sorununun çözülmesi, kent görünüm ve siluet ilişkilerine olumsuz etkisi olan yüksek ve yoğun yapılaşmaya izin verilmemesi, çevre kirliliğinin

önlenmesi, yerleşik kültürel değerlerin, tarihi mekanların ve yapıların koruma kararlarıyla korunması gerektiği katılımcılar tarafından düşünülmektedir. Bunların dışında da yapılmak istenilen hem fiziksel hem de yönetsel değişiklikler olduğu ifade edilmektedir.

Bunun yanında mülakatlarda konu ile ilgili olumsuz değerlendirmelerin de yer aldığı görülmüştür. Kamuoyunda tartışılan rant ekonomisi, yüksek binaların şehri tahrip etmesi ve kent kimliğini olumsuz etkilemesi, şehir estetiğinin bozulması ve yeni düzenlemelerin çevreye ve tarihi dokuya zarar vereceğinin düşünülmesi, nüfus yoğunluğunun artması ile birlikte hızlı ve çarpık yapılaşma tehlikesinin ortaya çıkması gibi konular gündeme gelmiştir.

5.SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında kentsel değişim, dönüşüm, kent, kentsel mekânda kimlik sorunsalı Akşehir ilçesi örneği çerçevesinde incelenmiştir. Bu anlamda kent kimliğini korumak amacıyla düşünülen ve kentsel dönüşüm kapsamında konut sorununun çözümü, yeşil alanların, çevrenin ve mekân kalitesinin artırılmasını ön planda tutan bir proje taslağı geliştirilmiştir. Yapılan bölge analiz araştırması ve anket uygulaması çalışmanın yöntemini oluşturmuştur.

Kentler değişen dünya düzeni içerisinde kimliklerini, dolayısıyla tarihlerini en somut şekilde yansıttıkları kentsel dokularını muhafaza etmek zorundadırlar. Dönüşüm sonucunda kentsel yapıların yerleşim düzenleri ve mimari dil ve kimlik özellikleri, kullanılan malzeme ve renk harmonisi ile yerel özellikleri bir arada sunan ayrıcalıklı kentsel dokular olmalıdır. Bu nedenle bütün bu özellikler bu alanların korunmasını gerekli kılmaktadır. Geleneksel yerleşim özelliklerinin korunarak yaşatılmasının sağlanmasında, kentsel projeler kentin var olan değerlerini yitirmeden ve kentte mekânsal kimliği yok etmeden yeni bir değer oluşturmada önemli rol oynamalıdır.

Ayrıca kentsel projelerin etki alanı geniş bir eylem olmasından dolayı çalıştığı alanı çevresiyle birlikte ele alması önemlidir. Bütün bu sebeplerle bir yandan korunurken diğer yandan tarihi çevrenin, fiziksel ve sosyal kimliğin sürdürülmesinde kentsel koruma ve geliştirme ilkelerinin gerekliliği birlikte düşünülmelidir.

Tarihi çevreleri korumak, kimliğin sürekliliğini sağlamak, yerel özellikleri kentli tarafından algılatmak ve dolayısıyla kentin yaşanabilirliğini ortaya çıkarmak asıl amaç olduğundan, kentsel dönüşümde bu değerler çerçevesinde oluşturulan projelerin önemi ve gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir.

Kentsel dönüşüm ve değişimde geliştirilen projeler, kısıtlayıcı olmaktan öte yaratıcılığa izin vererek “yer”e özgü oluşturulmalı, ülkemizdeki imar ile ilgili kanun ve yönetmelikler standartlarının dışında tarihi dokunun bozulmasına ve çarpık kentleşmeye alternatif çözümler getirecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Ayrıca dönüşüm yolu ile kimliğin korunması anlamında, kentsel yenileşme, yeniden canlandırma ve rehabilitasyon yöntemleri ile dönüşümün gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Çalışma alanı olarak seçilen Akşehir ilçesi daha önce ifade edildiği gibi ilk çağlardan itibaren önemli yerleşmelere sahne olmuştur. Bu nedenle çeşitli dönemlerden kültürel ve sosyal yaşamın izlerini ilçede görmek mümkündür. Ancak Akşehir’de bütün dünyayı etkisine alan küreselleşmenin etkisiyle hızlı değişimlere yenik düşmektedir. İlçeden dışarıya, sanayi ve turizm kentlerine artarak devam eden ve ilçeye dışarıdan gelen göç ilçe mekânlarında farklı düzenlerin oluşmasına neden olmuştur ve kimliğin yok oluşunu hızlandırmıştır.

Bu sorunlara ek olarak ilçede yaşayan insanların bilinçsizce eski ilçe dokusuna yaptıkları zararlar ve bunun karşısında otoritelerin yetersiz kalması bütün bu sorunları geri dönüşü olmayan bir çıkmaza sokmuştur. Yerel bir kimliğe ve tarihi bir dokuya sahip olan Akşehir ilçesinin bu niteliklerini kaybetmeye başlaması bu alanın örnek alan olarak seçilmesinde önemli rol oynamıştır.

Bu çalışmada üzerinde durulan sorunsal kentin geleneksel kimlik değerlerini gelecek kuşaklara aktarabilme durumudur. Diğer bir ifadeyle mimarı üslup özelliklerinin ve tarihsel süreçte kentin kendine özgü devamlılığıdır. Bunu sağlarken günümüzde kentsel dönüşüm aracının bunu ne ölçüde gerçekleştirdiği araştırılmıştır. Bu amaçla kentsel kimliğin nasıl yeniden canlandırılabilceği kentsel dönüşüm aracı ile kentsel kimliğin hangi parametrelerde korunabileceğine ilişkin anket soruları geliştirilmiş ve uygulanmıştır. İlçede yaşayan profesyonel kişilerin görüşlerine göre kentsel dönüşüm sürecinin bu değerleri korumada yetersiz olduğu şeklindedir. Ayrıca kentsel dönüşümün aslında salt geçmişe ait değil geleceğe yönelik rant amaçlı bir uygulama olduğu yönündedir. Bu durumda en azından kentsel kimlik korunabilir mi? Acaba kentsel dönüşüm projeleri, kent kimliğinin saklı tutulması en azından sürdürülebilmesi, çok büyük hasar görmemesi amacıyla kullanılabilir mi? gibi soruların da cevapları bulunmak istenmiştir.

Bu çalışma da aşağıdaki adımlar izlenerek bir proje taslağı geliştirilmiştir.

- Kente özgü kriterlerin belirlenmesi
- Kimlik bileşenlerinin neler olduğunun belirlenmesi
- Kimliğin ortaya koyulması
- Çevreyle etkileşimin dikkate alınması
- Kentsel kimliğin, mekânsal, tarihsel ve kent silueti kapsamında ve gelişme süreci içerisinde değerlendirilmesi
- Bölge ile ilgili görsel analizlerin yapılması (gözlemler, çalışma alanlarından çekilen fotoğraflar ve haritalar)
- Kentsel kimliğinin kentsel dönüşüm projeleri ile korunup korunmayacağına yönelik sorulardan oluşan anket çalışması
- Bölgenin özelliklerine ilişkin alternatif proje taslağının kentsel dönüşüm aracılığı ile geliştirilmesi.

Ankete katılanların depreme karşı güçlü ve kimlikli binalar, yenilenme, şehrin güzelleşmesi, planlı yapılanma gibi gerekçelerle bir fırsat olarak değerlendirilmesi sektör için önemli bir kamuoyu desteğı ile doğru yönetildiğinde sağlayacaktır. Ancak kentsel dönüşüm uygulamalarının yeteri kadar başarılı olmadığına yönelik algılar, kaçak yapılaşmadan belediyelerin sorumlu olduğuna yönelik düşüncelerle birlikte değerlendirildiğinde “kamu erkinin” sektörde düzenleyici rolüne olan ihtiyacı dile getirmek olarak açıklanabilir.

Gerek anket verileri ve gerekse mülakatlarda elde edilen verilerden çıkartılacak en önemli sonuç; eskimiş kent alanlarını yenilemek, tarihi ve kültürel dokuyu korumak, kentsel yerleşik kültürel değerlerin korunarak sürdürülmesi, ve çevresel sorunlara çözüm olma olasılığının düşünülmesi ortak bir algıdır. Öyle ki Akşehir’de seçilen bu bölgede planlı dönüşümle olumsuz özelliklerin azaltılabileceğı ve beklentilerin karşılanabileceğı, kimlikli yapılar ve mekanlar oluşturulması da mümkündür.

Toplu dönüşüm bölgesi olarak ele alınan iki mahallede, sürdürülecek kentsel dönüşüm sürecinde Akşehir’in alışlagelmiş kentsel kimliğinin korunması ve sürdürülmesi konusunda alınacak önlemler şu şekilde ifade edilebilir: az katlı konut

alanlarında düşük yapı yoğunlukları, yüksek yapıların önlenmesi, yeşil dokunun sürdürülmesi ve yeşil alanların arttırılması , kamusal alanlarda yeni meydan oluşumlarında yeni işaretler somut öğeler, heykeller objeler vb. yapılar ile yakın tarihle ilgili tarihsel kimliğin canlı tutulması ve yapıların görselliği ile ilgili kimlikli yapılar oluşturulması alınacak önlemler içerisinde.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de rant kavramının gayrimenkul sektörü ile birlikte anılır olduğunun tespitidir. Kentsel dönüşüm politikalarını ve uygulamalarını desteklemeyenler neden olarak“rant veya haksız çıkar”gibi kaygılarını dillendirmiştir.

Katılımcıların, mekân kullanımından beklentileri ve mekân kalitesi ile ilgili cevapları şu şekildedir. Katılımcıların beklentisi: önemli eserlerin korunması, kimlikli mekanlar oluşturulması, kent görünüm ve siluet ilişkilerine olumsuz etkisi olan yüksek ve yoğun yapılanmaya izin verilmemesi, yeşil alanların artırılması, bahçeli yapılara yer verilmesi, sosyal alanlar ve bunların güvenliğinin sağlanması imkanlarıdır. Beklentiler bu yönde olmasına rağmen günümüzde estetikten uzak barınma ihtiyacını giderecek modern ve çok katlı binalar üretilmekte ve insanlar tercih etmektedir. Bu anlamda kentler tarihi kimliklerinden ve kentin tarihi dokusundan uzaklaşmaktadırlar. Toplumsal algı, kentsel dönüşümün yıkılıp yeniden yapılma şeklindedir.

İnsanların bu şekilde düşünmesi ve bütün bu yaygın kanının oluşumu kentsel mekânda olagelen sürekli değişim olgusunun bir başka boyutu yabancılaşma ve ‘kimliksizleşme’ sorununun kaçınılmaz oluşunu belgeler niteliktedir.

Bütün bu değerlendirmeler ışığında, kentsel dönüşüm projeleri, amaçlar, beklentiler ve öneriler göz önünde bulundurularak hazırlandığında sorunlara çözüm olabileceği gibi kimlikli yaşanabilir kentlerde oluşturulabilir fikrine varılmaktadır.

Önemli olanın, “bugün içinde bulunduğumuz, hızla gelişen, tek tip oluşturulan, monoton ve sıradanlaşan yapay çevreyi; çağın getirdiği yenilikler ve teknoloji ile en iyi şekilde entegre ederek mekâna daha akılcı çözümlerle yansıtmanız ve geçmişten

gelen, benliğimizi oluşturan kimliksel öğelerimizi de en iyi şekilde korumamız ve canlandırmamız ” olduğudur.

Bunun yanı sıra, çalışma sonucunda, Akşehir ilçesi kimliğinin geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi için daha detayda çalışma kapsamında yapılan görsel analizler ve anket çalışmasından elde edilen bulgular ışığında ve yapay çevre anlamında kimlik geliştirmeye yönelik olarak gerekli görülen birtakım öneri mekânsal stratejiler geliştirilmiştir.

Bunlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Kentte mekânsal kimlik anlamında, önerilen kentsel dönüşüm projeleri ile birlikte kentte mekânsal kimliğin yaşatılarak sürdürülmesi.
- Son dönemlerde ülkemizin gelişimine ciddi katkılar sağlayan inşaat sektörünün tekrar ele alınması, değerlendirilmesi ve buna göre devlet ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlar tarafından sektörle ilgili yeni ve uygulanabilirliği yüksek politikalar ve projeler üretilmesi. Son dönem TOKİ ve özel sektör projelerinden Ataşehir, Kayaşehir, Başakşehir, Varyap, Emlak Konut projeleri bunlara örnek verilebilir.
- Kentte yaşayan bireylerin bu anlamda bilinçlendirilmesi, yeni neslin tarihine, kültürüne bağlı şekilde eğitilmesi.
- Şehir imar planları hazırlanırken, planlamaya bütüncül yaklaşım geliştirilmeli, plan uygulamasında belirlenen önceliklere göre etaplar halinde uygulamaya geçilmelidir.

KAYNAKÇA

- [1] <<http://www.tdk.gov.tr>>Alındığı Tarih: 29.03.2017.
- [2] Çakır, N., 2006, Günümüz Kent Dinamiklerinin Kentsel Dönüşüme Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [3] Turna, Ö., 2012, Küresel Yeniden Yapılanma Sürecinde Kentsel müdahaleler ve Kentsel Kimlik Etkileşimi: Rize Kenti Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [4] Rapoport, A., Kültür, Mimarlık, Tasarım, (Çev. Selçuk Batur), *Yapı Yayın*, İstanbul, 2004.
- [5] Turgut, H., İnalan, G., İstanbul'da Kültürel Ve Mekansal Dinamikler: Konut ve Çevresine İlişkin Tercihler Ve Beklentiler, Kent, Kültür, Konut Bildiri Kitabı, (Der. Yıldız, H.T., Eyüce, A.) *Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları*, İstanbul, 2010.
- [6] Korkmaz, C., 2015, Evaluation of Sustainability Performance of Urban Regeneration Projects: The Case of The North Entrance Of Ankara Urban Regeneration Project, *Yüksek Lisans Tezi*, ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [7] Es, M., Kentsel Dönüşüm. Büyüteç Dergisi, 55, (63). 2012.
- [8] Sarp, N.A., 2016, Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Mekânsal Sonuçları: Ankara Aktaş Mahallesi Kentsel Dönüşüm Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [9] Kocamemi, G., 2006, Kentsel Dönüşüm Süreci Kazlıçeşme Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

- [10] Lichfield, D., Urban Regeneration for the 1990s, *London Planning Advisory Committee*, London, 1992.
- [11] Donnison, D., Agenda for the Future. Campell Mc Connell (Der.), *Community Development Foundation*, Trickle Down on Bubble Up London, 1993.
- [12] Roberts, P., The evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration. Peter Roberts & Hugh Sykes (Der.) *Urban Regeneration*. London, Thousand Aks, New Delhi Sage Publications, pp.9-36, 2000.
- [13] Turok, I., Kentsel Dönüşümde Yeni Eğilimler ve Yönetişi. Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, Küçükçekmece Belediyesi Atölye Çalışması, 23-53, 2004, 27-30 Kasım, İstanbul
- [14] Ayyıldız, İ., 2010, Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Kuzey Ankara Protokol Yolu Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- [15] Nasiboğlu, S., Bektaş, H., Önal, İ., Kentsel Dönüşüm ve Demiryolu Uygulamaları, Uluslararası Demiryolu Sempozyumu, İstanbul, 2008.
- [16] Bilsel, S.G., Kent Yenilemeden Sürdürülebilir Kentsel Yenileşmeye, Sunum, Mersin Üniv, Mim. Fak. 2013.
- [17] Bilsel, S.G., Sürdürülebilir Kentsel Yenileşme, Sunum, 2007.
- [18] Bilsel, S.G., Kentsel Değişme ve Gelişme Sürecinde Oluşmuş Kent Dokusunun Yıkılıp Yenilenmesi Yoluyla Yükselip Yoğunlaşması Olgusu, Avrupa Kentsel Yenileşme Kampanyası Antalya Semineri, BİB, Ankara, 1983.
- [19] Köktürk, E., Türkiye’de Gecekondu ve İmar Affı Üzerine Bir İnceleme, Jeodezi Jeoinformasyon Arazi Yönetimi Dergisi, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayını, 89, 49-66. 2003,

- [20] Çardak, F.S., 2011, Kentsel Dönüşüm Bağlamında TOKİ Konutlarının İncelenmesi: Yüreğir Sinanpaşa Kentsel Dönüşüm Projesi ve Aksantaş TOKİ Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- [21] Kut, S., 2006, Kentsel Dönüşüm Sürecinde Katılım ve Ortaklık Bağlamında Sürdürülebilir Mahalle Yenileşmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- [22] Kömürcüoğlu, M., 2012, İdari ve Sosyal Açından Türkiye’de Kentsel Dönüşüm, *Doktora Tezi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- [23] Martindale, D., Önsöz. Şehir: Modern Kentin Oluşumu İçinde. (Çev. M. Ceylan), *Bakış Yayınları*, İstanbul, 2000.
- [24] Özden, P. P., Kentsel Yenileme, *İmge Yayınları*, Ankara, 2008.
- [25] DİE, 2003, 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Yayın No: 2759, Ankara, Mart 2003.
- [26] Slam, T., Galata'da Soylulutırma: Soylulutırıcıların Demografik ve Kültürel Özellikleri Üzerine Bir Çalışma, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 159-172, 2003.
- [27] Andersen H. S., Housing Rehabilitation and Urban Renewal in Europe: A Cross-National Analysis of Problems and Policies, In the Housing Renewal In Europe, The Policy Press, Great Britain, 241, (277), 1-15, 1999.
- [28] Karabaş, F., 2010, Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Gayrimenkul Değerleme Yaklaşımının Bayrampaşa Kentsel Dönüşüm Projesi Kapsamında İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- [29] Çatalbaş, F., 2011, Kentsel Dönüşüm Projelerinin Mekânsal ve Sosyo-Ekonomik Etkileri: Diyarbakır İli Suriçi Bölgesi Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [30] Çardak, F.S., 2011, Kentsel Dönüşüm Bağlamında TOKİ Konutlarının İncelenmesi: Yüreğir Sinanpaşa Kentsel Dönüşüm Projesi ve Aksantaş TOKİ Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- [31] Bilsel, A.A., Bilsel, S.G., Aksulu., Sürdürülebilir Kentsel Yenileşme, Tarihsel Kentsel Alanların Yeniden Kazanımı, MSÜ 4. Kentsel Koruma Yenileme Kolokyumu, İstanbul, 1996
- [32] Rui, L., Urban Renewal at Neighbourhood Level A Case Study At Huangjiadun Neighbourhood In Wuhan City, Hollanda, 2003.
- [33] Bilsel, S.G., Polat, E., Yılmaz. N., Değişim Dönüşüm Sürecinde Kimlik Arayışları ve Kentsel Yenileşme Kavramı, TMMOB, ŞPO, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, İstanbul. 2003.
- [34] Anday, M.C., 1996, Kültür Üstüne, Cumhuriyet, 26. Mart.1996.
- [35] Brierley, E.S., The Significance of the Memory of Urban Place, People, Place and Sustainability, 16 IAPS, Conference, Paris, 2000.
- [36] Bilsel, S.G., Planlama, Şehircilik, Tasarım ve Mimar Plancının Dönüşü. Değişimde Kentsel Tasarım, Kentsel Tasarımda Değişim, MSÜ. 15.Kent.Tas. Sempozyumu, İstanbul, 2004.
- [37] Irklı, D., Aksulu, I., Bilsel, S.G., Geleneksel Çarşı ve Eski Ticaret Merkezlerinin Yenilenmesinde Kentsel Tasarım İlkeleri, 4. Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Kollogyumu, M.S.Ü, İstanbul, 1996.

- [38] Bilen, Ö., 2013, Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Avrupa Örnekleri İle Kentsel Dönüşümün Gelişimi, Ayazma-Tepeüstü Örneği, *Yüksek Lisans Tezi* İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [39] Ersoy, M., Kentsel Planlama, Ansiklopedik Sözlük, *Ninova Yayınları*, İstanbul, 2012.
- [40] Gürel, S., Dünden Bugüne Küreselleşme 3. Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme Mekan- Planlama, Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu 8-9-10 Kasım 1999 YTÜ Bas. Yay. Mer. matbaası İstanbul, 33-39. 2000.
- [41] Görgülü, Z. (2009). Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz, *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu Bildirisi 2009*.
- [42] <http://www.britannica.com/>>alındığı tarih: 05.04.2017.
- [43] Aslanoğlu, R. A., Kent Kimlik ve Küreselleşme, *Ezgi Kitapevi*, Bursa, 2000.
- [44] Turgut, H., İnalhan, G., İstanbul’da Kültürel ve Mekansal Dinamikler: Konut ve Çevresine İlişkin Tercihler ve Beklentiler, Kent, Kültür, Konut Bildiri Kitabı, (Der. Yıldız, H.T., Eyüce, A.), *Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları*, İstanbul. 2010.
- [45] Eraydın A., Küreselleşme Farklı Bir bakış: Küresel Ortak Malların Sürdürülebilmesi İçin Küresel Yönetişim Gereksinimi, 3. Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme-Mekan-Planlama, Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu 8-9-10 Kasım 1999 YTÜ Bas. Yay. Mer. Matbaası İstanbul, 41-58, 2000.
- [46] Harvey, D., Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri, *Metis Yayınları*, İstanbul, 1996.
- [47] Giddens, A., Modernliğin Sonuçları, *Ayrıntı Yayınları*, İstanbul, 1994.
- [48] Thorns, D.C., Kentlerin Dönüşümü; Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam, *CSA Global Yayın Ajansı*, İstanbul, 2004.

- [49] Tekeli, İ., Modernite Aşılırken Kent Planlaması, *İmge Kitabevi*, Ankara, 2001.
- [50] Aslanoğlu, R. A., Kent Kimlik ve Küreselleşme, *Ezgi Kitabevi*, Bursa, 2000.
- [51] Yırtıcı, H., Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.
- [52] Bayrampaşa Merkez Kentsel Dönüşüm Projesi Raporu 2008-2009.
- [53] Sağocak, M. Popüler Kitle Kültüründe Mekân, Yapı, 282, YEM Yayın, İstanbul, 2005.
- [54] Aydınli, S., Küresel Kültür ve Mimarlık, *Mimarist Dergi*, 16, 2005.
- [55] Castells, M., Kent, Sınıf, İktidar, (Çev. Erendil, A.) *Bilim ve Sanat*, İstanbul, 1997.
- [56] Özden, P. P., 2002, Yasal ve Yönetmelik Çerçevesiyle Şehir Yenileme Planlaması ve Uygulaması: Türkiye Örneği, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [57] Keleş, R., Bölge Gerçeği ve Avrupa, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 7, (2), 9, 1998.
- [58] Şaylan, G., Globalleşme Üzerine Söyleşi, *Ulusal*, 2, 21-31, Ankara, 1996.
- [59] Öktem, M., Kent, Çevre ve Globalleşme, *Alfa Yayınları*, İstanbul, 2003.
- [60] Gospodini, A., European Cities in Competition and New Uses of Urban Design, *Journal of Urban Design*, 7, 59-73, 2002
- [61] Peker, A. E., 2006, Kentin Markalaşma Sürecinde Çağdaş Sanat Müzelerinin Rolü: Kent Markalaşması ve Küresel Landmark, *Yüksek lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- [62] Eraydın, A., Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler, Prof.Dr. Cevat Geray'a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 2001.
- [63] Uysal, Y. (2012). Küreselleşme Sürecinde Kent, Küreselleşme Sürecinde Kent ve Mimarlık Sempozyumu İTÜ, İstanbul, 13-14 Ocak 2012
- [64] Landry, C., The Art of City Making, *Earthscan*, Londra, 2006.
- [65] Özdemir, D., Kent Merkezinde Kültür Eksenli Dönüşüm Projesi: Temple Bar, Dublin, *Arredamento Mimarlık*, 03, 98-105, 2005.
- [66] Akkar, Z.M., Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye, *Planlama*, 2, 29-38, 2006.
- [67] Dündar, Ş. G., Unvan Peşindeki Kentler Mega Projeler Mega Etkinlikler Üzerinden Bir Bakış, *Mimarlık Dergisi*, 353, 53-58, 2010.
- [68] Urry, J., Mekanları Tüketmek, *Ayrıntı Yayınları*, İstanbul, 1999.
- [69] Öktem, P., Görgülü, T., 1985'ten Bugüne Avrupa Kültür Başkentleri ve İstanbul, *Mimarlık* 357, 35-38, 2011
- [70] Özdemir, D., Kent Merkezinde Kültür Eksenli Dönüşüm Projesi: Temple Bar, Dublin, *Arredamento Mimarlık*, 03, 98-105, 2005.
- [71] Hacısalihoglu, Y., Yeni küreselleşme Kıskaçında Kent ve Planlama *Mimariist*, 2001/3.
- [72] Bilsel, G., Kent Kültürü-Kültürel Süreklilik-Kimlik Sorunsalı ve Yaşanılası Kentsel Mekân Kavramı Üzerine", Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, Adana Kent Konseyi Yerel Gündem 21 yay., no:5, Adana, 2002.

- [73] İlgar, E., 2008, Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu Eskişehir Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- [74] Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S., Public Places-Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design, *Architectural Press*, Oxford, 2003.
- [75] Prohansky, H.B., Abbe, K.F., Kaminof, R., 1983., Place Identity, Physical World Socialization of the Self, *Journal of Environmental Psychology*, 1983.
- [76] Balcı, H.G. (2005), Anıt Kavramı, Kimliğin Sürekliliği ve Değişim: Gevher Nesibe Medresesi Deneyimi, *Mimarlık dergisi*, 322, 2005.
- [77] Polatoğlu, Ç. (2008), Kamusal Alanlar: Kimliğin İfade Arenaları.
- [78] Güleç, S., Sancak, H., Ö., Göç, Kimlik ve Aidiyet: Almanya'da Yaşayan Türkiye Kökenli Gençler Açısından Bir Analiz. I. Uluslararası Davraz Kongresi, 2854-2866, 2009
- [79] Beyhan, Ş.G., Ünügür, S.M., Çağdaş Gereksinmeler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli, *İTÜ Dergisi/a* 4, (2), 79-87, 2005.
- [80] Özgen, S., Ege Adaları'nda Mimari Kimliğin Yeri, *Yapı Dergisi*, 260, 2003.
- [81] Kuban, D., Mimarlık Kavramları, *Yem Yayınları*, İstanbul, 2010.
- [82] Kaypak, Ş., Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi, *Mustafa Kemal Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, (14), 373-392, 2010.
- [83] Topuz, Ö., 2004, Kentlerin Kimliksizleşmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi GSE, İstanbul.
- [84] Hacıhasanoğlu, O., Örer, G., "Architectural and Urban Identity of İstanbul", *Open House International*, 23, (1), 1998.

- [85] Karaslan, Ç., 2010, Tarihi Kentlerde Kimliksizleşme Sorunu ve Bir Çözüm Yolu Olarak Kentsel Canlandırma Projeleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [86] Ulu, A., Karakoç., Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi, *Planlama Dergisi*, 29, 2004.
- [87] Birlik, S., 2006, Tarihi Çevrelerde Kentsel Kimlik Değişiminin Eşik Analizi: Trabzon'da Bir Deneme, *Doktora Tezi*, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- [88] Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu, 2009
- [89] Alptekin, Y., Şehir ve Toplum. *Beta Yayınevi, İstanbul, 2007*
- [90] Güvenç, B., İnsan ve Kültür. *Remzi Kitapevi. İstanbul, 1999.*
- [91] Nylund, K., Cultural Analysis in Urban Theory, *Acta Sociologica*, 44, (3), 2001.
- [92] Aktaş, E., Aka, A., Demir, M.C., Kinship (Hemsehri) Associations and Rural Transformation in Turkey, *Munich Personal RePEc Archive*, 2008.
- [93] Yargıç, M.S., 2010, Küreselleşen Kentlerde İkonik Yapıların Kentsel Kimlik Oluşumuna Etkileri Üzerine İrdeleme, *Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [94] Hall, P., *Cities in Civilization*, *Phoenix Giant*, London, 1998.
- [95] Ofloğlu, G., Büyükyılmaz, O., Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi ve Tarihsel Süreç İçinde Farklı Alanlarda Görünümleri, *Kamu-İş Dergisi*, 10, (1), 2008.
- [96] Topçu, K., 2011, Alışveriş Alanlarının Mekânsal Kalite Açısından Değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- [97] Bilisel, S.G. Kùltür Mekân İlişkisi, Karadeniz Teknik Üniversite, Sempozyum, 2006.
- [98] Çahantimur, A., Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyo-Kùltürel Bir Yaklaşım: Bursa Kenti Örneği, İTÜDERGİSİ/a, 7, (2), 2007.
- [99] Asiliskender, B., Balcı H.G., Yılmaz, N., Anıt Kavramı, Kimliğin Sürekliliği ve Değişim: Gevher Nesibe Medresesi Deneyimi, Mimarlık, 322, 2005.
- [100] Rapoport, A., Geleneksel Çevrelerde Kùltür ve Koruma, Mimarlık, 40, (2), 27, 2002.
- [101] Ünlü, A. 1986, Geleneksel Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması İçin Bir Model, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [102] Kuban, D., Mimarlık Kavramları, *Yem Yayınları*, İstanbul, 2010.

EKLER

ANKET

KONU: KONYA İLİ AKŞEHİR İLÇESİ YENİ MAHALLE VE İSTASYON MAHALLESİ SINIRLARI İÇİNDE KALAN BÖLGEDE KENTSEL KİMLİK DEĞERLERİNİN KORUNARAK GELİŞTİRİLMESİNDE BİR ARAÇ OLARAK KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARINA İLİŞKİN SAHA ÇALIŞMASI

MİMAR: GÜNER TOKA

1.Yaşınız?

- 20-30
 31-40
 41-50
 51-60
 61 ve Üstü

2.Cinsiyetiniz?

- Erkek
 Kadın

3.Eğitim Durumunuz?

- İlkokul/İlköğretim
 Lise ve Dengi
 Önlisans /Lisans
 Yüksek Lisans
 Doktora ve Üstü

4.Mesleğiniz?

- Mimar
 İnşaat Müh.
 Elektrik Müh.
 Makine Müh.
 Harita Müh.
 Jeoloji Müh
 Müteahhit
 Şehir Plancısı
 Diğer.....

5.Sizce kentlerde kültürel kimliği neler belirler?

- Tarihsel geçmiş, yakın ve uzak tarih
 Geleneksel kentsel konut çevreleri ve anıtsal yapılar, meydanlar, anıtlar
 Yaşanmışlıklar, anılar, öyküler gibi soyut kültürel değerler
 Hepsi

6.Sizce Akşehir'in özgün kentsel kimliğini oluşturan öğeler nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- Kentin morfolojisi-coğrafi yapısı-yeşil karakteri
 Göreli olarak alçak yapılaşma ve düşük yapı yoğunlukları
 Özgün kent örüntüsü, yol dokusu, yapı adaları
 Tarihi karakterin korunmuşluğu-geleneksel değerlere saygı
 Tarihsel mekanlarda iz bırakan soyut kültürel değerlerin varlığı
 Anıtsal yapılar, meydanlar, heykeller
 Hepsi
 Bunların dışında

7.Örneklenen mahallelerin beğenilen (olumlu) özelliklerini işaretleyiniz. (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- () Güvenli/huzurlu bir çevre olması
- () Eğitilmiş/kültürlü insanlarla komşuluk/nezih bir çevre olması
- () İşe/okula/merkeze yakınlık/erişebilirlik
- () Yapı kalitesinin iyi olması sonucunda çevrenin görselliğinin olumlu etkilenmesi
- () Baskın yeşil karakter/doğa ile ilişkisinin iyi olması
- () Yapıların görselliği mahalleye ayrıcalık veriyor, özgün kimlik katıyor
- () İnsana mutluluk ve aidiyet hissi vermesi
- () Komşuluk ilişkilerinin iyi/samimi olması
- () Kentsel kimlik özelliklerine ve kent görünümüne olumlu katkısı
- () Beğenilen bir özellik yok

8.Örneklenen mahallelerin beğenilmeyen (olumsuz) özelliklerini işaretleyiniz. (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- () Huzursuz edici/güvensiz bir çevre olması
- () Yapı ve insan yoğunluğu açısından çok yoğun bir çevre olması
- () İşe/okula/merkeze uzaklık
- () Ulaşımın sorunlu olması
- () Yapı kalitesinin kötü olması nedeniyle mahallenin görselliğinin olumsuz etkilenmesi
- () Bütün yapıların birbirine benzemesi nedeniyle mahallenin bir ayrıcalığının olmaması
- () Baskın yeşil karakter ve doğa ile ilişkisinin olmaması
- () Yapı renklerinin rahatsız edici olması
- () Komşuluk ilişkilerinin kötü olması
- () Ortak mekanları, alışveriş mekanlarının olmaması
- () Karakteristik kentsel kimlik özelliklerine uyumsuz görünümler içermesi
- () Hepsi

9.Dönüşüm uygulamasında, özgün kültürel kimlik oluşturmada Akşehir ilçesinde yapmak isteyeceğiniz fiziksel değişiklikleri seçiniz. (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- () Yapı dış cephelerinin iyileştirilmesini
- () Yol ağaçlandırılmasının yaygınlaştırılması
- () Kullanılabilir ölçüde yaya mekanlarının ve kaldırımların oluşturulması
- () Yeşil Alanların artırılması, bahçeli yapılara yer verilmesi
- () Hepsi
- () Bunların dışında.....

10. Dönüşüm uygulamasında,özgün kültürel kimlik oluşturmada Akşehir ilçesinde yapmak isteyeceğiniz yönetsel değişiklikleri seçiniz. (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- () Kent görünüm ve silüet ilişkilerine olumsuz etkisi olan yüksek ve yoğun yapılanmaya izin verilmemesi
- () Kaçak yapılaşmanın önlenmesi
- () Çevre kirliliğinin önlenmesi
- () Gece ve gündüz güvenlik sorununun çözülmesi
- () Yerleşik kültürel değerlerin, tarihi mekanların ve yapıların koruma kararlarıyla korunması
- () Hepsi
- () Bunların dışında.....

11. Kentlerde kültürel kimlik sorunsalına yaklaşımda bir araç olarak uygulanan “kentsel dönüşüm” yöntemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

- () Kültürel kimlik sorunsalı mutlaka dikkate alınmalıdır
- () Önceden hedef olarak saptanırsa etkili olabilir
- () Fazla bir etkisi olabileceğini düşünmüyorum
- () Fikrim Yok

12. Sizce kentsel dönüşüm projeleri kentsel çevrenin iyileştirilmesi, yaya mekanlarının geliştirilmesi ve kentin mekansal kalitenin artırılması için bir çözüm olabilir mi?

- Evet
 Hayır

13. Kentsel dönüşüm uygulama amaçlarını önem sırasına göre (1 en öncelikli seçenek) derecelendiriniz.

- Afet riskine karşı tedbirler almak
 Yeni konut alanları oluşturmak
 Sanayi ve ticaret alanları ile teknoloji parkları oluşturmak
 Eski kent kısımlarını yenilemek
 Kamu hizmeti alanları oluşturmak
 Tarihi ve kültürel dokuyu korumak
 Kentsel yerleşik kültürel değerlerin korunarak sürdürülmesi
 Kentsel yeşil alanların sayısını ve oransal değerini arttırmak
 Dinlenme, eğlence alanları ve sosyal ve kültürel yeni yaşam mekanları oluşturmak

14. Parklara, mesire veya açık spor alanlarına gitme alışkanlıklarınız var mıdır?

- Haftada birden fazla
 Haftada bir
 Ayda bir
 Yılda bir
 Hiç

15. Sizce kentsel dönüşüm içinde dinlenme, eğlence ve sosyal ve kültürel yaşam alanlarının düzenlenmesinde oransal olarak ne kadar yer ayrılmalıdır?

- %50 'den az
 %50 - %70 arası
 %70'den fazla

16. Sizce Türkiye de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kentin yerleşik kültürel kimlik özellikleri kent görünüm ve silüet ilişkileri yeterince gözetilmekte midir?

- Yeterince evet
 Yeterince değil
 Hayır - Hiç

17. Sizce kentsel kimlik özelliklerinin korunarak geliştirilmesinde dönüşüm projelerinin hangi kurum/kuruluş tarafından uygulanması yerinde olur? (Birden Fazla Şık İşaretlenebilir)

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)
 Belediyeler
 Kamu-Özel Sektör ortaklığı, Katılımlı birlikte uygulama modelleri

18. Kentsel dönüşüm uygulamaları Kentliye – Kullanıcıya ne tür toplumsal yarar sağlar? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- Yapısal Yenileme
 Sağlamaştırma
 Seçkinleştirme(Soylulaştırma)
 Çevresel koruma ve güzelleştirme, mekansal kalitenin artırılması
 Çevresel düzenleme aracılığı ile kent ve kentli kültürü oluşturma

19. Kentsel dönüşüm alanları ve bu kapsamda yer alan kamusal alan, meydan, meydancık ve kentsel açık-yeşil alanların kullanımında kullanıcı olarak önerileriniz nelerdir?(Birden fazla şık işaretlenebilir)

- Güvenlik sağlanması
 Bakım-Koruma- Eskimeye yönelik önlem ve onarım
 Sosyal ve kültürel tesislere yer verilmesi
 Mevcut yerleşik alanların yenilenmesi
 Yeşil alanların sayıca ve oransal olarak artırılması
 Mekanlara uygun ve özgün isimler verilmesi

- Kolay algılanabilir, kavranabilir, anımsanabilir ve kültürel değerleri olan mekanlar üretimi
- Diğer

20. Sizde toplu dönüşüm bölgesi olarak ele alınacak olan iki mahallede , sürdürülecek kentsel dönüşüm sürecinde Akşehir'in alışlagelmiş kentsel kimliğinin korunması ve sürdürülmesi konusunda alınabilecek önlemler nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- Az katlı konut alanlarında düşük yapı yoğunluğu
- Alan kullanımında açık yeşil alanların artırılması
- Yapıların görselliği ile ilgili kimlikli yapılar yapılması
- Kamusal alanlarda, yeni meydan oluşumlarında yakın tarihi ve anıları canlandıracak yeni işaretler heykeller objeler yapılar oluşturmak
- Hepsi
- Bunların dışında

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı: TOKA Güner

Uyruğu: T.C.

Doğum tarihi ve yeri: 25.01.1987 Akşehir

Medeni hali: Bekar

Telefon: 0 (506) 402 61 92

E-Mail: gunertoka@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
İlköğretim	24 Ağustos İlkokulu	1998
Ortaöğretim	Akşehir Merkez Ortaokulu	2001
Lise	Akşehir Selçuklu Süper Lisesi	2005
Lisans Burslu)	T.C Haliç Üniversitesi/Mimarlık	2011(Tam

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2011-	MTG Müt. Müh. Mim. İnş. Dan. San ve Tic. Ltd .Şti.	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce